

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Adoratione Eucharistiæ

Boileau, Jacques

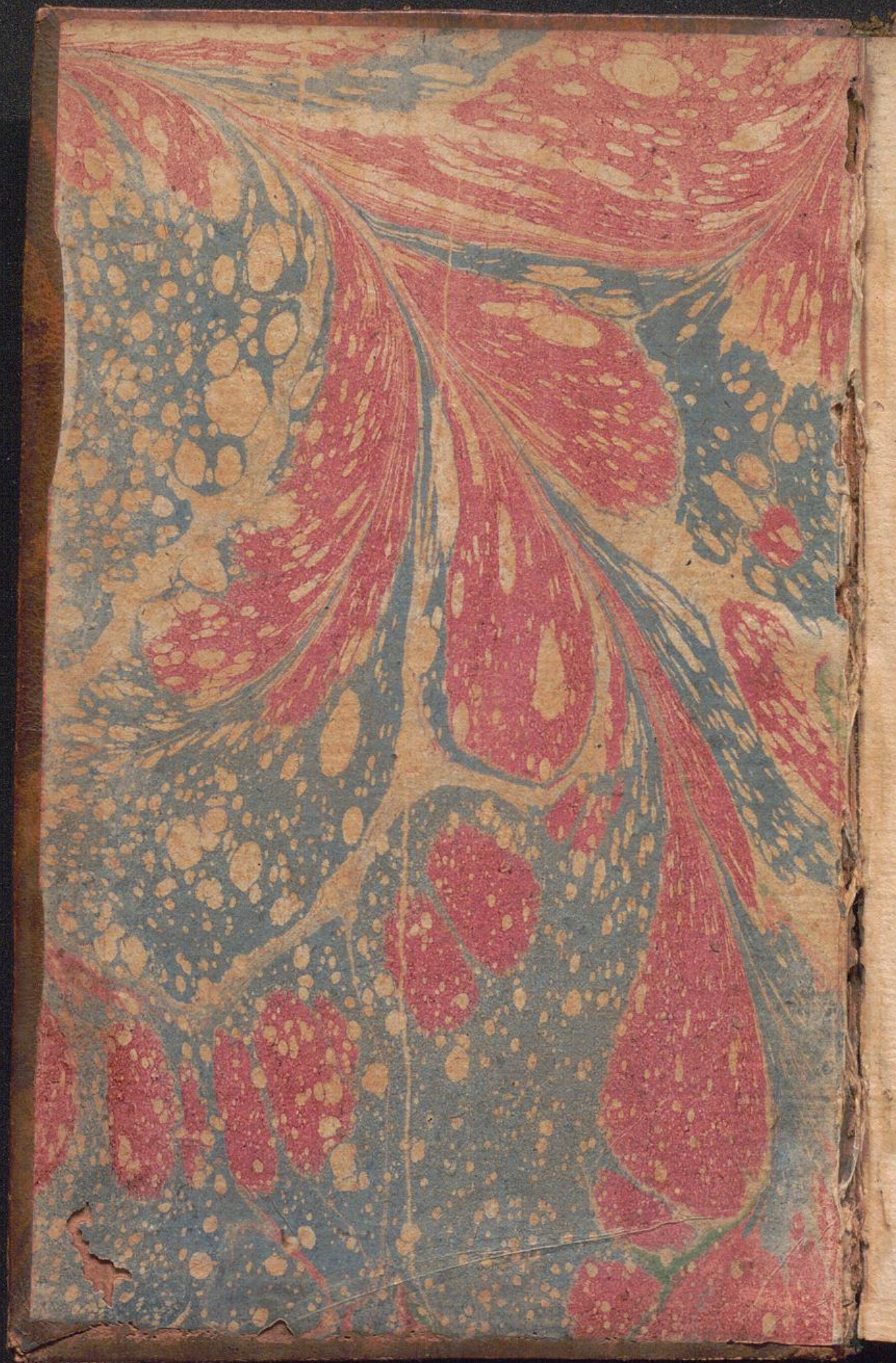
Viennæ, 1743

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49201](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49201)

05513

L10

ea

R 31

III

DE
ADORATIONE
EUCCHARISTIÆ
LIBRI DUO.

QUIBUS ACCEDIT

DISQUISITIO
THEOLOGICA

DE

PRÆCEPTO DIVINO
COMMUNIONIS

SUB

UTRAQUE SPECIE.

AUTHORE

JACOBO BOILEAU, Theologo
Parisiensi, Ecclesiæ Metropolitanæ
Senonensis Decano.

In Theologiæ Candidatorum
commodum evulgata.

VIENNÆ AUSTRIÆ, Typis Joannis Ignatii Heyinger,
Archi-Episcopalis Aulæ & Universitatis Typographi, 1743.

D. O. M. A.
REV. ER. END. ISSIMO.
ILL. STR. ISSIMO.
S. GREGORIUS NAZIANZ.

Orat. III. pag. 103.

Ἡρᾶν γὰρ τὸ μὲν Φαινομήρου καὶ ἁραφομήρου βραχυῶς
ὁ λόγος· ἡ τελείων δὲ πραγμάτων ὡς τὸν ἐντὸς
ἀνθρώπον καὶ μετέλκειν τὸν θεατῶ ἵππὶ τὸ νοήματον,
ὦ καὶ μάλλον τοὺς πολλοὺς ἐκπαιδεύομεν.

Nos enim externam quidem speciem, ac
velut picturam parum admodum cu-
ramus: in interno autem homine
multo plus operæ studique ponimus;
idque potissimum studemus, ut spe-
ctatorem ad ea, quæ animo cernun-
tur, retrahamus; qua etiam ratione
vulgus magis erudimus.

06
K90174279

D. O. M. A.

SUB

REVERENDISSIMO,
ILLUSTRISSIMO, ac AMPLISSIMO

DOMINO, DOMINO

JOSEPHO,
HENRICO, JACOBO
BRAITENBÜCHER,

DEI, & Apostolicæ Sedis Gratia
Episcopo Antigonienſi, Metropolitanæ
Eccleſiæ Viennenſis Præpoſito, Decano Kieren-
bergenſi, Philoſ. & SS. Theologiæ Doctore,
Sac. Reg. Majeſtatis Conſiliario,

Eminentiff. ac Celiſſ. Domini, Domini
SIGISMUNDI S. R. E. Presbyteri Cardinalis
de KOLLONITZ, S. R. I. Principis, & Archi-Epiſcopi
Viennenſis &c. tam in Spiritualibus, quam
in Pontificalibus

Vicario Generali, & Officiali,

Nec non

CELEBERRIMÆ, ET ANTIQUISSIMÆ
UNIVERSITATIS VIENNENSIS
CANCELLARIO.

) (2

PER

PER
REVERENDISSIMUM,
PERILLUSTREM, ac MAGNIFICUM
DOMINUM

FRANCISCUM
ANTONIUM
GUSMAN,

AA. LL. Philos. ac SS. Theologiæ
Doctorem, Ecclesiæ Metropolitanæ
Viennensis ad S. Stephanum Canonicum,
Prælatum, & Custodem,

Eminentiss. ac Celsiss. S. R. E. Presbyteri
Cardinalis, S. R. I. Principis, & Archi-Episcopi
Viennensis Consiliarium Consistorialem,

Nec non

AD HUNC HONORIS ACTUM
DESIGNATUM

PRO-CANCELLARIUM.

*In Metropolitana S. Stephani Proto-Martyris Basilica
Anno MDCCXLIII. die 28. Novembris hora 8. matutina
sub pulsû Campanæ majoris*

UNDECIM:

Reverendissimi, Perillustres, Admodum Reve-
rendi, Religiosi, Excellentes, ac Doctissimi Domini,
AA. LL. & Philosophiæ Magistri, SS. Theologiæ
Baccalaurei formati,

*Ad supremam in Theologia lauream consequendam
Licentia donati sunt.*

Dein

Dein vero
PER
REVERENDISSIMUM,
PERILLUSTREM, ac CLARISSIMUM
DOMINUM

SIMONEM
AMBROSIUM
NOBILEM de STOCK,

S. R. I. Equitem, AA. LL. Philos.
& SS. Theologiæ Doctorem, Proto-
Notarium Apostolicum, Ecclesiæ Metropolitanæ
Viennensis ad S. Stephanum Canonicum,
Prælatum, & Cantorem,

Eminentiss. ac Celsiss. S. R. E. Presbyteri
Cardinalis, S. R. I. Principis, & Archi-Episcopi
Viennensis Consiliarium Consistorialem,

Nec non

INCLYTÆ FACULTATIS
THEOLOGICÆ

p. t.

DECANUM SPECTABILEM,

*Ritu solemnī, more, institutoque Academico
suprema Doctoratus Theologici laurea
condecorati sunt;*

Ordine, quo rigorosum tentamen
subiverunt.

)(3

Admo-

Admodum Reverendus, Religiosus, ac Clarissimus Dominus GILBERTUS HAMMER-SCHMID, Austriacus Viennensis, Canonorum Regularium S. Augustini Congregationis Lateranensis in Celeber. & Antiquiss. Collegiata Ecclesia ad D. Virginem Claustro-Neoburgi Professus.

Admodum Reverendus, Religiosus, ac Clarissimus Dominus PETRUS FORERIUS de PAULI, Austriacus Viennensis, Antiquiss. ac Cæsareæ Collegiatae Ecclesiae ad S. Dorotheam Viennæ Canonicus Regularis, & Capitularis.

Admodum Reverendus, Religiosus, ac Clarissimus Dominus INNOCENTIUS KÜHNEL, Austriacus Viennensis, Antiquissimæ, ac Cæsareæ Collegiatae Ecclesiae ad S. Dorotheam Viennæ Canonicus Regularis, & Capitularis.

Admodum Reverendus, ac Clarissimus Dominus JOANNES JOSEPHUS DANIEL, Austriacus Hornanus, ex Archi-Episcopali Curia Viennensi ad S. Stephanum Pœnitentiarius, olim in Cæsareo, ac Pontificio S. J. Viennæ Convictorum Collegio ad D. Barbaram S. D. N. Alumnus.

Reuerendissimus, Perillustris, ac Clarissimus Dominus PHILIPPUS JACOBUS JELOUTSHEN, Carniolus Pöllensis, Cathedralis Ecclesiae Neostadiensis Canonicus.

Admodum Reverendus, ac Clarissimus Dominus MATHIAS PLANINZ, Carniolus Tschernemblensis, ex Archi-Episcopali Curia Viennensi ad S. Stephanum Pœnitentiarius.

Admo

Admodum Reverendus, ac Clarissimus Dominus
JOANNES PETRUS SIMEN, Rhætus Al-
vanovanus, ex Archi-Episcopali Curia Vien-
nensi in Ecclesia Metropolitana ad S. Ste-
phanum Levita, & Pœnitentiarius.

Admodum Reverendus, Religiosus, ac Clarissi-
mus Dominus FERDINANDUS CARO-
LUS RISTL, Austriacus Claustro-Neobur-
gensis, Canonicus Regularis S. Augustini
Congregationis Lateranensis in Celeberrima,
& Antiquissima Collegiata Ecclesia ad
D. Virginem Claustro-Neoburgi Professus.

Reverendissimus, Perillustris, ac Clarissimus Do-
minus ANTONIUS CAROLUS SERDA-
GNA, Catalanus Barcinonensis, Metro-
politane Ecclesiæ Viennensis ad S. Stephanum
Canonicus.

Admodum Reverendus, ac Clarissimus Dominus
LEOPOLDUS JOSEPHUS ZANTH, Ca-
rinthus Silbereggensis, Domus pauperum
ab Inctyta Commissione Aulica dependen-
tium Viennæ ad S. Petrum in Strudlhoff
Curatus.

Admodum Reverendus, Religiosus, ac Clarissi-
mus P. ANTONIUS KÖNIGSMAN, Au-
striacus Viennensis, Sacri Ordinis Prædica-
torum Theologiæ Moralis Lector emeritus.

Quibus

Cum eorum Honoribus Libellum hunc inscribunt,
felicitatem simul, & longævos annos precantur

Addictissimi

Theologi Viennenses.

X 4

PROB-

PROBLEMATA

In

ACTU DECIDENDA.

- I. Lutherus, an Calvinus gravius circa Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum erraverit?
- II. Lutherus, an Calvinus circa ID IPSUM in Scriptis publicis sibi magis contradixerit?

PRÆ.

PRÆFATIO
AUTHORIS
AD
LECTOREM
THEOLOGUM.

*Etus persuasio est
jam usque a primis
nascentis mundi du-
cta temporibus, ea-
que omnium gen-
tium, ac maxime populi Christiani
firmata consensu, versari debere in-
ter homines supremi Numinis ado-
rationem, quam Græci θεοκύριαν ap-
pellant, id est, summi rerum om-
nium*

PRÆFATIO AUTHORIS

nium Præfæcti ac Conditoris agnitionem, & clientelaris obedientiæ ac summissionis professionem. Magnifica quidem res & salutaris, quæque proxima ad Deum immortalæ naturæ mortali possit accedere. Cum igitur in religione Christiana constitutum sit, ipsum Deum humanam naturam induisse in similitudinem hominum factum, *θεου εωπρω* summo cultu, hoc est, adoratione prosequi, tum divino afflatu, cum naturæ & rationis instinctu, Christiani nunquam dubitarunt. Cum vero apud eosdem continuis temporibus semper receptum fuerit, Hominem-Deum singulari & mirabili agendi ratione corpus suum Discipulis manducandum porrexisset, & sanguinem bibendum propinasse: naturaliter conclusum est, mysterium
corpo-

AD LECTOREM.

corporis & sanguinis JESU Christi eodem cultu soli Deo debito esse exornandum. Verumtamen, cum (ut inquit divinus Apostolus *) hæreses esse oporteat, multæque res sint in religione, quæ quibusdam semper videbuntur nequaquam satis explicatæ, tum perobscura & perdifficilis sit quæstio de præsentia corporis Christi in Eucharistia: mirum non est, rationis humanæ sponte luxuriantis, dum caret lumine fidei, tam varias fuisse de tanti mysterii cultu discrepantesque sententias. Hoc vero satis abundanter declarant laboriosæ Lucubrationes Catholicorum virorum, & Calvinianorum hominum refertæ sententiis: ex quibus faciliter dijudicatur, quam necesse sit in summo errore homines opiniosos, atque in
maxi-

* 1. Corinth. II. v. 15.

PRÆFATIO AUTHORIS

maximarum rerum ignoratione versari. Hac de causa, proxime elapso seculo, nobilissimus Theologus, Johannes Gropperus, Archi-Diaconus Coloniensis, Ecclesiæ Romanæ Cardinalis designatus, causæ veritatis defensor fortissimus, Opusculum de Christo in Eucharistia adorando conscripsit, a R. P. Laurentio Surio Cartusiano de Germanicis Latine scriptum, & publici juris factum anno Christi MDLX. Claudius Espenæus, Theologus Parisiensis, post Colloquium Pissiacenum anno MDLXI. ad eandem materiam manum eruditam admovit, scripsitque libros v. de Adoratione Eucharistiæ, quos Gilbertus Genebrardus, alter Theologus Parisiensis, antiquo more Archi-Episcopus Aquensis, quicum amicitia & studiorum necessitudine conjunctus

et a. d. 1610. a. d. 1610.

AD LECTOREM.

junctus erat, publici juris fecit
anno MDLXXIII. tertio scilicet post
mortem Espencei, quæ contigerat
III. Nonas Octobres anni MDLXXI.
Denique Claudius Sanctesius, Ebroi-
censis Episcopus e Theologica Facul-
tate Parisiensi assumptus, cum etiam
Colloquio Pissiaceno interfuisset, per-
lecto Opere Espencei, nondum ex-
haustam esse hanc materiam sibi
persuasit; adeoque cepto consilio
publicandi Operis amplissimi de re-
bus Eucharistiæ controversis, anno
MDLXXV. librum IX. ad causam Ado-
rationis Eucharistiæ tuendam inte-
grum destinavit. Plures alii Con-
troversiarum Scriptores generaliter
eandem causam intactam non reli-
querunt: inter quos honoris causa
nomino Cardinales illustrissimos,
Bellarminum, & Perronium, qui
olim

PRÆFATIO AUTHORIS

olim tela fabricatus est, quibus Giganteos furores hæresis Calvinianæ debellavit. At vero cum eminentissimi Theologi adorationem corporis Christi, & ejusdem præsentiam ac transubstantiationem promiscue tractaverint, aut adorationem ex eadem præsentia consecutione naturali consistere comprobaverint: non alienum existimavi ab institutis meis, ad novum Tractatum animum appellere, quo, veluti arte historica, simplicem Adorationem, aliis quæstionibus de præsentia & transubstantiatione emergentibus liberam, tuendam reciperem, & postpositis ratiocinationibus arte mentis humanæ efformandis, ostenderem per manus a majoribus nostris traditam veritatem, per ea quæ sunt tempore immenso ab ortu rerum Christianarum observata, & in

& in cultu sanctissimæ Eucharistice
 animadversa & notata. Ipso enim
 rectæ rationis ac veræ religionis
 instinctu perspicimus, nihil esse in
 Theologia, quod non longinquitas
 temporum excipiente memoria pro-
 dendisque veris antiquitatis Ecclesia-
 sticæ monumentis efficere atque assequi
 possit. Insuper etiam cum fere om-
 nes Theologi ad demonstrandum ri-
 tum & cultum externum sanctissimi
 Sacramenti laboraverint: in inter-
 no, scilicet mentis & cordis, in spi-
 ritu & veritate, substiti; relicto ex-
 teriori ad religionis apparationem
 & magnificentiam instituto, quem
 Doctissimi Protestantium hominum
 liberum & arbitrarium esse libenter
 fatentur. Ad id vero Lucubratio-
 nis genus præsertim incitavit, quod
 ex cæremoniis & ritibus externis
 cir-

PRÆFATIO AUTHORIS

circa Sacramentum observatis, Calvinianæ partis Defensores in Gallia nostra, cum Anglicanæ communionis Fratribus scindendæ unitatis causam non habeant: uti potissimum intelligimus ex Voto pro pace Christiana, nuper impresso Oxonii in Theatro Scheldoniano anno MDCLXXVIII. Andree Sall, sacræ Theologiæ Doctoris, & olim Professoris, nunc Serenissimo Regi Magnæ Britannicæ a domesticis, cap. XXIV. quo postquam genuflexiones ac demissiones Principum, Præsulum, ac plebis ad recipiendam Eucharistiam in omnibus Ecclesiis Imperii Anglicani exposuit, sic fatur numero VI.: Tantam magnorum Præsulum demissionem, tam eximiam Principum & populi reverentiam in sacra Eucharistia administranda & recipienda nusquam ego vidi

AD LECTOREM. 89

vidi apud Romanenses, qui tamen se unos Sacramenti istius cultores jactant. Ego vero ejusmodi oratione persuasus, cum animadverterem exterioris cultus ceremonias nihil officere resarciendæ paci inter Protestantes & Catholicos; interni cultus, seu sinceræ & intimæ adorationis Eucharistiæ in hoc Libro defensor extiti: in quo non solum argumentis ex monumentis antiquitatis Ecclesiasticæ selectis, ineunte & adulta ætate Ecclesiæ, perfectam fuisse demonstravi; verum etiam nova objecta Calviniani Athletæ Joannis Dallæi, Charentonii templi Ministri, (quem Matthæus Scrivenerus, * partium Protestantium Scriptor doctissimus, cum alite comparat Indica, quæ non alio pabulo vescitur,

* Apologia pro SS. Ecclesiæ Patribus, lib. II. Respons. particularis cap. 4. pag. 185. Londini 1672.

PRÆFATIO AUTHORIS

scitur, quam stercore quod a cæteris avibus excernitur) majoribus nostris inaudita & ignota dilui. Præterea cum doctissimorum Virorum, qui de hac causa amplissima volumina scripserunt, laborem frustrari noluerim; aut eorum sata corradere, hominis otio & literis temperanter utentis esse non reputaverim: necessariam voluminis tenuitatem accessione Disquisitionis de Præcepto divino Communionis sub utraque specie cumulandam existimavi, quam scripseram ad confutationem opinionis Ministri Calviniani, in ea nominati, instigatione, cui abnuere non poteram, unici & amicissimi fratris mei, viri e Gallicis Academici, apud Homines literatos, ut mihi persuadeo, cognitissimi, tum justis laudibus egregii
Prin-

AD LECTOREM.

*Principis Ludovici Magni, cum
salibus satyricis, quibus nostræ æta-
tis Chærilos condidit, & negotio-
sas otiosorum hominum mentes ad
fructuosum laborem in vinea Domi-
ni, & sincerum Dei cultum accen-
dit. Hoc igitur munus amiciores
manu excipe, LECTOR CHARIS-
SIME, quo tibi tantulum annuæ
villicationis literariæ ratiocinium
reddo. Neque enim majus aut am-
plius hac vice positum est in pote-
state hominis curis ac negotiis Ca-
pituli distenti, & perfectis, Deus
scit! severioris residentie legibus
in Officiis Ecclesiæ diurnis & no-
cturnis constricti. Ergo vale, &
pro conversione errantium fra-
trum Protestantium
precare.*

S. Augustinus Enarrat. in Psalm.
XCVIII.

*Nemo illam carnem mandu-
cat, nisi prius adoraverit.*

DE

DE
**ADORATIONE
 EUCHARISTIÆ.
 LIBER PRIMUS.
 CAPUT I.**

*Explicata significatione adorationis,
 quæstio seu status controversiæ in-
 ter Catholicos & Protestantes de
 adoratione Eucharistiæ subjicitur,
 & instituti operis ratio redditur.*

Um Ecclesia Catholica fide-
 les omnes sanctissimæ Eu-
 charistiæ adorationem do-
 ceat, eisdem supremum cultum soli
 Deo debitum præcipere non dubi-
 tan-

tandum est, nulli creaturæ sine crimine deferendum. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* (a) Sed homines Protestantes non solum opus, verum etiam nobiscum fateri necesse est, divinum hunc cultum & adorationem, quam lege, a qua nullus eximitur, omnibus Christianis impositam hoc opere tuendam recipimus, non spectare substantiam panis aut vini, neque species aut accidentia, quæ in oculos incurrunt, sed ipsum Christum Dominum: cujus animam, corpus & divinitatem in sanctissimo Sacramento revera præsentem existere credimus. Verum enimvero cum Protestantes Christum Dominum verum esse Deum non diffiteantur, Deumque solitarium cultu summo & adoratione dignum esse libenter recognoscant: satis esse videretur assumere argumenta, ex quibus in Eucharistia existere intelligitur, ad comprobendam adorationem, & eosdem erroris intolerabilis & absurdi crimine convincendos. Sed ejusmodi consecu-

(a) *Deuter. c. 6. v. 13. Matth. 4. v. 10.*

EUHARISTIÆ. LIBER I. 3

secutio adorationis Christi ex præsentia necessario & naturaliter assumpta, quæ sensus communis aciem omnium hominum faciliter perstringit, Lutheranorum & Calvinianorum cerebrum penetrare nondum potuit. Notum enim est apud omnes & per-vulgatum, Lutheranos statuere Domini JESU corpus in Eucharistiæ pane realiter esse, postposita adoratione: ipsos vero Calviniani dogmatis defensores ejusmodi persuasionem, dummodo cultus & adorationis express consistat, nullo fœtore veneni inquinatam existimare, nec justam reputare causam scindendæ unitatis cum Lutheranis, uti docet Joannes Dallæus Apologiæ pro Ecclesiis reformatis cap. 7.

Cum igitur ad hanc materiam tractandam animum appulerim, consilium meum non fuit præsentiam realem constituere ad comprobandam adorationem, quamvis ex ea ratiocinatione ad normam accurate directam manifeste consecutanea videatur: sed

4 DE ADORATIONE

ex antiquis Ecclesiæ veteris monumentis diligenter hunc cultum conquirere, & ab memoria hominum propter vetustatem remotum, ex sacerarum Literarum traditione & historia repetere. Sed antequam in hanc causam ingrediar, subjicere necesse est, adorationem, non tam exteriorem, quam interiorem animi ac cordis humani actionem esse. Quicquid enim in adoratione ac cultu extrinsecum est & rituale, arbitrarium fuisse videtur, & ad libitum hominum prudentium, variis sæculis varios mores postulantes, vicissitudini ac mutationi obnoxium.

Hanc adorationem ritualement & extrinsecus perfectam jam non inquiremus, sed interiorem ac spiritualem, ad quam integrum quæstionis ac controversiæ nostræ caput devolvitur, quæ in cultu ac veneratione summi rerum omnium Domini ac Creatoris consistit, & in obsequio sincero, atque animi propensione ac conversione ad perficienda mandata ejus sicut

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 5

cut in cælo & in terra, Igitur ad stabiliendam & tuendam hanc veritatem, seu adorationem Eucharistiæ, hoc opusculum bipartito dividam. Primo libro argumenta complectar, ex quibus adorationem colligere ac concludere necesse est: secundo vero objectiones hominum Protestantium, quibus argumenta nostra conantur frangere, diluam. Et ne mea agendi ratio Calvinistis suspecta aut nimis infensa videatur, nullum argumentum proponam, quod ad præsentiam corporis Christi directe statuendam conducibile sit, nullamque objectionem diluam, quæ ad eandem diruendam primo subsultu inserviat, & quasi secundo in adorationem resiliat: adeoque cum plerique Orthodoxi naturali consecutione ex præsentia corporis Christi, ejus adorationem confestim esse peragendam concludant; econtra ex adorationis dogmate firmissime constituto præsentiam realem necessaria conclusione colligendam relinquam.

CAPUT II.

Veteres primi sæculi Christianos adorasse Eucharistiam, assumpto ex genuinis S. Ignatii Epistolis testimonio, ostenditur.

Magna paucitas Scriptorum Ecclesiasticorum, qui hoc sæculo Scholam Christi suis lucubrationibus illustrarunt, testimonia veritatis multitudine innumerabilia proferre vetat; verumtamen non desunt omni exceptione majora. Enimvero nemini homini sincere erudito dubium subolere potest, quin veræ ac genuinæ S. Ignatii, Episcopi Antiochenis, Martyris, Epistolæ ad hanc ætatem pervenerint, cura & industria Isaaci Vossii diversæ partis Scriptoris doctissimi, cujus obstetricante manu ex Bibliotheca Magni Ducis Florentiæ eductæ sunt anno Christi MDCXLVI. Cum præsertim earum jus naturalitium intelligere facile sit ex argumentis a doctissimo Francisco Turriano Jesuita primulum exclusis

clusis ovo, & a Protestantibus Scripto-
ribus, eodem scilicet Isaaco Vossio, &
Joanne *Pearson* Presbytero Anglicano,
efformatis in Vindiciis Epistolarum
S. Ignatii, typis impressis concinne &
eleganter Cantabrigiæ anno MDCLXII.

I. At vero ex Epistola I. ad Smyr-
næos hæc verba perspecta habemus,
quæ singulari testificatione adoratio-
nem Eucharistiæ significant, continuo
sermone post ea, quæ verum Christi
corpus in hoc Sacramento præsens
esse, & revera consistere attestantur,
apud Theodoretum, Cyri Episcopum,
(a) relata, & eidem Ignatio nemine
reluctante adscripta. Εὐχαριστίας ἢ προσ-
συχῆς ἀπέχον), Δὲ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχα-
ριστίαν σὰρκα εἶναι τῆς σωτηρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἡμῶν παθούσαν, ἢ τῆ ἁγιότητι
ὁ Πατὴρ ἤγειρεν, οἱ οὐκ ἀπιλέγοντες τῆ δωρεᾶ τῆ
Θεοῦ, συζητουῦντες ἀποθνήσκουσι σωέφερον δὲ αὐ-
τοῖς ἀγαπᾶν, ἵνα καὶ ἀναστῶσιν. *Ab Eucharis-
tia & oratione recedunt propter non confi-
teri Eucharistiam carnem esse Salvatoris no-
stri JESU Christi pro peccatis nostris pas-
sam, quam benignitate Pater resuscitavit.*

A 4

Con-

(a) *Dial. Impatibilis, pag. 154.*

Contradicentes ergo huic dono Dei, perscrutantes moriuntur: conferens autem esset ipsis diligere, ut resurgant.

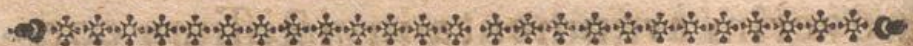
II. Ait S. Ignatius eis conferens esse, hoc est, conducibile, opportunum & accommodatum, hoc donum diligere. *σωφέσθην δὲ αὐτοῖς ἀγαπᾶν.* At vero ipsemet nos docet, nihil nos diligere debere præter solum Deum, Epistola ad Ephesios: *ὅτι κατ' ἄλλον βίον ἔδεν ἀγαπᾶτε, εἰ μὴ μόνον τὸν Θεόν.* Quoniam secundum aliam vitam nihil diligitis, nisi solum Deum. Adeoque cum nequam dubitaverit, Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri JESU Christi Dei, adorandam eam esse sibi persuaserit necesse est.

III. Ex subjectis verbis S. Ignatii consequentiam naturaliter illatam invictissime confirmat S. Clemens Alexandrinus libro VII. Stromatōν, pag. 504. quo de cultu & adoratione Deo debita, ab amore & charitate omni discrimine remoto, mentionem facit: *θεοσέβεια πόσις τῷ Θεῷ, ἢ συνεχὴς ὑπὸ μέλῳ τῆ ψυχῆς τῷ γνωστικῷ, ἢ πρὸς τὸ θεῖον αὐτῆ κ' τὴν ἀ-*

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 9

Ἀγάπην ἀγαπῶ ἀσχολία. Dei ergo cultus est continua animæ cura ei, qui est præditus cognitione, & ejus perpetua cum Deo occupatio per charitatem, quæ numquam intermittitur. Quemadmodum S. Augustinus Epistola xxix, Pietas cultus Dei est, & unde colitur, nisi amando? Et Enchiridii cap. 2. & 3. Desideras breviter aperiri, atque in sermonem brevem colligi quonam modo colendus sit Deus. Respondeo, fide, spe, & charitate colendum. Et in Psalmum lxxvii. Hoc colitur, quod diligitur. Libro de Trinitate cap. 14. Quis est cultus Dei, nisi amor ejus? Libro X. de Civitate Dei cap. 4. Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita servitus. Sermonem 2. inter Homil. 50. Hoc enim colitur quod diligitur. Unde quia Deus rebus omnibus major est, plus omnibus diligendus est ut colatur. Itaque cum S. Ignatius dicat utile seu conferens esse Smyrnæis donum Eucharistiæ diligere & amare: non solum opus, verum etiam necesse est, cultum seu adorationem ejus utilem, conferentem, hoc est, opportunam, accommodatam, adeoque piam

& religiosam existimasse, & ab adoratione ac cultu divino non differre, aut dissimilitudinem habere.

CAPUT III.

Argumentum adorationis Eucharistiæ assumptum ex Origene, qui obiit anno Christi CCLIV., & ex Eusebio Cæsariensi, demortuo anno CCCXL.

I. **R**epugnancia Patrum secundi sæculi, aut ineuntis tertii, adversus adorationem Eucharistiæ, non mihi causa erit, cur hic testimonia silentio prætermittam, S. Justin Martyris, Theophili Antiocheni, Tatiani, S. Irenæi, Clementis Alexandrini, Minutii Felicis, Tertulliani, & S. Cypriani, quos ab hominibus Protestantibus valde propitios, aut saltem non contradicentes summo cultui seu adorationi sanctissimi Sacramenti intellectum iri non dubitem, ex responsionibus ad objecta Joannis Dallæi, Calvinii.

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. II

vinistarum doctissimi, quæ hujus opusculi libro II. enucleabimus. Enimvero cum hac priori parte animo decreverim argumenta invictissima concludere, nulli oblocutioni aut infirmationi obnoxia; alienum esse ab institutis meis existimavi, ullum in medium adducere Patrem, aut Scriptorem Ecclesiasticum, quin veritati, quam tuendam in hoc opere recepi, conceptis verbis propitium, aut saltem adeo accommodatum, ut nullum ex eo patrocinium adversariorum sententiæ quæri aut comparari possit.

II. Primus igitur locus exscribitur ex Homilia XIII. & ultima Origenis in caput XXV. Exodi, quam Erasmus, Sixtus Senensis, Possevinus, Rivetus, Scultetus, atque omnes Critici Protestantium & Catholicarum partium doctissimi, Origeni non abjudicant, nec in suspicione ponunt. Porro sic fatur pag. 3. editionis Basileensis Frobenii anno MDLVII. *Volo vos admonere religionis vestræ exemplis: nostis qui divinis mysteriis interesse consuestis,*
quo

quo modo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & recte creditis, siquid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus ejus conservandum tanta utimini cautela, & merito utimini; quomodo putatis minoris esse piaculi, verbum Dei neglexisse, quam corpus ejus?

III. Non dubito quin ex autographo Græco, si nobis suppeteret, legendum esset *adoratione pro veneratione*: nec Protestantes ejusmodi conjecturæ abnuere possunt; quippe cum cultus soli Deo debitus, ipsa sit adoratio; & veneratio corpori Divinitati intime conjuncto, non nisi vocabulo *adorationis* possit significari. Præterea cum ex cautela adhiberi a Sacerdotibus solita, ne particulæ Eucharistiæ inter sacrorum mysteriorum solennia decidant, aut conculcentur, argumentum novitatis cultus & adorationis obestare passim non pertimescant Scriptores Protestantes: ex antiquitate ejusdem

dem

dem cautelæ & curæ, quam abundanter testificatur Origenes ætate sua adhibitam fuisse, colligere, ac jure merito vindicare possumus argumentum antiquitatis cultus & adorationis Eucharistiæ, eo tempore a fidelibus usu communi & consuetudine receptæ.

IV. Hanc veritatem non leviter confirmat comparatio Eucharistiæ hic instituta cum verbo divino: quippe cum infinitis locis sancta & adoranda Scripturarum verba a Conciliis nuncupentur, & ab ipso Augustino Homilia 26. ex 50.

V. Secundus locus Origenis assumitur ex Homilia v. in diversos Novi Testamenti locos, quam Erasmus suspectam non habet; cum etiam ex iis Homiliis Viri docti, præter secundam, octavam, nonam, & decimam, nullam in falsi suspitione ponant. Porro hic locus sic se habet Tom. II. pag. 518. ejusdem editionis. *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo fruëris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini;*

ni; tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum; ubi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. Quis vero dubitet Centurionem hac occasione data Christum adorasse? Cum igitur accepta Eucharistia idem prospere ac feliciter nobis accidat, Christusque revera sub tectum nostrum intret; dubitandi locus non relinquitur, quin ex mente Origenis, Centurionem imitatione consequi teneamur: adeoque Christum Dominum in sanctissimo Sacramento adorationis summæ cultu prosequi debeamus. Verum enimvero cum ex libro I. Origenis contra Celsum pag. 10. intelligamus, ipsum existimasse nihil præter Deum esse adoratione dignum: jure merito concludimus, Deum verum in Eucharistia percipi non dubitasse.

At vero mala fide objectaret nobis Calvinianæ partis defensor, aut Rodolphi Hospiniani sectator lib. V. Hist.

Sa-

Sacram. cap. 8. eodem modo secundum Origenem, Dominum intrare sub tectum nostrum per Sacramentum Eucharistiæ, quo per Antistites Deo acceptabiles; probaretque perperam his loci citati anterioribus verbis: *Intrat & nunc Dominus sub tectum credentium duplici figura vel more.* Nunc enim, quando sancti & Deo acceptabiles Ecclesiarum Antistites sub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur, & tu sic existimes tanquam Dominum suscipiens. Et aliud, quando sanctum cibum, &c. Quippe cum conceptis verbis dicat, *duplici figura vel more* ejusmodi Domini ingressum sub tectum nostrum contingere, hoc est, diverso modo: uno scilicet per Antistites quos sic existimes, tanquam Dominum suscipiens, & alio, quando sanctum cibum accipis: non dicit, & tu sic existimes tamquam corpus Domini suscipiens; sed, *manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur.*

Interim vero ad rationes Origenis adjungere non pertimescam Eusebium

Cæsa-

Cæsariensem, qui obiit anno Christi CCCXL. & libro IV. Vitæ Imperatoris Constantini Magni, non abnuente Isaaco Casaubono Exercitatione XVI. contra Baronium cap. 57. comitia Christianorum ad percipiendam Eucharistiam, seu synaxes, κατ' ἐξοχῶν adorationem vocat, ὅπῃ τῶν λατρείων τῆς Θεοῦ παρῆναι, ad adorationem Dei convenire, pro ad synaxim. Et libro I. de Demonstratione Evangelica, cap. 16. dicitur ἀναίματος καὶ καθαρῆς λατρείας, incruenta & pura adoratio. Quis vero sibi persuadeat, ejusmodi comitiis ad Eucharistiæ celebrationem apud veteres Christianos religiose institutis, hoc nomen λατρείας, seu adorationis & divini cultus per eminentiam datum atque impositum fuisse, nisi propter adorationem in his vero Christi corpori reddi & rependi adsuetam? Hanc enim explicationem ex continua hujus operis serie, ac præsertim ex S. Chrysoctomi, & S. Cyrilli Alexandrini locis infra discutiendis clarius faciliusque intelligemus, qui eodem modo ac ratione dicendi usi sunt,

CAPUT IV.

*Comprobatur adoratio Eucharistiæ
argumento ex S. Cyrillo Hierosoly-
mitano assumpto, qui obiit die XVIII.
Martii, anno Christi CCCLXXXVI.*

Singulari divinæ providentiæ confi-
lio S. Cyrillus præ cæteris Patri-
bus, Hierosolymis Eucharistiæ adora-
tionem clare ac dilucide explicuit:
ubi primulum institutam fuisse a Chri-
sto Domino, ex Evangelicis Scripto-
ribus intelligimus. Ibi enim creatus
successor S. Maximi, S. Athanasii de-
fensoris fortissimi, nondum ætate pro-
vecta, ut observat S. Hieronymus, ca-
techeses ad Neophytos composuit; ut
non solum Eucharistiæ mysterium ex-
plicaret, verumetiam eos ejusdem per-
cipiendæ modum atque integram ra-
tionem doceret. Quis vero ex occa-
sione ejusmodi feliciter data, paulu-
lum antiquitati adsuetus, non perspi-
ciat faciliter, virum erudiendis Neo-
phytis præfectum, omnibus sermonis

B

am-

ambagibus relictis, ac postpositis involucris, esse locutum. Itaque sic fatur Homilia v. mystagogica pagg. 244. & 245. editionis Græco-Latinæ Paris. Claudii Morelli, anno MDCXXXI. cum versione Latina Joannis Grodecii, Decani Golgomiensis, viri doctissimi, Cardinalis Stanislai Hosii Episcopi Warmiensis contubernalis.

Προσίων οὐ μὴ τεταμύροις τοῖς τῶν χειρῶν καρποῖς προσέρχου, μηδὲ δισημηλίοις τοῖς δακτύλοις: ἀλλὰ τῷ ἀριστερῶν θρόνον ποιήσας τῇ δεξιᾷ, ὡς μελλήσῃ βασιλέα ὑποδέχεσθαι καὶ κοιλάνας τὴν παλάμῳ, δέχου τὸ σῶμα τῆς Χριστοῦ, ὀπιλέγων τὸ ἄμυ. μετ' ἀσφαλείας οὐ ἀγιάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῇ ἐπαφῇ τῆς ἀγίας σώματος, μεταλάμβανε, προσέχων μὴ ὄραπολέσης τι ἐκ τούτου αὐτῶ. ὅπερ γὰρ εἰ ἀπολέσης, τούτω ὡς ἀπὸ οἰκείῃς δηλονότι ἐζημιώσης μέλους. εἶπε γὰρ μοι, εἴ τίς σοι ἔδωκε ψήγματα χρυσίῳ, ὅκ' ἂν μετὰ πίσεως ἀσφαλείας ἐκέρχῃς, φυλαττόμενος μὴ τι αὐτῶν ὄραπολέσης καὶ ζημίαν ὑποσῆς; οὐ πολλῶ οὐ μᾶλλον ἀσφαλέστερον τῆς χρυσίῳ καὶ λίθων τιμίῳν τιμιότερον διασκοπήσεις ὑπὲρ τῆς μὴ ψίχαν σοι ἐκπεσεῖν; εἶτα μετὰ τὸ κοινωνῆσά σε τῆς σώματος Χριστοῦ, προσέρχου καὶ τῷ ποτηρίῳ τῆς αἵματος, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας, ἀλλὰ κύπτων καὶ τρόπῳ προσκυνώσεως καὶ σεβάσματος λέγων τὸ, ἄμυ. αγιάξῃς καὶ τὸ αἷμα μεταλαμβάνων Χριστοῦ. *Accedens au-*

tem

tem ad communionem, non expansis manuum volis accede, neque cum disjunctis digitis; sed sinistram veluti sedem quamdam subjicias dextræ, quæ tantum Regem susceptura est: & concava manu suscipe corpus Christi, dicens, Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis tam sancti corporis contactu, communica. Cave autem ne quid sinde excidat tibi: quod enim amittas, hoc iamquam ex proprio membro amiseris. Nam & quis tibi ramenta aurea daret, nonne cum magna diligentia illa teneres, cavens ne quid ex illis periret, damnumque sustineres? Et non multo magis & diligentius de hoc quod auro gemmisque pretiosius est, ne mica aliqua ex illo cadat, providebis? Tum vero post communionem corporis Christi accede ad calicem sanguinis illius, non extendens manus, sed pronus in modum ADORATIONIS ET VENERATIONIS, dicens, Amen. Sanctificeris eo sanguine quem assumis.

I. Ex his perspectum habemus integre ritum antiquum communionis corporis & sanguinis Christi; variasque vicissitudines, quibus extrinsecus obnoxius fuit, intelligimus: ex qui-

bus duo sese potissimum offerunt, quæ nobis maxime Eucharistiæ adorationem indigent. 1. Cura seu cautela particularum Eucharistiæ manu susceptæ. 2. Forma externa adorationis, quæ veluti τεκμήριον erat interni cultus Deo exhibiti. Ἀλλὰ κύριον καὶ τρόπον προσκυλήσεως καὶ σεβάσματος. *Sed pronus in modum adorationis & venerationis.* Supervacaneum esset dicere hanc vocem venerationis reddi debere voci Græcæ προσκυλήσεως. Constat enim S. Cyrillum adorationem & venerationem ibi non promiscue accepisse; sed accurate adorationem veneratione explicuisse & amplificasse, καὶ τρόπον προσκυλήσεως καὶ σεβάσματος. Insuper ad Eucharistiam solummodo ejusmodi veneratio & adoratio referri possunt, sive Christum velo specierum obducto occultum. Nam ex contextu S. Cyrilli intelligere facile est, hanc adorationem & venerationem ad id esse deputatam ac directam, ad quod accedendi normam præscribit eo loci. Cum ergo ad calicem sanguinis sacri conceptis verbis accedendum esse præscri-

scribat, *προσέχξ καὶ ποτηρίῳ τῆς ἀμαρτίας, μὴ ἀνατείνων τὰς χεῖρας.* *Accede ad calicem, non extendens manus*: hic locus recte assumitur ad concludendum, S. Cyrillum ibi adorationem calicis, seu potius sanguinis in calice contenti præscripsisse. Addam præterea, eam adorationem spectare rem, ad quam tantam curationem habendam esse docet Cyrillus, ne particulæ decidant & conculcentur, quas cum ramentis auri comparat, *ψιγμὰτα χρυσοῦς*: quæ quidem ad solam Eucharistiam pertinent.

III. Edmundus Albertinus, superstitionis Calvinianæ in templo Charentonio Minister, hujus effugii auctor, quo voci Græcæ *προσκύνησις*, vox Latina *veneratio* redditur; alterum invenit non minus suo errori propitium, & neutiquam silentio prætermittendum. Quippe defendit hanc multis interpolationibus laborare Homiliam, probatque satis, ut videtur, nervose Codice MS. Græco Autoris anonymi, Bibliothecæ Regis Christianissimi, sub titulo *περὶ τῶν μυστηρίων* in

quo quidem multa ex hac Homilia referuntur, sed magis contracta ac compendiarum, quam in vulgatis S. Cyrilli editionibus; ex quibus colligit amplificationes ejusmodi esse adscititias, certaque corruptionis & additionis notas. Sed cum ejusmodi effugia ingenio fabricaretur Albertinus, ut vires adversariorum avertereret præsentiam veri ac proprii corporis Christi in Eucharistia urgentium; cultum & adorationem minime spectabat in hoc Codice MS. conceptis verbis expressam. Nam hæc verba in eo occurrunt, *ἀλλὰ πρόπῳ προσκυμῆσεως λέγων τὸ Ἀμὲν*. Adeoque intelligimus quam futiles & supervacanei fuerint in hoc negotio Albertini conatus; quippe cum ex certa & recepta adoratione corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ, ejusdem vera & realis præsentia necessario consequatur.

III. Sed dato, non concessio, eo loci vocem *προσκυμῆσις* significare *venerationem*, ut aliquando ita contingere revera fatentur Grammatici; altera vox

σεβά-

σεβάσματος, cui redditur vox *venerationis*, expuncta particula καί, vel per hanc *perinde*, ut nonnumquam fieri solet, expressa, significare posset *numinis*: adeoque sensus S. Cyrilli esset, *in modum adorationis perinde ac numinis*. Ex quo perspectam haberemus ab hoc Patre vindicatam adorationem Deo, seu numini in Eucharistia præsentis. Quis enim tantisper Linguae Græcæ Autoribus adsuetus, nescit hanc vocem σεβάσματα apud Scriptores Ecclesiasticos & prophanos sæpe sæpius significare *numina*, quemadmodum σεβας, & σεβασμῶν, *cultum divinum & adorationem*? Uti patet ex libro III. Epist. 364. Isidori Pelusiotaë, τοῖς Ἱερίοις τὸ σεβας φυλάττειν, & observavit doctissimus electa Protestantium Grammaticus, Casparus Suicerus in Thesauro Ecclesiastico Patrum Græcorum. Quamobrem semper necesse erit recognoscere *venerationem* per vocem προσκυνήσιως a S. Cyrillo significatam, ipsam esse adorationem: quippe cum inter *Deum venerari & adorare* nihil differat.

IV. Denique valde probabile est, S. Cyrillum adjunxisse hanc vocem *σεβάσματος* ad vocem *προσκυνήσεως*, ut eam facilius explicaret, & intelligeremus Eucharistiam instar Dei esse vera adoratione colendam. Enimvero licet apud Scriptores Ecclesiasticos verbum *προσκυνεῖν* semper *adorare* significet, duplex genus adorationis apud Græcos receptum fuisse fateri necesse est: unum scilicet creaturis exhibitum, quod officiosum appellamus: alterum soli Deo debitum, vel rebus cum Deo intime conjunctis, veluti carni & sanguini Christi; quod religiosum nuncupamus. Utriusque exempla proferre non erit tædiosum. Verbi gratia, Regum II. cap. 18. v. 21. καὶ προσεκύνησε Χρσὶ τῷ ἰωάβ, ἔ ἐξῆλθε, *Et adoravit Chusi Joab, & abiit.* Libro III. cap. 1. v. 53. καὶ προσεκύνησε τῷ βασιλεῖ Σαλωμών, *Et adoravit regem Salomonem.* Apud Isidorum Pelusiotam lib. IV. Epist. 27. τὸν τῆς Χριστοῦ προσκυνεῖν μνηρον χλωάξουσι τάφον, *adorandum Christi sepulcrum cachinnis excipiunt.* In Concilio Florentino sect. IV. cap. 4.

καὶ ἕτεροι πολλοὶ προσκυύησαν τὸν πατριάρχην,
Et alii multi Patriarcham adoraverunt.
 Quis enim non intelligat ejusmodi
 adorationum species neutiquam spe-
 ctare Deum, & ab ea quæ soli Deo re-
 penditur, magnam dissimilitudinem
 habere? Quamobrem Anastasius An-
 tiochenus, Sinaitæ in Antiocheno Epi-
 scopatu successor, circa annum Christi
 DXCIX. de hujus verbi προσκυνεῖν signi-
 ficatione ait in Epistola ad scholasti-
 cos quosdam: καὶ μηδεὶς προσκοπέτω τῇ τῆς
 προσκυνήσεως σημασίᾳ· προσκυνῶμεν γὰρ καὶ ἀνθρώ-
 ποις, ἔ ἀγγέλοις, καὶ ἁγίοις, ἃ μὲν λατρεύομεν
 αὐτοῖς· κύριον γὰρ, φησὶ Μωσῆς, τὸν Θεὸν προσκυ-
 νήσεις, ἔ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. *Nemo offen-*
datur significatione vocis προσκύνησις, ado-
ratio: adoramus enim etiam homines, ἔ
Angelos, ἔ Sanctos; illis vero non servi-
mus. Dominum enim tuum, inquit Moy-
ses, adorabis, ἔ illi soli servies.

Verumtamen Scriptores Canonici
 Novi Testamenti hoc verbo προσκυνεῖν
 ad significandam adorationem soli Deo
 aut Christo debitam semper usi sunt.
 Matthæi cap. 2, v. 2. de Magis, προσκύντες

προσκυύησαν αὐτῷ, *Et procidentes adoraverunt eum.* cap. 8. v. 2. καὶ ἰδοῦ, λεπρῶν ἐλθὼν προσκύνῃ αὐτῷ, *Et ecce leprosus veniens adorabat eum.* cap. 15. v. 25. de Chananæa, ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσκύνῃ αὐτῷ, *Ecce veniens adorabat eum.* ibidem cap. 20. v. 20. mater filiorum Zebedæi vocatur προσκυνῶσα, *adorans.* tum cap. 28. v. 9. mulieres quibus post resurrectionem Christus apparuit, ἐκράτησαν αὐτῷ τοὺς πόδας, ἔπροσκυνησαν αὐτῷ, *tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* & v. 17. Discipuli, ἰδόντες αὐτὸν προσκύνησαν αὐτῷ, *videntes adoraverunt eum.* Marci cap. 5. v. 6. ἰδὼν ἢ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, ἔπροσκυύησεν αὐτῷ, *videns Jesum a longe, accurrit, & adoravit eum.* Lucæ cap. 4. v. 8. Jesus dixit diabolo, προσκυύησεις κύριον τὸν Θεὸν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Joannis cap. 4. v. 23. καὶ γὰρ ὁ πατήρ τοῖς πιστεύουσιν ζητεῖ τοὺς προσκυύοντας αὐτὸν, *Etenim Pater tales querit adorantes eum.* S. Paulus I. Corinth. cap. 14. v. 25. καὶ ἔτω περὶ τῶν ὀπί προσώπου προσκυνήσει τῷ Θεῷ, *Et ita cadens in faciem adorabit Deum.* Hebr. cap.

cap. 1. v. 6. ἡ προσκυνήσάτωσαν αὐτῷ πάντες
 ἄγγελοι θεῶν, *Et adorent eum omnes Angeli
 Dei.* & cap. 2. v. 21. mentione facta
 Jacobi extremum trahentis spiritum,
 hæc verba refert ex Genesis cap. 49.
 juxta versionem 70. ἡ προσκύνησεν ὅτι
 τὸ ἄκρον τῆς ράβδου αὐτοῦ, *Et adoravit eum in
 summitate virgæ ejus.*

Hanc dicendi formulam adopta-
 runt sancti Patres, eoque verbo sæ-
 pissime usi sunt ad significandam soli
 Deo debitam adorationem. Infinita
 exempla continuo sermone hujusce
 lucubrationis non deerunt; quædam
 vero referre jam satis erit, ut animo
 cœptum consilium perficiam. S. Ju-
 stinus Martyr, Apolog. II. pag. 64. ait:
 ὅθεν θεὸν μὲν μόνον προσκυνῶμεν, *Proinde Deum
 solum adoramus.* S. Clemens Alexandr.
 lib. III. Stromatῶν, pag. 323. lit. A. hæc
 habet: θεὸς σεμνὸς ἡ προσκυνητὸς, *Deus ve-
 nerandus & adorandus.* S. Athanasius
 hoc verbum cultum soli Deo debitum
 significare abundanter docet Oratione
 III. contra Arianos tomo I. pag. 394.
 κτίσμα κτίσμα ἔ προσκυνῶ, ἀλλὰ δούλω
 σπότιω

πούτω, ἢ κτίσμα Θεόν. *Creatura creaturam
 non adorat, sed servus Dominum, & crea-
 tura Deum.* Quod continenti sermone
 probat exemplo S. Petri ex Act. cap.
 10. v. 25. & Angeli, ex Apocalypsis
 cap. 19. v. 10. & 22. v. 9. Πέτρος ὁ μὲν
 οὐὼ ὁ ἀπόστολος προσκυνῆσαι θέλοντα τὸν κορνή-
 λιον κωλύει λέγων, ὅτι καὶ γὰρ ἀνθρώπος εἰμι. ἄγγελος
 ἢ θέλοντα προσκυνῆσαι τὸν ἰωάννην ἐν τῇ ἀποκα-
 λύψει, κωλύει λέγων, ὅρα μὴ, σκλάβος σου εἰμι,
 ἔ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, ἔ τηρούντων
 τοὺς λόγους τῆς βιβλίου τούτου τῷ Θεῷ προσκύνησον.
*Petrus quidem Apostolus adorare volentem
 Cornelium prohibuit, dicens: quia ego ho-
 mo sum. Angelus vero volentem adorare
 Joannem in Apocalypsi, inbibuit, dicens:
 Vide ne feceris, conseruus tuus sum, &
 fratrum tuorum Prophetarum, & custodien-
 tium sermones libri huius. Deum adora.
 Ex quibus hanc consecutionem assu-
 mit: ὅτι οὐὼ Θεὸς ὅτι μόνος τὸ προσκυνεῖσθαι; καὶ
 τῆτο ἴσασιν ἢ αὐτοὶ ἄγγελοι, ὅτι καὶ ἀλλήλους δόξαις
 ὑπερέχουσιν, ἀλλὰ κτίσματα πάντα εἰσὶ, ἢ ἔκ εἰσι
 τῶν προσκυνεμένων, ἀλλὰ τῶν προσκυνούντων τὸν
 δεσπότην. Nonne igitur solius est Dei ado-
 rari? Et hoc sciunt ipsi Angeli, qui quidem
 se invicem gloria transcendunt; sed crea-
 tura*

tura omnes sunt, & non sunt ex iis quæ adorantur, sed quæ adorant Dominum.

S. Gregorius Nazianzenus eadem vestigia ingeminat Oratione LII. pag. 746. qua Cleodonium sic alloquitur: *Καὶ ἑδύο ὑπὲς ὀνομάζομεν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν ἀδιαμέτῳ θεότητι καὶ τιμῇ προσκυνῶμεν. Nec duos filios nominamus, sed unum & eundem in indivisibili Deitate & honore adoramus.*

S. Epiphanius in Ancorato, num. LI. pag. 54. lit. C. *προσκυνεῖς τὸν σωτῆρα ἐν σώματι; ἢ ἑ προσκυνεῖς; πῶς οὖν μὴ προσκυνήσω; εἰ μὴ προσκυνήσω, ὅσα ἔχω ζῶν. Num Salvatorem adoras in corpore? an non adoras? quo tandem pacto non adorem? nisi enim adoraverō, vitam non habeo.*

S. Chrysostomus Homilia 108. tom. VI. *προσκυνητὴ θεὸς σὰρξ σὺν τῷ θεῷ, λογῷ, καθὼς καὶ ἀποθέωσεν αὐτῷ. Adoranda est caro cum Deo Verbo, quemadmodum eam etiam deificavit.*

S. Cyrillus Alexandrinus in Actis Concilii Ephesini pag. 23. docet, Christum ὡς ἄνθρωπον ἑ προσκυνεῖσθαι, *tamquam hominem non adorari; quoniam esset, inquit,*

inquit, τῆ κτίσὶ λατρεύειν, *adorare creaturam.* Ex quo intelligimus, προσκυνεῖν, & λατρεύειν, esse verba synonyma, & idem significare; quippe pag. 138. ait: ὁμολογοῦμεν ὅλον προσκυνητόν ἐ μετα τὸ σῶματος, ἀλλ' ἐχὶ κτ' τὸ σῶμα προσκυνητόν. *Fatentur totum esse adorandum: sed non secundum corpus esse adorandum.*

S. Joannes Damascenus lib. III. de Fide orthodoxa cap. 7. & lib. IV. cap. 3. Theophylactus in cap. 17. S. Joannis; Joannes Jejunator in lib. Pœnitentiali, Euchologium Græcorum, & omnes Liturgiæ Græcæ eodem verbo adorationem Deo debitam significarunt. Quamobrem hæc omnia assumere non pertimesco ad concludendum, S. Cyrillum viam communem non deflexisse, & hac voce προσκύνησις, Eucharistiæ adorationem Deo debitam significasse: adeoque non dubitasse, sanctissimum Sacramentum Christum verum Deum complexu suo revera præsentem continere.

CAPUT V.

Argumentum ex S. Gregorio Nazianzeno assumptum, demortuo IX. Maji anno Christi CCCLXXXIX.

I. **N**ULLAM veritatem in controversiam adduxisse videntur homines Protestantes, quam non sustentaverit Gregorius Nazianzenus: revera enim perspicimus in Operibus ejus accensos in funeribus cereos, (a) preces pro mortuis, (b) invocationem Sanctorum, (c) venerationem reliquiarum, (d) sacrificium, (e) altaria, (f) verba Eucharistiæ, (g) jejunia, (h) confessionem peccatorum, (i) monachos discalceatos, (k) preces Angelis oblatas, (l) merita bonorum operum; (m) sed nihil manifestius & clarius ipsa JESU Christi in Sacramen-

to
 (a) Orat. 4. pag. 118. Orat. 10. p. 169. (b) Orat. 10. p. 171. & 176. (c) Orat. 19. p. 288. Orat. 20. p. 335. (d) Orat. 14. p. 221. Orat. 18. p. 285. Orat. 20. p. 371. (e) Orat. 19. p. 305. Orat. 28. p. 484. (f) Orat. 43. p. 697. (g) Orat. 19. p. 305. (h) Orat. 4. p. 123. (i) Orat. 15. p. 236. (k) Orat. 13. p. 191. (l) Orat. 33. p. 528. (m) Orat. 1. p. 11. Orat. 9. p. 158. Orat. 31. p. 505.

to Altaris adoratione, scilicet Oratione XI. habita plenis comitiis, cum iusta redderentur S. Gorgoniæ sorori, pagg. 186. & 187. in qua postquam observavit recuperationem bonæ valetudinis, non in medicorum scientia ac potestate positam fuisse, ait:

τῷ θυσιαστηρίῳ προσπίπτει μετὰ τῆς πίστεως, ἢ τὸν ἐπ' αὐτῷ πριώμῳ ἀνακαλουμένη μεγάλη τῇ βοῇ, ἢ πάσαις ταῖς κλήσεσι, ἔ πασῶν αὐτῶν τῶν πρόποτε δυνάμεων ὑπομνήσουσα. σοφὴ γὰρ ἐκείνη παλαιὰ ἔ τὰ νεὰ· τέλῃ ὄρεσθαι τινα ἢ καλῶ ἀναισχυτῖαν ἀνασχυτῆι. μιμεῖται τῷ τοῖς κροσπέδοις χριστοῦ ξηραάσαν πηγῶν αἵματι· ἔ τί ποιεῖ; τῷ θυσιαστηρίῳ τῷ κεφαλῶν ἑαυτῆς προσθεῖσα μετὰ τῇ ἴσης βοῆς, ἢ δάκρυσι τῶτο πλοσίοις, ὡσπερ τις πάλαι τοὺς πόδας χριστοῦ καταβρέχουσα, ἔ μὴ πρότερον ἀήσειν, ἢ τῆς υἰείας τυχεῖν, ἀπειλοῦσα, εἴτα τῷ παρ' ἑαυτῆς φαρμάκῳ τούτῳ τὸ σῶμα πᾶν ἐπαλειφῶσα, ἢ εἰ πού τι τῶν ἀντιτύπων τῶ πρὶς σῶματι· ἢ τῶ αἵματι· ἢ χεῖρ ἐθησαύρῃσεν, τῶτο καταμιγῶσα τοῖς δάκρυσιν· ὡ τῶ θάυματος: ἀπῆλθεν ὄθυσ ἀθρομένη τῆς σωτηρίας, κούφη ἢ σῶμα, ἢ ψυχῶν, ἢ ἀνάοιαν, μιᾶν ἐλπίδος λαβῶσα τὸ ἐλπίζόμενον, ἔ τῇ τῆς ψυχῆς ὄρωσιὰ κομισμένη τῶ σῶματι·

Ad altare cum fide procumbit, eumque qui super ipso honoratur, cum ingenti clamore invocans, omnibus-

nibus-

nibusque nominibus appellans, atque omnia
 ea quæ umquam mirifice gesserat, velut in
 memoriam ei revocans; nam & veteres &
 novas historias callebat: tandem pia & præ-
 clara quadam impudentia effertur. Nam quæ
 Christi fimbria sanguinis profluvium com-
 presserat, imitatur. Quidque fecerit, audite.
 Cum caput suum pari cum clamore lachry-
 misque quibus abundabat, (mulierculæ il-
 lius instar, quæ olim Christi pedes rigavit)
 altari admovisset, nec se prius illud dimissu-
 rum esse denuntiasset, quam sanitatem obti-
 nuisset; ac deinde hoc suo pharmaco corpus
 totum perfudisset, & si quid uspiam anti-
 typorum pretiosi corporis aut sanguinis ma-
 nus recondiderat, id lachrymis admiscuis-
 set; o rem admirandam! statim liberatam
 se morbo sentit, atque & corpore & animo
 levis discedit, pro spei mercede id quod spe-
 raverat consecuta, per animæ robur corpo-
 ris robur accipiens.

II. Ex his verbis intelligimus, S.
 Gorgoniam eum invocasse, qui super
 altari honoratur, ἡ δὲ ἐπ' αὐτῆς τιμώμενον
 ἀνακαλουμένη. quod soli Christo compe-
 tit in Eucharistia occulto. Præterea
 C obser-

observat Gregorius, Gorgoniam imitatum esse eam mulierem, quæ Christi fimbria profluvium sanguinis compresserat, *μημίται τὴν τοῖς κροσπέδοις χειρῶν ἑλεῖν τὴν πηγὴν αἵματος*, quæ quidem Christum adoravit, in quo maximam rerum suarum fidem collocaverat. Quis præterea dubitet, eum qui super altari honorabatur ea ætate S. Gorgoniae, ipsum fuisse corporis & sanguinis Christi Sacramentum? Quippe cum illud lachrymis suis admiscuerit: *ἔστι πού τι τῶν αἰτιτύπων τῶν τῆς σῶμα ἢ τῶν αἵματων ἢ χεῖρ ἐπιστάσειν, τὸ καταμιγῆσαι τοῖς δάκρυσι.* Ex quo miraculum sanitatis recuperatæ consecutum est.

III. Insuper quid hoc significat, *super altari honorari*, nisi *super altari adorari*? Enimvero cum ait S. Joannes cap. 5. v. 23. *ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱόν, ὁ πατὴρ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν.* Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum: nonne significat Filium & Patrem æquabili ratio-

ratio-

ratione esse adorandos? Joannes Dal-
 læus, Galliæ Protestantium Ministro-
 rum doctissimus, eo loci S. Joannis de-
 bitum Christo divinæ adorationis cul-
 tum comprobat verbis evangelicis præ-
 scriptum, libro II. de religiosi Cultus
 objecto cap. 1. pag. 220. Et infra libro
 II. ostensuri sumus cap. 4. S. Paulum
 ex hac voce *τιμη* soli Deo exhibitam
 adorationem intellexisse, cum S. Ger-
 manum Constantinopolitanum expli-
 cabimus. Adeoque incredibile est, S.
 Gregorium veram corporis Christi in
 Eucharistia adorationem non spectas-
 se Oratione XIX. pag. 292. dum lau-
 dibus effert maximis S. Nonnam ma-
 trem suam, eo quod silentio sancta ho-
 norarit, & adorandæ mensæ nunquam
 terga obverterit. *πὼς ἔχει ἢ παρ' ἐκείνης,*

*μέγα τὸ, σιωπῇ τιμᾶσθαι τὰ ἅγια, τὸ μὴ
 ποτε νῶτα δοθῆναι τῇ σεβασμίᾳ
 τραπέζῃ;*

CAPUT VI.

Argumentum assumptum ex S. Ambrosio, Archiepiscopo Mediolanensi, demortuo IV. Aprilis, anno Christi cccxvii.

I. **C**UM S. Ambrosius in schola Christi S. Augustini doctor ac præceptor fuerit, dubitandi locus non relinquitur, quin discipulus ab eo didicerit, inter partes ac munera hominis Christiani esse cultum & adorationem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: uti infra ex sententiæ S. Augustini explicatione cap. 10. perspectum habebimus. Verum enim vero sic factur S. Ambrosius libro III. de Spiritu Sancto, cap. 12. p. 403. cujus ætate, Christi in carne adorationem repudiabant hæretici; uti Calvinistæ ætate nostra in Eucharistia adorationem Christi pernegant. *Neque adorandum quicquam præter Deum legimus: quia scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Quomodo ergo adversus legem Pro-*
pheta

pheta præciperet, sub lege nutritus, & eruditus in lege? Non mediocris igitur quaestio, & ideo diligentius consideremus quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Cælum mihi thronus; terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est Dei. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus IESUS in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligitur; per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino IESU, ut supra diximus, adorarunt.

II. Ex his abundanter patet, eandem carnem in mysteriis adorari, quam Apostoli in Christo inter homines versante coluerunt. At vero nemini homini mentis compoti jam dubium subolere potest, quin Apostoli veram & propriam Christi carnem adoraverint. Ergo in mysteriis veram & propriam Christi carnem adoramus.

III. Quamvis ex mente S. Ambrosii nihil sit adorandum præter Deum, neque adorandum quicquam præter Deum le-

gimus; certum est ex eodem, aliquo sensu adorandum esse scabellum pedum ejus, illudque scabellum debere Deo tam intime conjungi & uniri, ut Deus ipse sit. Quamobrem docet, non esse adorandam terram, quamvis sit scabellum pedum Dei; quippe cum cultus adorationis simplici creaturæ numquam exhiberi debeat: sed per scabellum de quo loquitur Propheta, intelligendam esse carnem Christi, quam Apostoli, dum in terris viveret, adoravere. At vero non adoraverunt Apostoli figuram carnis: non enim Verbum figura carnis factum est, sed vera caro. Quapropter cum ex S. Ambrosio, eandem carnem in Eucharistia adoremus: *Quam hodie in mysteriis adoramus*: hanc carnem revera mysteria suo complexu continent, non in figura; & ei cultum divinum, & veram adorationem soli Deo debitam rependimus, non simplicem venerationem & honorem.

CAPUT VII.

*Probatum sanctissimi Sacramenti adoratio, ex S. Joanne Chryso-
stomo, defuncto XIV. Novembris anno
Christi CCCCVII.*

I. **C**UM nullus sanctorum Patrum magis conceptis verbis corporis Christi in Eucharistia præsentiam docuerit, quam S. Joannes Chryso-
stomus; nullus similiter in ejusdem adoratione commendanda magis com-
mendatione dignus evasit. Quam ob causam Centuriatores Magdeburgen-
ses rotunde fatentur Centuria IV. & V. hunc Patrem videri valde propitium
transubstantiationi. Porro sic fatur Homilia de beato Philogonio, scilicet
XXXI. tomi I. pag. 357. in qua post-
quam Christum in altari descripsit, ac
veluti in præsepi adumbravit adora-
tum a Magis; defendit non solum ado-
rando debere nos imitatione consequi
Magos, sed ipsum domum nostram
transferre, eique pro muneribus vo-

ta ac preces nostras offerre. Οἱ μὲν
 οὖν μάγοι προσεκύνησαν μόνον· σὺ ἢ αὖ μετὰ κα-
 θαροῦ προσέλθης σιωιδότῳ, καὶ λαβεῖν σοι αὐ-
 τὸ συγχωρήσουμι καὶ ἀπελθεῖν οἴκαδε· ὡροσὶ τῶ-
 νων καὶ σὺ, δῶρα προσέγων, μὴ τοιαῦτα οἷα ἐκέ-
 ννοι, ἀλλὰ πολλῶ σερνότερα. προσώεγκαν ἐκεῖνοι
 χρυσόν, προσένεγκε σὺ σωφροσύνην καὶ ἀρετήν.
 προσώεγκαν ἐκεῖνοι λιθαιωτόν, προσένεγκε σὺ δι-
 χὰς καθαρόν, τὰ θυμιάματα τὰ πνευματικὰ.
 προσήνεγκαν ἐκεῖνοι σμύρναν· προσένεγκε σὺ ταπει-
 νοφροσύνην, καὶ τεταπεινωμένον καρδίαν, καὶ ἐλεη-
 μοσύνην. *Ac Magi quidem nihil aliud quam
 adorarunt: tibi vero, si cum pura accesseris
 conscientia, permittemus ut sumas, &
 sumpto datum abeas. Accede igitur & tu
 quoque munera offerens, non qualia defere-
 bant illi, sed multo honestiora. Obtulerunt
 illi aurum; offer tu temperantiam & virtu-
 tem. Obtulerunt illi thuris; offer tu puras
 preces, quæ sunt odoramenta spiritualia.
 Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilita-
 tem, & cor submissum, & eleemosynam.*

II. Hanc veritatem mirabiliter
 confirmat Homilia VII. in Matthæum.
 Σπεῦσον ὅτι τὴν Βηθλεέμ, ὅπου ὁ οἶκῳ τῶ ἀρτε
 τῶ πνευματικοῦ· καὶ γὰρ ποιμὴν ἦς, καὶ ἐνταῦ-
 θα ἔλθης, ὅψει τὸ παιδίον ἐν καταλύματι· καὶ
 βασιλεὺς ἦς, καὶ μὴ ὡσαύτη, εἰδέν σοι τῆς πορ-
 φυ-

Φυεῖδ' ὄφελ'· κὰν μάγ' ἦς, εἰδέν σε κω-
 λύσει, τῆτο μόνον ἀν' Ἰππὶ τῶ τιμῆσαι ἔλθης, καὶ
 προσκυῖσαι, Ἐ μὴ καταπατήσαι τὸν υἱὸν τῆ Θεῶ,
 ἀν' μετὰ τρέμου καὶ χαρῆς τῆτο ποιῆς· ἐστὶ γὰρ ταῦτα
 ὁμοῦ συμελθεῖν ἀμφοτέρω ἀλλ' ὄρα μὴ καὶ τὸν Ηρώ-
 δῶν γῆν, Ἐ εἴπης· ὅπως ἐλθὼν προσκυῖσω αὐτῶ,
 καὶ ἐλθὼν ἀνελεῖν Βεβληθῆς. τούτῳ γὰρ εἰκόασιν οἱ
 τῶν μυστηρίων ἀναξίως μετέχοντες. ἔνοχ' γὰρ ὁ
 τοῖστ' ἔσαι, Φησί, τῆ σώματος καὶ τῆ αἵματος
 τῆ Κυρίω. καὶ γὰρ ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὸν τύραννον ἀλ-
 γοῦντα τῆ βασιλεία τῆ Χριστοῦ, τὸν ἐκείνου τῆ
 Ηρώδου παρανομώτερον μαμωνᾶν. ἔτος γὰρ βέλε-
 ται κρατεῖν, καὶ πέμπει τοὺς οἰκέις τοὺς ἑαυτῆ
 προσκυνῆσαντας μὲν σχήματι, σφάτιοντας δὲ ἐν τῶ
 προσκυνῆειν· Φοβηθῶμεν τοίνυν μήποτε σχῆμα μὲν
 ἱκετῶν καὶ προσκυνητῶν ἔχωμεν, ἐν δὲ τῶ ἔργῳ τῶ
 ἐναντία ἐπιδεικνύμεθα· καὶ πάντα ἀπὸ τῶν χειρῶν
 ῥήσωμεν, προσκυνῆειν μέλλοντες. *Festina in Beth-*
lehem, ubi domus panis spiritualis: Et si
enim pastor fueris, eoque adveneris, in di-
versorio puerum videbis. Et si rex fueris,
nec tamen devotus adveneris, nihil omnino
proderit purpuræ fulgore circumdari. Si
Magus forte sis, nihil te ad hunc Regem
intrare prohibebit; modo ut honoraturus
atque adoraturus Dei Filium, Et non quasi
conculcaturus advenias: modo ut honorem
ipsum cum gaudio Et tremore offeras: pos-

 C 5 sunt

sunt enim utraque hæc pariter convenire. Sed cave ne Herodi efficiaris similis, & dicas, Ut ego veniens adorem eum: (a) cumque veneris, interimere coneris. Hujus etenim similes sunt qui indigne abutuntur communionem mysterii. Reus est enim, inquit, corporis & sanguinis Domini. (b) Qui enim ejusmodi sunt, habent in se tyrannum, & regno Christi jugiter invidentem, longe sane Herode illo nequiores, mammonam scilicet. Hic enim in homines tenere imperium gestit, suosque cultores simulat, & mittit ad Christum, ut specie quidem adorare videantur; quantum vero ex ipsis est, interimunt eum quem adorare se simulant. Timeamus igitur, nequando speciem supplicum atque adorantium geramus, opere vero existamus inimici. Igitur adoraturi Christum cuncta projiciamus e manibus.

Ne quis vero sibi persuadeat, ejusmodi adorationem de qua loquitur S. Chrysostomus, solam Christi personam spectare, omni ad Eucharistiam postposito respectu: eandem comparationem Magorum cum accedentibus ad

(a) *Matth. 2. 8.* (b) *1. Cor. 11. 27.*

ad Eucharistiam hominibus, accuratius tornandam incudi reddit Homilia xxiv. in cap. 10. Epistolæ I. ad Corinthios pag. 538. in qua veritatem tam plane & perspicue expedit, ut nulla res infirmare possit.

μιμησόμεθα τοίνυν καὶ τοὺς βαρβάρους, οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ Φάτνης ἰδόντες, καὶ ἐν καλύβῃ, καὶ ἔδεν τοῖστων ἰδόντες οἶον σὺ νῦν, μετὰ πολλῆς τῆς Φρίκης προσήεσαν. σὺ ἕσθι ἐν Φατνη ὄρας, ἀλλ' ἐν Ἰουσιασηρίῳ· ἡ γυναῖκα κατέχουσιν, ἀλλ' ἱερέα παρεστῶτα, καὶ πνεῦμα μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας τοῖς προκειμένοις ἐφιπιάμενον. οὐχ ἀπλῶς αὐτὸ τέτο τὸ πῶμα ὄρας, ὡς ᾧ ἐκεῖνοι· ἀλλ' οἶδα αὐτὸ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἅπασαν, καὶ ἔδεν ἀγνοεῖς τῶν δι' αὐτὸ τελεθέντων, μετὰ ἀκρεβείας μυσαγωγηθεὶς ἅπαντα. Διαναστήσωμεν τοίνυν ἑαυτοῦς, καὶ Φρίξωμεν, καὶ πολλῶν τῶν βαρβάρων ἐκείνων πλείονα ἐπιδείξωμεθα τὴν Ὀλαβειαν, ἵνα μὴ ἀπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχε προσελθόντες, πῦρ ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν σωβόσωμεν κεφαλῶν. Ταῦτα δὲ λέγω, ἕχ ἵνα μὴ προσίωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἀπλῶς προσίωμεν· ὡς ᾧ γὰρ τὸ ὡς ἔτυχε προσίεναι, κίνδυνος, ἕτω τὸ μὴ κοινωνεῖν τῶν μυστικῶν δείπνων ἐκείνων, λιμὸς καὶ θάνατος. *Imitemur ergo vel barbaros, scilicet Magos, nos calorum cives. Nam & illi quidem cum & in præsēpi vidissent, & in tugurio, neque tale quidpiam vidissent, quale*

tu nunc, cum magna reverentia accesserunt. Tu autem non in praesepi vides, sed in altari; non feminam eum tenentem, sed Sacerdotem adstantem, & spiritum cum magna copia ea quae sunt proposita, supervolantem. Non solum hoc ipsum corpus vides sicut illi; sed nosti ejus virtutem & dispensationem, & nihil ignoras ex iis quae per ipsum effecta sunt, ut qui in omnibus mysteriis sis exacte & accurate initiatus. Nos ergo ipsos excitemus, & formidemus, & longe majorem quam illi barbari, ostendamus reverentiam, ne si temere & inconsiderate accesserimus, in nostrum caput ignem congeramus. Haec autem dico, non ut non accedamus, sed ne temere & inconsiderate accedamus. Nam sicut temere & citra discrimen accedere est periculum, ita mysticarum illarum coenarum non esse participes, & fames & mors.

III. At vero numquam magis mentem explicat, quam Sermone xxxi. in diem natalem Domini, tomo V. pagg. 479. & 480. ibi enim postquam dixit, ἐνθυμήθητι ἔ ὅτι γῆ ὦν ἔ σποδός, αἷμα ἔ σῶμα Χριστοῦ μεταλαμβάνεις. Recogita quod cum terra sis & cinis, sanguinem & corpus

pus

pus Christi accipis ; & observavit, Cherubim & Seraphim cum timore & tremore his interesse mysteriis divinis, clamantes: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus, ac præparationem in Eucharistia percipienda adhibendam explicuit, adeoque charitatem, pacem, & animi tranquillitatem præscripsit, his verbis concludit: Φερίξωμεν τοίνυν προσιόντες, Ὁ χαρισήσωμεν, περσπέσωμεν ἐξομολογούμενοι τὰ πλάσματα ἡμῶν, δακρύσωμεν τὰ οἰκεία πενθοῦντες κακὰ, ἐκτενείς Ὁχὰς ὑποδάμεν τῷ Θεῷ· καὶ ἔτω ἀγκαθάρσαντες ἑαυτοὺς ἡρέμα, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης Ὁταξίας, ὡς τῷ βασιλεῖ προσιόντες τῶν οὐρανῶν, ἔτω προσέλθωμεν, καὶ δεξάμενοι τὴν ἄμωμον καὶ ἀγίαν θυσίαν καταφιλήσωμεν, τοῖς ὀφθαλμοῖς περιπυξώμεθα, ἀσθερμάνωμεν ἑαυτῶν τὴν ἀγνοίαν. Cum horrore itaque accedamus, gratias agamus, procumbamus confitentes peccata nostra, lachrymemur mala nostra lugentes, intentas ac largas preces Deo fundamus: sicque nosipso emendantes tacite & cum debita modestia, tamquam ad cælorum regem adeuntes accedamus, sanctamque hanc & immaculatam hostiam recipientes, ex osculemur, oculis eam complexi, mentemque &

ani-

animum incendamus. At vero, poterantne majora adorationis Eucharistiæ indicia posteris imprimi, quam ad sacram hostiam cum horrore accedere, eam exosculari, mentemque & animum igne charitatis accendere? cum præsertim antea (a) probaverimus, veram adorationem Dei cum charitate Christi dissimilitudinem non habere,

IV. Denique quid jam vetat, aut remoram imponere potest adorationi Christi in Eucharistia, quem ab Angelis adorari non dubitavit S. Chrysostomus? Homilia XIV. in Epist. ad Ephes. 41. in I. ad Corinth. libro III. de Sacerdotio cap. 4. sed potissime lib. VI. cap. 4. pag. 94. qua conceptis verbis sic mentem suam explicat: Εγὼ δὲ καὶ πν^θ ἤκουσα διηγουμένης ποτὲ, ὅτι αὐτῷ τις πρεσβύτης θαυμαστὸς ἀνὴρ, καὶ ἀποκαλύψει ὁρᾶν εἰωθὺς, ἐλεγε ὄψεως ἠξιῶσθαι τοιαύτης ποτὲ, καὶ κ^τ τ^τ καί τοι ἐκείνον ἀφνω πλήθ^θ ἀγγέλων ἰδεῖν, ὡς αὐτῷ δυνάτον ἦν, σολᾶς ἀναβεβλημένων λαμπρῶν, καὶ τὸ θυσιαστήριον κυκλοῦντων, καὶ κάτω νεύοντων, ὡς αὐτῷ εἰ τις στρατιώτας παρόντος βασιλέως ἐσηκότας ἴδοι. καὶ ἔγωγε πείθομαι. Ego vero

(a) Cap. 2.

vero commemorantem olim quemdam audivi, cum diceret senem quemdam virum admirabilem, ac cui revelationum mysteria multa divinitus fuissent detecta, sibi nar- rasse, se tali olim visione dignum habitum à Deo esse, ac per illud quidem tempus de repente Angelorum multitudinem conspexisse, quatenus aspectus humanus ferre poterat, candidis vestibis indutorum, altare ipsum circumdantium, denique sic capite inclinatorum, ut si quis milites presente rege stantes videat. Id quod facile mihi ipse persuadeo. Jam vero non inquirimus, an vera vel falsa sit ejusmodi visio: satis enim est de ea non dubitasse S. Chry- sostomum, ut sibi persuaderet adorandam esse summo & divino cultu Eu- charistiam, etiam ritu extrinseco; qua- lis esse solet militum cultus coram re- ge inclinato capite ac vultu demisso stantium.

CAPUT VIII.

Argumentum ex Homilia Joānis Episcopi Hierosolymitani assumptum, demortui anno Christi CCCCXVI.

I. **I**Lle est Joannes magnus, Episcopus Hierosolymitanus, successor S. Cyrilli, anno Christi CCLXXXVI, cujus nomen tot laudibus extollit S. Augustinus contra Petilianum Donatistam; ad quem Epistolam CLXXIX, inscripsit, sive in antiquis editionibus CCLII. qua mittit ei Librum de Natura & Gratia, adversus Pelagium hæreticum, eidem Joanni quadam familiaritate conjunctum, & ab eo apographum postulavit Actorum Concilii Diospolitani anno CCCCXV. celebrati, in quo sui criminis vim coluber Britannicus, elusis atque omni ratione jaëstatis Patribus, subterfugit.

II. R. P. Wastelius Carmelita, non leviter de republica literaria meritis est, vindicata Joannis Hierosolymitani memoria ab omni suspitione hære-

sis

sis Origenianæ, qua apud S. Epiphanium & S. Hieronymum laborabat. Ab eodem P. Wastelio similiter accepimus, Sermonem xxxviii. de Pœnitentia, relatum tomo V. Operum S. Chrysoſtomi, editionis docti Jesuitæ Frontonis-Ducæi, præferre debere titulum *de sacra mensa in Encæniis*, & esse Joanni Hierosolymitano, non Constantinopolitano adscribendum.

At vero nullum suppeditat nobis antiquitas Ecclesiastica testimonium adorationis Eucharistiæ luculentius, ac transubstantiationi magis propitium eo, quod ex hac Homilia assumitur, tom. V. S. Chrysoſtomi pag. 569.

Ἄλλ' ὡσπερ κηρὸς περὶ περυσμιλήσας, ἔθεν ἄπουσιάζει, ἔθεν ὡθιόσσει· ἔτω καὶ ὡθε νόμιζε συναναλίσκεσθαι τὰ μυστήρια τῆ τῶ σώματι ὁσία· διὸ καὶ περσερχόμενοι, μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπου νομίσητε μεταλαμβάνειν τῶ θείου σώματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῶν τῶν Σεραφίμ τῆ λαβίδι τῶ περὸς, ἡ ὡθε Ἡσαίας εἶδε, τῶ θείου σώματι μεταλαμβάνειν νομίσετε. Ἐ ὡς ἐκ τῆς θείας καὶ ἀχραντῆς πλῶρῆς ἔφαπτόμενοι τοῖς χεῖλεσιν, ἔτω τῶ σωτηρίας ἁμαρτος μεταλάβωμεν. τοιγαρῶν, ἀδελφοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν μὴ ἀπολειπόμεθα, μήτε πάλιν ἐν αὐταῖς σιωπηρίαις ἑαυτοὺς ἀσχολῶμεν· τῶμεν ἔμφοβοι καὶ

καὶ ἔντρομοι, κάτω βλέποντες τὸ ὄμμα, αἶψά τινι
 ψυχῇ· σενάζοντες ἀφώνως, ἀλαλάζοντες τῇ καρ-
 δία. *Quemadmodum enim si cera igni adhi-*
bita illi assimilatur, nihil substantiae rema-
net, nihil superfluit; sic & hic puta myste-
ria, scilicet panem & vinum, consumi sub-
stantia corporis. Propter quod & acceden-
tes ne putetis quod accipiatis divinum cor-
pus ex homine, sed ex ipsorum Seraphim
forcipe ignem, quem scilicet Isaias vidit.
Vos accipere reputate salutarem sanguinem,
quasi e divino & impolluto latere affluere,
& ita approximantes labiis puris accipite.
Quocirca, fratres, oro vos & obsecro, ne
absimus ab Ecclesiis, neque in ipsis colloquiis
occupati simus; stemus trementes & timidi,
demissis oculis, elevata autem anima, ge-
mentes sine voce, ejulantes corde. Obser-
vandum etiam est hunc Patrem paulo
antea de Eucharistia dixisse: μή ὅτι ἄρ-
τος ἴσθης; μηδ' ὅτι οἶνός ἐστι νομίσης; ἔ γὰρ ὡς
αἱ λοιπαὶ βρώσεις εἰς ἀφεδρῶνα χωρεῖ. ἀπαγε, μή
τέτο νόες. Num vides panem? num vinum?
num sicut reliqui cibi in secessum vadunt?
absit ne sic cogites.

III. Sed hæc omnia amplificari ex-
 pli.

plicatione non indigent: si quis enim ex his verbis transubstantiationem, & ex ea consecrationem Christi in Eucharistia adorationem non intelligat, eam eloqui, aut literis & verbis consequi non in hominum potestate positum est. Et si ex his, *Stemus trementes & timidi, demissis oculis, elevata autem anima, gementes sine voce, & ejulantes corde*, non perspectæ habeantur exterioris cultus & adorationis notæ; haud scio quibus coloribus eas effingere aut efformare necesse sit, ut eas Calviniani homines interno-
scant: qui Catholicis viris tot lædoriis, genuflexiones, aliaque exterioris cultus indicia erga sanctissimum Sacramentum exprobrant, & quasi nostræ adorationis, & ut loquun-

tur, ἀρτολατρίας τεκμήρια

suggillant.

CAPUT IX.

*S. Nilus, S. Chrysofostomi discipulus,
Asceta deserti Sinai, qui vixit ad
annum Christi circiter CCCCLI. ado-
rationem Eucharistiæ comprobat.*

I. **A**cceptas referimus S. Nili Lite-
ras Græco idiomate conscri-
ptas, eminentissimo Cardinali Franci-
sco Barberino, quas cura & studio eru-
ditissimi Leonis Allatii, Bibliothecæ
Vaticanæ Præfeti, publici juris fecit
anno MDCLXVIII. Romæ typis Barbe-
rinis, apud Fabium de Falco. Earum-
dem Literarum collectionem quan-
dam, sed magis exiguam publicaverat
antea anno MDCLVII, P. Possinus Je-
suita doctissimus. Deinceps continuo
tempore Josephus Maria Suaresius,
olim Episcopus Vasionensis, alterum
volumen Operum S. Nili Romæ in pu-
blicam lucem emisit anno MDCLXXIII,
cum libro chronologico de Vita hujus
sancti Ascetæ, opere singularium ac
rarissimarum observationum refertis-
simo.

fimo. Ex eo intelligimus, S. Nilum urbis Constantinopolitanæ fuisse Præfectum tempore persecutionis S. Chrysoftomi, & hujus sanctissimi Archiepiscopi suasionem, cum filio Theodulo, abdicato magistratu, in solitudinem Sinai secessisse, in qua quatuor libros Literarum, & reliqua opuscula quæ in manibus hominum doctorum versantur, scripsit. Ex quibus eum S. Chrysoftomi discipulum fuisse didicimus, sed præsertim ex conformatione doctrinæ & sententiæ in iis quæ sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum spectant: Epistolis XLIV. & XCIX. Libri I. quas hic exscribere non necesse est, cum præsentiam corporis tantummodo, adorationem vero quam hoc opere tuendam recepi, directe non respiciant.

II. Sed silentio prætermittere nefas est Epistolam CCXCIV. libri II. ad Anastasium Episcopum scriptam, in qua refert magistrum suum Chrysoftomum inter solemnia sacrificii incruenti vidisse multitudinem Angelo-

rum Christum in Eucharistia adorantium; adeoque confirmat, se ab eodem accepisse, quod ipse Chrysostomus palam & publice scripsit Sermonem xxxi. in diem natalem Domini, tom. V. Homilia xiv. in Epistolam ad Ephes. & xli. in I. ad Corinth. & lib. VI. de Sacerdotio cap. 4. *Ἀρχομύνα γάρ, φησιν, τὸ ἱερέως τὴν ἁγίαν ποιεῖσθαι προσκομιδὴν, πλείσασιν ἐξ αἰφνης τῶν μακαρίων διωάμεν ἐξ ἔραν ἡ κατελθοῦσασιν, ὑπελάμπουσιν τινὰς στολὰς περιβεβλημύνας, γυμνῶ τὰ πόδι, σιωπῶν τὰ βλέμματι, κάτω ἢ ἰδόντι τὰ προσώπω περιτρίχασσασιν τὸ ἴσσιασθαι μετ' ὀυλαθείας, ἡ πολλῆς ἡσυχίας, ἡ σιωπῆς, παρίσαντα μέχρι τῆς τελειώσεως τῶν φερμῶν μυστηρίων.* *Incipiente enim, agebat, Sacerdote facere sanctam actionem, seu oblationem, plerasque repente ex beatis potestatibus e caelo descendere, splendidis stolis circumamictas, nudo pede, humili aspectu, demissa facie, circum-euntes altare cum reverentia & multa quiete & silentio, adstantes usque ad consummationem tremendi mysterii. Non enim possunt adorationis externæ indicia magis aperta conspici.*

III. Sed interiorem mirabiliter confirmat Epistola cclxxx. lib. III. homini

mini cui nomen erat Origeni, scripta:
 αδιώατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἄφεσιν
 πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας ἐπουραλῆς
 τυχεῖν, εἰ μὴ μεταλάβοι μετὰ φόβου, καὶ πόθου,
 τῶν μυστικῶν καὶ ἀχραντῶν σώματος τε, καὶ αἵματος
 χριστοῦ τοῦ Θεοῦ. *Impossibile est fidelem salva-*
ri, remissionem delictorum accipere, & re-
gnum caeleste habere, nisi recipiat cum timo-
re & amore, mystica & incontaminata cor-
pus & sanguinem Christi Dei. Ex nullo
 enim cultu magis intelligitur adora-
 tio, quam ex amore & charitate: ut
 ex Patribus Græcis, & S. Augustino
 supra ostendimus capite II.

CAPUT X.

Argumentum invictissimum adoratio-
nis Eucharistiae ex S. Augustino,
Episcopo Hipponensi, assumptum,
defuncto anno Christi ccccxxx.
xxviii. Augusti.

BEne ac sapienter exposito supra
 S. Ambrosii testimonio, incredi-
 bile videretur, S. Augustinum in con-

trariam ivisse sententiam : cujus mentem faciliter perspectam ex multis sancti Doctoris locis habebimus.

I. Hæc verba legimus Epistola CXL. sive CCCCXX. ante editionem novam Benedictinorum Monachorum, quam scripsit ad Honoratum, ut ad multas quæstiones sibi propositas responderet, capite 24. numero 61. *Vota sua sacrificium vult intelligi corporis sui, quod est fidelium Sacramentum. Ideo cum dixisset, Vota mea reddam coram timentibus eum; continuo subjunxit, Edent pauperes, & saturabuntur pane, qui de cælo descendit, qui ei coherentes, & ejus pacem, dilectionemque servantes, imitantur ejus humilitatem: ideo pauperes in hac paupertate & saturitate præcipue Apostoli claruerunt.* At vero cum ex mente S. Augustini, verus Dei cultus in amore & charitate consistat: *Hoc colitur, quod diligitur.* in Psal. 77. *Et quis est Dei cultus, nisi amor ejus?* Lib. XII. de Trinitate, cap. 4. & hic coherentiam pani vitæ, & ejus pacem ac dilectionem commendet; dubitandi locus non relinquitur, quin
Eucha-

Eucharistiam summo ac divino cultu adorandum reputaverit.

II. Hanc veritatem continenti sermone ejusdem Epist. cap. 27. comprobabat, explicans abundanter hæc verba Psalmi 21. *Edent pauperes, & saturabuntur; Manducaverunt & adoraverunt omnes divites terræ.* Ait enim: *Et ipsi quippe adducti sunt ad mensam Christi, & accipient de corpore & sanguine ejus: sed adorant tantum, non etiam saturantur, quoniam non imitantur.* Nemini enim homini, qui de potestate mentis non excefferit, dubium subolere potest ex tam conceptis verbis, quin divites & pauperes æquabiliter corpus & sanguinem Christi in sacra mensa sibi propinatum adorent: imposito discrimine solo, quod eo pauperes saturentur; divites vero adorent tantum, non etiam saturentur, quia non imitantur. Explicationem mentis continuo sermone paulo inferius amplificat. *Sed fama celsitudinis ejus excitati a mortuis, & gloria nominis ejus in Ecclesia usquequaque diffusa permoti, & ipsi ad mensam veniunt, manducant,*

ducant, & adorant; non tamen saturantur, quia non esuriunt & sitiunt justitiam.

III. Denique S. Augustinus omnem de hac causa redintegratam litem dirimit, magistri Ambrosii vestigia ingeminans, dum ejus explicationem adoptat in hæc verba: *Adorate scabellum pedum ejus.* Enarrat. in Psalmum 98. pag. 452. litt. C. D. Constituto enim dogmate, quo ex Scriptura intelligimus, solum Deum esse adorandum, *Cum dicat aperte Scriptura, Dominum Deum tuum adorabis, & ipsam terram esse scabellum pedum Dei.* *Quæro quid sit scabellum pedum ejus; & dicit mihi Scriptura, Terra scabellum pedum meorum.* Hac arte duas, Dei scilicet & terræ, adorationes conciliat, & in unam redigit, utramque in Christum ex divina, & humana natura compactum in Eucharistia revera existentem transferens. *Fluctuans, inquit, convertito me ad Christum, quia ipsum quæro hic; & invenio, quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum ejus.* *Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra*

terra

terra est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: (nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit) inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

At inquit pag. 70. Minister superstitionis Calvinianæ, Author anonymus Responsionis ad Librum vernaculo sermone scriptum, sub titulo Officii sanctissimi Sacramenti, publici juris factum Parisiis sumptibus Petri Parvi, anno Domini MDCLIX. Non dicit Augustinus, adorandam esse carnem Christi in Eucharistia; & etiamsi diceret, consecutus sententiam S. Ambrosii, quid inde colligi posset?

Quid ergo sibi vult Augustinus, dum ait: *Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit?* Caro enim Christi, quæ manducatur, numquid non in Eucharistia sumitur? Insuper quæ potest dissimilitudo inveniri inter
 verba

verba S. Ambrosii, & verba S. Augustini? Quæ cum ita sint, consecutione manifesta colligitur, 1. adorandum esse Christum in Eucharistia: 2. eundem in ea revera existere, & de hac veritate S. Ambrosium, & S. Augustinum non dubitasse: quippe cum ex Christi præsentia & existentia, ubicumque sit, summa & divina adoratio ad normam directâ ratiocinatione consequatur.

„ At, inquit Minister, eadem consequentia colligetur faciliter ex baptismo: non enim dubitandum est, antiquos catechumenos adorasse Christum, dum tingebantur.

Sed cum S. Ambrosius & S. Augustinus non dicant in baptismatis receptione manducari carnem Christi, sicut in Eucharistiæ communionem: *Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; supervacaneum & incogitabile videbitur semper homini mentis compoti, ejusmodi conclusionem ex baptismo colligere,*

At

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 61

At instat Minister: Non in eo re-
prehendimus Ecclesiam Romanam,
quod Christi carnem adoret extra
Sacramenta, vel intra; sed quod ado-
ret id, quod Christus neutiquam est.

Sed obfirmato pectore respondent
omnes Ecclesiæ Romanæ defensores &
patroni, nec necesse, nec opus esse,
præter Christum Dominum quicquam
in Sacramento adorare, & grande pec-
catum committi, si non adoretur. *In-
ventum est quemadmodum adoretur tale sca-
bellum pedum Domini, & non solum non pec-
cemus adorando, sed peccemus non adoran-
do.* Incogitabile est, dixisse aut credi-
disse Ecclesiam, adorandum esse panem
aut vinum, quæ panem & vinum in
Eucharistia numquam credidit perma-
nere; species etiam visibiles numquam
existimavit per se adoratione dignas.

At inquit Edmundus Albertinus,
Libro II. de Eucharistia, pag. 432. edit.
Daventriensis: Josephus (a) *ἡγορεύθη*
σιν templis tribuit, sive adorationem.
Et post Josephum Clerus Ecclesiæ
Apa-

(a) *Lib. 13. Antiquit. c. 5. & 6.*

„ Apameensis; (a) Constantius (b) *προσκυνητὸν νόμον* appellat, Isidorus Pelu-
 „ siota (c) *προσκυνητὸν* Salvatoris se-
 „ pulchrum, Leo II. (d) Romam, thro-
 „ num apostolicum *προσκυνητὸν*; Justi-
 „ nianus (e) denique baptismum, al-
 „ terum religionis Christianæ sacra-
 „ mentum, *προσκυνητὸν* indigitat. Adeo-
 „ que mirandum non esse existimat,
 „ quosdam Patres aliquo sensu Eucha-
 „ ristiam adorandam reputasse; quippe
 „ cum ejusmodi adorationis species,
 „ quædam sit veneratio ac respectus,
 „ quem rebus sacris debitum esse infi-
 „ ciari nemo potest.

Sed cum S. Ambrosius & S. Augu-
 stinus de adoratione Eucharistiæ men-
 tionem faciunt, luce meridiana clarius
 patet, eos ejusmodi adorationem of-
 ficiosam rebus creatis sæpe relatam
 non spectare, sed religiosam & soli
 Deo debitam. Integra enim eorum
 ratiocinatio eo devolvitur, ut ado-
 rationem scabelli pedum Dei, in
 ipsam-

(a) *In Concil. VI. tom. IV. pag. 107.* (b) *Apud S. Athanasium de Synod. Arimin. & Seleuciensi.* (c) *Lib. 4. Epist. 27.*
 (d) *Concil. sub Menna act. 5.* (e) *Novell. 6.*

ipsammet Dei adorationem transfe-
 rant; adeoque carnem Christi in Eu-
 charistia esitatum, propter unionem
 & intimam conjunctionem cum Divi-
 nitate, pari cultu & adoratione cum
 Deo ipso colendam esse demonstrant.
 Quæ cum ita sint, nihil magis a rectæ
 rationis & sensus communis institutis
 alienum esse potest, quam sibi fingere
 ejusmodi Patres non sibi persuasisse,
 revera proprium ac verum Christi cor-
 pus & sanguinem in Sacramento Eu-
 charistiæ existere. Enimvero si men-
 tem suam ad rationes Protestantium
 adjunxissent, nihil facilius erat ad ex-
 plicandas Scripturas, & hæc effata,
 quæ specie quadam contraria videban-
 tur, concilianda; *Dominum Deum tuum*
adorabis. & *Adorate scabellum pedum ejus.*
 quam duplex genus adorationis con-
 stituere; unum officiosum, quod crea-
 turis competit, & alterum religiosum,
 quod soli Deo. Sed econtra utram-
 que adorationem nullatenus inter se
 differre ostendunt, & in unam eandem-
 que solius Dei adorationem recidere
 do-

docent, & conceptis verbis demonstrant. Enimvero ut probent adorationem scabelli pedum Domini, ad Incarnationis & Eucharistiæ mysteria confugiunt; & bene constituta unione carnis cum Divinitate in Incarnatione, ac ejusdem comestione in Eucharistia, palam & aperte colligunt, eandem adorationem, quæ his verbis Scripturæ, *Dominum Deum tuum adorabis, soli Deo debetur*; his etiam aliis, scabello pedum ejus præscribi: *Adorate scabellum pedum ejus.* Quamobrem ait S. Augustinus: *Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: (nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit) inventum est, quomodo adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.*

CAPUT XI.

Argumentum assumptum ex Epistola S. Cyrilli, Archi-Episcopi Alexandrini, & Synodi Ægypti, ad hæreticum Nestorium, Archiepiscopum Constantinopolitanum.

I. **H**Æc Epistola occurrit parte I. Actorum Concilii Ephesini celebrati anno Christi ccccxxxi. pag. 151. partis II. tomi I. Conciliorum Binii, Coloniae mdcxviii. in qua hæc verba leguntur pag. 153. lit. E. Αναγκαίως ἡ καὶ κείνο προσθήσουμεν· καταγέλλοντες γὰρ ἡμεῖς τὴν σάρκα θάνατον τῆς μονογενῆς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς τέτις Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν τε ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἔτι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν ὁμολογουμένως, τὴν ἀνάιμακτον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τελοῦμεν λατρείαν· προστεροῦν τε ἔτι ταῖς μυστικαῖς βυβλογίαις, καὶ ἀγιαζόμεθα, μέτοχοι γινόμενοι τῆς τε ἀγίας σαρκὸς, καὶ τῆς τιμῆς αἵματός· τῆς πάντων ἡμῶν σωτῆρός· Χριστοῦ. καὶ οὐχ ὡς σάρκα κοινῶν δεχόμενοι· μὴ γινώσκοντες ἔτι μὴ ὡς ἀνδρὸς ἡγιασμένου, καὶ συναφθέντος τῷ λόγῳ καὶ τὴν ἐνότητα τῆς ἀξίας, ἠγούμενος ὡς θεῖαν ἐνοίκησιν ἐσχηκότος. ἀλλ' ὡς ζωοποιὸν ἀληθῶς, καὶ ἰδίαν αὐτῆς τῆς λόγου. Ζωὴ γὰρ ὡν καὶ φύσιν ὡς Θεός, ἐπειδὴ γέγονεν ἐν ἑαυ-

E

εαυ-

ἑαυτὴν σάρκα, ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτῷ. ὥστε καὶ
 λέγει πρὸς ἡμᾶς· ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν, εἰ μὴ
 φάγητε τὴν σάρκα τῆς υἱοῦ τῆς ἀνθρώπου, καὶ πί-
 νετε αὐτὸ τὸ αἷμα· ἔχ' ὡς ἀνθρώπου τῆς κατ' ἡμᾶς
 ἐνός ἢ αὐτῷ εἶναι λογίμεθα· πῶς γὰρ ἡ ἀνθρώπου
 σὰρξ ζωοποιὸς ἔσται καὶ φύσιν τὴν ἑαυτῆς; ἀλλ' ὡς
 ἰδίαν ἀληθῶς ἡχομένην τῆς δι' ἡμᾶς καὶ υἱοῦ καὶ ἀν-
 θρώπου γεγονότος τε καὶ χηματίσαντος. *Ne-
 cessario etiam hoc producemus; annuntian-
 tes enim secundum carnem mortem unigeniti
 Filii Dei, hoc est JESU Christi, & ex mor-
 tuis resurrectionem, & in calos ascensionem
 eonfiteutes, incruentam in Ecclesiis adora-
 tionem perficimus: accedimus sic ad mysti-
 cas benedictiones, & sanctificamur, partici-
 pes effecti sanctæ carnis, & pretiosi sangui-
 nis nostri Salvatoris omnium Christi. Ne-
 quaquam enim ut carnem communem possi-
 demus: absit hoc: neque ut hominis san-
 ctificati, aut consociati Verbo secundum
 æqualitatem dignitatis, aut sortiti divinam
 inhabitationem; sed tanquam vere vivifi-
 cam & propriam carnem Verbi. Nam cum
 vita sit ut Deus, secundum naturam; simul
 atque unum quiddam cum ipsa sua carne ef-
 fectum est, mox vivificam virtutem illi con-
 tulit. Quamvis ergo ad nos dicat: Amen,
 amen*

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 67

amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem: (a) *neutiquam tamen illam communem, hoc est hominis cujuscumque nostræ conditionis carnem esse existimare debemus: quomodo enim hominis caro secundum suam ipsius naturam vivifica esse queat? sed vere illius propriam factam, quinostræ causa filius hominis effectus & appellatus est.*

II. Ex his intelligimus luce meridiana clarius, inter sacrorum solennia peractam fuisse adorationem incruentam, τὴν ἀναίμακτον λατρείαν, quæ non potuit aliud respicere objectum præter id, quo sanctificamur; quod quidem ipsa est caro & pretiosus sanguis Christi Salvatoris, cujus participes efficimur in perceptione sanctissimi Sacramenti.

III. At objectabunt Protestantes, in hac Epistola S. Cyrilli & Synodi Ægypti, neutiquam legi ἀναίμακτον λατρείαν, sed θυσίαν: quod nomen sacrificium incruentum, non adorationem significat. Sed quis ignorare sibi persuadeat

E 2

(a) Joan. 6. v. 45.

deat

deat homines Protestantes, doctissimos e secta Calvinistica viros, cum Claudio de Saintes, (a) Episcopo Ebroicensi, Ecclesiæ Romanæ defensore perillustri, semper λατρείαν, numquam ἰουσίαν apud Cyrillum legisse? Uti perspectum habemus ex Isaaci Casauboni Exercitationibus contra Baronium, Exercit. xvi. cap. 57. & ex Thesauro Ecclesiastico Caspari Suiceri, tom. II. pag. 218. & antiquis Codicibus MSS. quorum variæ lectiones in marginibus editæ Epistolæ S. Cyrilli leguntur.

IV. Denique quis sibi persuadeat hominem sapientem existimasse, & docuisse carnem in Eucharistia receptam, non esse communem; sed veram & propriam carnem Verbi: ἀλλ' ὡς ζωοποιὸν ἀληθῶς, ἢ ἰδίαν αὐτῶ τῶ λόγου, & eam non adorasse?

CA.

(a) *Repetit. IX. de adorat. Euchar. pag. 317.*

CAPUT XII.

Isidorus Pelusiota defunctus IV. Februarii anno CCCCXL. confirmat adorationem Eucharistiæ.

OMnes quotquot sunt literati homines fatentur libenter, S. Isidorum Ascetam, & illustrissimum S. Chrysofostomi discipulum, de Eucharistia mentionem facere Epistola CCLXIV. libri III. quam ad Diaconum, cui nomen erat Nilamoni, scripsit: qua quidem, postquam locutus est de iis, qui suorum criminum horrore instigati a sacris mysteriis recedunt, & aliis, qui vanis (ut putant) terroribus postpositis, ad ea sacrilegis manibus incredibili temeritate accedere non contremiscunt; ait haud valde primos diabolum aggredi; quippe cum rebus divinis (hoc est, Eucharistiæ) adorationem exhibere non desistant. διὸ δὴ τοῖς μὲν πρώτοις ἔπιπύθεται ὁ Διάβολος, εἰδὼς ὅτι ἐπιάσσειν, ἀλλ' οὐκ ἔτι γνώσκοντες τοῖς θεοῖς τὸ σέβας φυλάττειν. *Quamobrem etiam primos diabolus haud valde aggredi-*

tur; quod scilicet exploratum habeat, eos, quamvis peccent, tamen id agnoscentes, divinis rebus adorationem conservare. Defendo enim hoc nomen, σεβας, adorationem, seu cultum divinum significare: uti intelligimus ex Fidei Expositione pag. 372. sub nomine S. Justinii Martyris, tanti authoris fœtu non indigno. ἀλλ' οὐ κατ' ὀρθῶν ἐννοιῶν τὸ σεβας προσαγορευόντων. Sed non secundum rectam rationem cultum, sive adorationem præstantibus. Et continenti sermone, ἓνα τῶν ἑνῶν Θεῶν σεβῆν ἡμᾶς αἴτε θεῶν γραφαὶ διδάσκουσιν, αἴτε τῶν πατέρων διδασκαλίαι παρδύουσι. Unum quidem Deum adorare nos divinæ Scripturæ docent, & Patrum erudiunt institutiones. Hoc Opus saltem antiqui Scriptoris Ecclesiastici esse, ab ætate S. Isidori Pelusiotæ non valde alieni, fatentur viri docti; quod quidem Euthymius Zigabenus, Monachus Græcus, qui sub finem imperii Alexii Comneni vixit, & obiit 15. Augusti anno MCXVIII. & Leontius Hierosolymitanus, ipsi Justino adscribere non dubitaverint.

Utrumque res sit, ipsemet S. Justinus

nus

nus Apologia II. pro Christianis pag. 72. sic fatur de Antonino : ὃν καὶ πάντες ὡς θεὸν Δὲ φόβῳ σέβειν ὤρμητο. *Quem omnes ut Deum propter timorem adorare cœperunt.* S. Chryostomus in Expositione Psalmi VIII. pag. 108. tom. III. de Christo ait : Καὶ ὁ θεός , θεός εἶναι ἐβούλετο , καὶ τὸ τῷ πατρὸς σεβας εἰς ἑαυτὸν ἐπεσῶτο. *Et cum Deus non esset , voluisset esse Deus , & Patris adorationem ad se ipsum attraxisset.* Eandem significationem huic vocabulo vendicat S. Clemens Alexandrinus, in Admonitione ad Gentes pag. 19. τὸν Διόνυσον τῆς ὑβρεως σεβάζοντες ἀεχνηγόν. *Bacchum adorantes turpitudinis præfectum.* Et Stromatum libro VI. pag. 457. τῶτον ὁ θεὸν σεβέσθε , μὴ καὶ τοὺς Ἕλληνας. *Hunc Deum adorate , non secundum Græcos.*

His autem sic constitutis, cui jam homini Græco idiomati tantulum ad-
 sueto dubium in mentem incurrere
 potest, quin S. Isidorus Pelusiota Eu-
 charistiæ adorationem intellexerit?
 qui insuper ait libro I. Epist. 109.
 pag. 34. Christum Dominum in my-
 stica mensa communem panem, incar-

Eucharistia, animum directe non ap-
pulerim; ad comparandas solutiones
objectionum, quas adversus utramque
Calvinianismi defensores ex eo assu-
mere solent, lectores cum bona venia
remitto ad Opus divinum de Fidei Per-
petuitate, nostra ætate vernaculo ser-
mone conscriptum, tomo II. Et tan-
tummodo defendo, non solum opus,
verum etiam necesse esse Theodore-
tum à fide Ecclesiæ Romanæ hodiernæ
alienum non fuisse: quippe cum con-
ceptis verbis adorandam esse Euchari-
stiam, aperta testificatione significet;
ipsissimis opusculis ac lucubrationi-
bus, ex quibus sibi comparant Pro-
testantes objecta, quæ contra trans-
substantiationem proferre solent; a-
deo ut revera viperæ in Theodoreto
limam momorderint adsuetam omne
ferrum conrodere.

I. Porro sic loquitur Dialogo sub
titulo ἀσυγχύτως, hoc est, *Inconfusi*, pag.
86. editionis Jacobi Sirmondi, Jesuitæ
doctissimi. Μένει γὰρ ἡμεῖς τῆς περὶ τῆς εὐχαριστίας,
καὶ τῆς κλήματός, καὶ τῆς εἰδούς· καὶ ὁμοίως ἴσθι, ἡ
ἀπὸ τῆς

*αἰνὰ οἷα ἢ πρῶτον ἢ νοεῖται ἢ ἄλλῃ ἐγγεῖται, ἢ
 πιστεύεται, ἢ πρῶτον ἢ, ὡς ἐκείνα ὄντα, ἢ ἄλλῃ π-
 σεύεται. Manent enim in priore substantia &
 figura & forma, & videri tanquæ possunt,
 sicut & prius: intelliguntur autem ea esse
 quæ facta sunt, & creduntur, & ADO-
 RANTUR, ut quæ illa sint quæ creduntur.
 Eccam videmus conceptis verbis ex-
 pressam adorationem; & hæc verba,
 manent in priore substantia, *μὴ δὲ ἵνα τῆς
 πρῶτης ἰσίας*, remoram nobis impone-
 re non debent: quippe cum rotunde
 fateantur doctissimi Protestantes, vo-
 cem *substantiæ*, & *ἰσίας*, apud Patres
 Græcos non significare proprièdictam
 & veram substantiam, sed rei qualita-
 tem: ut fuse probavit Autor Libri de
 Perpetuitate Fidei tomo II. & ex mul-
 tis exemplis patet, quæ prodidit Mi-
 nister Calvinista, Autor Responsionis
 Gallicæ scriptæ, ad Officium sanctissi-
 mi Sacramenti, pagg. 264. & 432. adeo
 ut ipsis jure merito non abnuentibus
 Ministris causæ Calvinisticæ patronis,
 hæc verba Theodoreti: *μένει ἵνα τῆς πρῶ-
 τῆς ἰσίας, καὶ τῆς ἰσίας, καὶ τῆς εἰδούς.*
 de*

de bonis Græcis possent non deterius scribi Latine, *Manent in priori qualitate & figura & forma.*

II. Sed, ut solent, obloqui non desistent Ministri, & subiicere, verbum *προσκυνεῖται*, non significare *adorantur*; sed, *in veneratione & reverentia habentur*: ut moris est apud Patres Græcos & Authores prophanos. Sed de hujus verbi significatione superius dicta amplificare aut iterare non opus est. Videtur enim Theodoretus præsensisse, & jam antea animo prospexisse fore ut verbis suis ejusmodi sensum affingerent Protestantes: quippe cum Dialogo III. cui titulum scripsit *ἀπαθής*, *Impatibilis*, apertissime doceat, adorationem Eucharistiæ, seu typo corporis Christi exhibitam, non esse officiosam, ac creaturis rependi solitam venerationem; sed religiosam, quæ ad Deum solum referri solet. Hæc sunt enim verba Orthodoxi pag. 127. *οὐκ ἀνθρώπου σῶμα φιλοῦ, ἀλλὰ τῆ κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆ μοναρχίας ἡοῦ τῆ Θεοῦ. εἰ δὲ τῆτό σοι νομίζεται μικρόν τε, καὶ ὀτελές, πῶς τὸν πύτυγε τύπον σείπλον ἡγῆ καὶ σωτήριον; ἔ ἢ ὁ τύπος προσκυνητός, καὶ σεβάσι-*

βάσι-

εἰσμι, πῶς αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιωθέν-
 τον καὶ μιχθὸν; Non nudi hominis corpus,
 sed Domini nostri JESU Christi, unigeniti
 Filii Dei. Quod si parvum tibi ac vile vi-
 detur; quomodo ejus typum venerabilem &
 salutarem existimas? Cujus autem typus
 venerandus est & adorandus, qui potest ar-
 chetypum despici & extenuari? Enimve-
 ro quamvis Theodoretus hoc verbo,
 προσκυνεῖν, & προσκυνήσις, semper utatur
 ad significandum cultum Deo soli ex-
 hibendum; uti intelligimus ex Sermo-
 ne III. Curationum Græcarum effe-
 ctionum, pag. 521. in quo appellatur
 Christus, ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνώμενος, καὶ παρ'
 ὑμῶν ἀγνωσώμενος. qui a nobis adoratur, &
 a vobis ignoratur. & ait de Angelis Che-
 rubinis & Seraphinis pag. 522. lit. B.
 οὐδὲ μερίζομεν εἰς τὸν ὄντα Θεόν, καὶ τοὺς τῶν
 θεῶν προσκυνήσιον. nec in Deum & istos divi-
 nam adorationem partimur: hoc nomen
 εἰσμι, eo loci addere voluit, quod
 nunquam significat aliud quam cultum
 & adorationem ad solum Deum rela-
 tam, ut jam supra ostendimus; & quo
 ipse Theodoretus utitur, ut speciatim
 & no-

& nominatim ejusmodi adorationem designet, ac veluti digito monstret, Sermone II. Curationum affectionum Græcarum, pag. 495. καὶ μὴ μερίσαι τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ ὄντι μόνῳ προσνεύσαι. *U non partiri adorationem, sed soli existenti tribuere.* Et infra eadem pag. lit. D. οὐκ ὄντων ἢ θεῶν ἀπαγορεύει πῶς μόνῳ ἢ τῷ σέβας τῶν πάντων κελθεῖν προσφέρειν δημοχρῶ. *Non existentium Deorum honorem prohibuit, soli vero rerum omnium conditori adorationem deferre præcepit.*

Denique confido libenter, a nobis non inventum iri Viros doctos inter homines Calvinistas, qui hoc vocabulo σέβας, præter adorationem divinam quicquam significari defendant; postquam sententiam nostram tuendam recepit doctissimus, & in investiganda antiquitate incredibiliter laboriosus, Casparus Suicerus, Calvinista Grammaticus, in suo Thesauro Ecclesiastico e Patribus Græcis, tomo II. pag. 942.

III. Ad Theodoretum, habita ratione ætatis qua floruit, adjungere possum Dionysium, Areopagitam vulgo

go dictum. Enimvero cum ejus Opera citata occurrant in Collatione Severianorum & Catholicorum, tempore Imperatoris Justiniani habita anno Christi DXXXII. cujus acta habentur II. tomo Conciliorum Bini anni MDCXVIII. ea ætate scripta jure merito videntur: cum præsertim antea nulli eorum facta mentio in manus Hominum eruditorum incurrat. At vero ex iis sanctissimum Sacramentum invocatum a fidelibus, adeoque adoratum intelligimus, Ecclesiasticæ Hierarchiæ cap. 3. pag. 286. editionis Antwerp. anni Christi MDCXXXIV. Ἀλλὰ ὡς θειοτάτη ἔστι ἱερὰ τελετή, τὰ θεικείμενά σοι συμβολικῶς ἀμφιέσματα τῶν ἀνιγμάτων ἀποκαλυψαμένη, τηλαυγῶς ἡμῖν ἀναδείχθητι, καὶ τὰς νοεράς ἡμῶν ὄψεις ἐνιαίῃ καὶ ἀπεκαλύπτῃ φωτὸς ἀποπλήρωσον. *Sed tu, o divinissimum & sacrosanctum Sacramentum, circumposita tibi symbolice anigmatum operimenta revelans, liquido nobis manifestaris, mentalesque nostros obtutus singulari & aperta luce adimpleto. Eo tempore jam usu receptam extrinsecus adorationem cognoscimus,*
 & con-

& consecratæ hostiæ ostensionem, eodem cap. 296. ἔγω τῶν θεῶν ὁ ἱεραρχὴς ἐνοῦται, καὶ τὰς ἱερὰς λειτουργίας ὑμνήσας, ἱεροῦργεῖ τὰ θεῖα, καὶ ὑπὸ ὄψιν ἄγει τὰ ὑμνημῆα. Pontifex divinis conjungitur, sanctisque Dei operibus laudatis, divinissima consecrat mysteria, & in aspectum ducit quæ celebravit.

Denique cognitissimam habemus apud Græcos in hac adoratione Eucharistiæ perseverantiam usque ad ætatem Michaëlis Palæologi, scilicet annum Christi MCCCXL. quo vixit Georgius Pachymeres, author Paraphrasis Operum S. Dionysii, qua explicans hæc verba cap. 3. de Hierarchia: Ἀλλ' ὦ θεοτάτη καὶ ἱερὰ τελετή. sic factur: ὡς ἐμφύχω γὰρ αὐτῇ ἀφλέγεται, καὶ εἰκότως, κατὰ καὶ ὁ θεολόγος μέγας Γρηγόριος, Ἀλλ' ὦ πάρα, καὶ ἡ τοιαύτη ἱερὰ τελετή, αὐτὸς ἔστιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πρὸς ὃν ποιῆται τὸν λόγον ὁ ἅγιος, ἵνα ἀποκαλύψῃ τὰ ἀμφίεσματα, καὶ ἀποπληρώσῃ τὴν ἐνιαίαν φῶτος. *Ipsium enim tanquam animatum alloquitur; idque merito, cum etiam Theologus magnus ille Gregorius dicat: (a) Sed o Pascha magnum*

(a) Orat. XLII. pag. 696.

& sanctum; nostrum enim Pascha, uti & hoc Sacramentum, ipsemet Dominus noster JESUS Christus est, ad quem hic Sanctus sermonem habet, ut revelet involucra, unicoque lumine mentem impleat.

Sed, inquit Larroquius superstitio-
nis Calvinianæ Minister libri III. Hi-
storiæ Eucharistiæ cap. 4. pag. 548.
„satis patet, Pachymerem non exi-
„stimare hæc verba S. Gregorii ad
„Christum præsentem spectasse, quem
„sic interpretatur Nicetas numero
„69. in suis ad Orationem XLII. S.
„Gregorii Commentariis; *Hæc verba,*
„*O Pascha magnum, ad festum ipsum per-*
„*inde ac vita præditum refert.* Sed per-
peram ejusmodi locum Nicetæ trun-
cum ac mutilum profert Minister, qui
ex continuo sermone ejusdem Com-
mentarii faciliter intellexit, continen-
tia verba S. Gregorii ad Christum ve-
rum & præsentem dirigi: *Illæ autem,*
O Verbum Dei, quæ deinceps sequuntur,
ad Christum spiritale Pascha per acclama-
tionem dirigit. Igitur luce meridiana
clarius constat, & Pachymerem inter-
pre-

pretem Dionysii, & Nicetam Gregorii, non dubitasse quin eo loci S. Gregorius spiritale Pascha allocutus sit, sive Christum Dominum, verum Dei Verbum; adeoque quin ipsummet Dominum Dionysius in Eucharistia invocaverit, rogaverit.

IV. Conformationem Occidentis cum Oriente nobis demonstrat Homilia vii. de Pascha, relata tomo v. Bibliothecæ Patrum, parte III. pag. 751. editionis MDCXVIII. S. Cæsarius, Arelatensis Episcopus, his verbis: *Et ita cum reverendum altare cibus satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sanguinem fide respice, honore mirare, mente continge, cordis manu suscipe, & maxime haustu interiori assume.* Hanc Homiliam Eusebio Emisseno adscripserunt Gagnæus, Theologus Parisiensis, Universitatis ejusdem Cancellarius, in editione Operum Eusebii, anno MDXLVII. Claudius Espencæus, Theologus etiam Parisiensis, libro I. Operis posthumi de Adoratione Eucharistiæ, pag. 1070. post Gratianum, Decreti part. III.

F dist.

institutum, anno Christi scilicet
 CCCCXLVI. & Oratio pro patre nostro
 spirituali, qui Sacerdos & Monachus est,
 ἱερωσύνη μοναχική: quod quidem solitario
 Joanni II. competere posse videtur;
 neutiquam vero S. Chrysostomo, qui
 numquam vitam monasticam duxerat;
 sed ex Presbytero & Concionatore Ec-
 clesiæ Antiochenæ, Constantinopoli-
 tanæ Pontifex creatus fuerat.

¶ Porro doctiores Calvinistæ de hu-
 us Liturgiæ antiquitate, eo capite quo
 præsertim spectat consecrationem,
 numquam dubitarunt. Hugo Grotius
 in *Voto pro Pace*, pag. 88. de Missa, in
 quo sic ait: *Consensus Liturgiarum per
 omnia loca ac tempora in precibus illis, ut
 Deus dona per Spiritum suum sanctificet,
 eaque faciat corpus & sanguinem Christi,
 me dubitare non sinit venire hoc a prima
 Apostolorum institutione. In novis autem
 Liturgiis, scilicet Calvinistarum, eas
 non invenio: unde & quorsum hæc muta-
 tio? Et Perronius, Ferrerius, & Mil-
 leterius, ejusmodi Liturgiarum anti-
 quitate convicti, ad fidem Catholicam*

reversi : quæ quidem in hoc capite consecrationis & adorationis, per omnes universi orbis partes congruebant, temporibus S. Cyrilli Hierosolymitani, S. Augustini, S. Chrysostomi, S. Basilii Magni, Joannis II. Constantinopolitani, ac S. Gregorii Magni; & quas esse antiquissimas existimant Erasmus, & omnes fere partium Protestantium & Catholicarum Critici.

II. Prima fronte sese offert Oratio Sacerdotalis ad Christum in Eucharistia existentem, quæ quidem divinæ adorationis expers reputari non potest. Pag. 103. editionis Græcæ Guilielmi Morelli, Parisiis anno MDLX. καὶ ἔλθε εἰς τὸ ἀγιάσαι ἡμᾶς, ὁ αἰὼν τῷ πατρὶ συγκαθήμενος, καὶ ὡς ἡμῖν ἀοράτως σιωπῶν. *Et veni sanctificare nos, qui supra cum Patre sedes, & hic nobiscum invisibiliter ades.* Rogat enim tam vere nobiscum existentem, quam cum Patre in cælis sedentem. Quamobrem cum fide divina planissime constet Christum Dominum sedere ad dexteram Patris, nullus dubitandi locus relinquitur, quin
vere,

vere, licet *invisibiliter*, nobiscum in Eucharistia adsit.

III. Adeo verum est tunc temporis adoratam fuisse Eucharistiam, ut ex ritu Liturgiæ præscriptum sit tempus quo Sacerdos, Diaconus, & universa plebs adorare debebant. Pag. eadem, in qua post prædictam Orationem scriptum legimus: εἶτα προσκυνεῖ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ Διάκονος ἐν ᾧ ἔστι τόπω, λέγοντες μυστικῶς τρεῖς, ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τὰ ἁμαρτωλῶ. Deinde ADORAT Sacerdos & Diaconus, qui est in loco, dicens mystice ter: Deus, propitius esto mihi peccatori. καὶ ὁ λαὸς ὁμοίως πάντες μετ' Ὀλαβείας προσκυνοῦσιν. & populus similiter omnis cum religiosa reverentia adorant. Fere eadem occurrunt in Liturgia S. Basilii, pag. 58. ὁ Διάκονος ἀποτιθησὶ τὸ ῥιπίδιον ὅπως ἐκράτει, ἢ κάλυμμα, καὶ ἔρχεται ἐγύπερον, καὶ προσκυνοῦσιν ἀμφότεροι τρεῖς ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ Ὀχόμβροι καθ' ἑαυτοὺς τὸ. Diaconus apponit flabellum quod tenebat, seu velamen, & accedit propius, & adorant ambo ter coram sancta mensa, & orantes simul hoc: ὁ Θεὸς ἰλάσθητί μοι τὰ ἁμαρτωλῶ. Deus, propitius esto mihi pecca-

tori. Similiter & in antiqua Liturgia nomine S. Jacobi.

IV. His ritibus adorationis Eucharistiæ ab universa Ecclesia sua ætate receptis S. Joannes Climacus ex adoratione probat, cogitationes blasphemix, quibus aliquando fideles vehementer conficiantur, dum sacra mysteria celebrantur, instigante diabolo exsurgere. At vero divini cultus Eucharistiæ testis omni exceptione major inveniri non potest ipso S. Joanne, summo in regimine animarum, & ascetica vita magistro, qui peractis in solitudine Sinai annis sexaginta, vitam ad annum quintum & octuagesimum perduxit pœnitentiæ vepribus ac salebris hispidam. Porro sic mentem suam explicat Scalæ Paradisi gradu XXIII. *de inexplicabilibus blasphemix cogitationibus*, pag. 298. edit. Paris. perfectæ curâ & studio P. Matthæi Raderi, Jesuitæ doctissimi. ὅθεν μάλιστα καὶ μανθάνομεν σαφῶς μὴ εἶσαν τινὲς ἡμετέραν ψυχὴν τινὲς τὰ ἄθεσμα, καὶ ἀκατάληπτα ἐκεῖνα, καὶ ἀρρήτα λόγια ἐνδοθεν φθεγγαμένην· ἀλλὰ τὸν μισόθεον δαίμονα τὸν ἐκ τῶν

τῶν ἔργων δραπετεύσαντα, Ἀλλὰ τὸ κακῆ τὸν κύ-
 ριον βλασφημίας τὰ δοκεῖν βαλεῖν. εἰ γὰρ ἐμοὶ οἱ
 ἄσκητοι ἐκείνοι καὶ ἀπρεπεῖς λόγοι, πῶς τὸ δῶρον
 δεξάμεθα προσκυνῶ; πῶς λοιδορεῖν καὶ βλοχεῖν
 δυνάμεαι; Unde plane intelligimus illa in-
 fanda & incomprehensa & impia cogitatio-
 num maledicta in Deum, non ab anima no-
 stra, sed ab hoste Dei dæmone e cælo profu-
 go, ubi quoque Deum diris execrationibus
 visus est incessisse, proficisci. Si enim fæda
 & indecora mentis verba mea sunt, quomo-
 do dum caeleste illud donum sumo, SUPLEX
 ADORO? quomodo simul possum eidem &
 male & bene dicere? Quis jam neget
 Christum in Eucharistia adorari? quid
 ergo significant hæc verba, πῶς τὸ
 δῶρον δεξάμεθα προσκυνῶ;

CAPUT XV.

Argumentum ex Operibus Leontii Constantinopolitani assumptum, qui floruit ab anno Christi DXCI. ad DCVIII. ex Chronico Alexandrino, Anastasio Sinaita, S. Germano Constantinopolitano, & S. Joanne Damasceno.

I. **A**Ccepta referre debemus Opera Leontii Scholastici, doctissimo Jurisconsulto Henrico Canisio; quæ quidem ex Codicibus MSS. antiquissimis Francisci Turriani Jesuitæ cum cura & studio primus expressit, & memoriam Leontii ab accusatione criminis Origenismi invidiosissime vindicavit. Præterea intelligimus ex Compendio Vitæ hujus Patris quam scripsit, Scholasticum significare Advocatum, juxta sententiam Leunclavii: hanc enim professionem coluerat, antequam animum a negotiis sevocaret, & in novam Lauram S. Sabæ in Palæstina secedere.

cederet. Porro de variis Hæreticorum sectis, ac Concilio Calchedonensi decem capita scripsit, quæ *actiones* appellavit. Cum vero actione v. referat catalogum Episcoporum Alexandrinorum, quem usque ad S. Eulogium protraxit, qui floruit ab anno DLXXXI. usque ad DCVIII. Leontium circa finem sexti sæculi scripsisse arbitramur. Ejus Opera occurrunt tom. VI. Bibliothecæ Patrum anni MDCXVIII.

II. Sic fatur libro III. contra Nestorium & Eutychetem pag. 484. *Atque hæc quidem impius Theodorus rabie in magnum Deum & Salvatorem nostrum JESUM Christum percitus blasphemare scripsit, dicens alium esse Deum Verbum, & alium JESUM Christum; illum beneficio afficientem, hunc beneficio affectum; illum salvum facientem, hunc salvum factum. Qui autem hæc dicit, manifesto negat salutem per Christum allatam. Qui enim ab alio beneficium accipit, id est, qui factus est salvus; quomodo poterit alios salvos facere? Qui hæc sentiunt, cujus corpus & sanguinem se putant in communione sumere,*

F 5 ejus

ejus qui beneficium contulit, an qui beneficium accepit? Si Dei Verbi beneficium conferentis, quomodo hoc dicunt, & non confitentur eum incarnatum esse? Si vero beneficium accipientis, inanis est eorum spes; anthropolatricam profitentes, & qui in homine spem collocant, maledicti sunt: qui coluerunt & servierunt creaturæ præter Creatorem qui est benedictus in secula. Amen.

At revera ejusmodi ratiocinatio Leontii supervacanea est, & penitus corrui, nisi tunc temporis constans ac fide certum fuerit apud omnes, carnem & sanguinem Christi cum divinitate in Eucharistia percipi, & debere adorari. Enimvero si sibi persuasissent fideles in eo Sacramento panem tantummodo percipi, aut figuram ac signum Christi carne ac sanguine vacuum, facile erat respondere, *nec carnem benefacti, neque beneficientis percipi, sed solitarium panem; adeoque in eo Sacramento nihil adorari, & hac arte accusationem criminis anthropolatricæ amoliri. Sed econtra valde credibile est, ejusmodi argumenti vi convi-*
ctum

Etum Theodorum Mopsuestenum totum ordinem Liturgiæ invertisse, atque ex punctis precibus Deo offerri solitis, blasphemis suis impudenter explevisse. Hoc enim opus Antichristi, quod quidem congruentius in Calvinistas transferri necesse est, qui non solum ordinem Missæ immutarunt, sed integrum sustulerunt, intelligimus ex lib. II. contra Nestorium & Eutychem numero 18. pag. 477. *Aliam etiam Missam effutivit, scilicet Theodorus Mopsuestenus, præter illam Apostolorum, atque illam magni Basilii in eodem spiritu conscriptam; in qua Missa blasphemis, non precationibus, τὸ τελεσιῶν, id est, mysterium Eucharistiæ, opplevit. An ut alius Antichristus adhuc expectetur par est, qui sic Christum oderit, & quæ Christi sunt, mutare nitatur?*

III. Author Chronicì Alexandrini, quem anno DCXL. floruisse putat Gerardus Joannes Vossius libri II. de Historicis Græcis cap. 23. pag. 277. propitium fert adorationi Eucharistiæ testimonium, mentione facta Liturgiæ

giæ

giæ Præsanctificatorum, Olympiade
 CCCXLVIII. anno v. cum ait quod sub
 Sergio Patriarcha Constantinopolita-
 no, a prima hebdomade Quadragesi-
 mæ, Indictione iv. dum præsanctificata
 dona e sacrario ad altare inferuntur,
 & Sacerdos dicit, *κτὶ τὴν δωρεὰν τῆς χειρὸς
 juxta donum Christi, cœptum est psalli
 a populo: νῦν αἱ δυνάμεις τῶν ἑραγῶν σὺν ἡμῶν
 ἀοράτως λατρεύουσι. ἰδοὺ καὶ γὰρ εἰς πορεύεται ὁ βα-
 σιλεὺς τῆς δόξης, ἰδοὺ θυσία μυστικὴ τετελειωμένη
 δωρεοφορεῖται. πίσει καὶ φόβῳ προσέλθωμεν, ἵνα μέ-
 τοχοι ζωῆς αἰωνίης γινώμεθα. ἀλληλῆσια.* Nunc
*Virtutes calorum nobiscum invisibiliter
 adorant Deum. Ecce enim ingreditur Rex
 gloriæ, ecce sacrificium mysticum offer-
 tur. Cum fide & tremore accedamus, ut
 vitæ simus participes æternæ. Alleluja.*

IV. Ante Chronicon Alexandri-
 num eadem fere testificatus erat Ana-
 stasius Sinaita tempore Justiniani Im-
 peratoris anno Christi DXL. Oratione
de sacra Synaxi, quam ex Codicibus
 MSS. Regis Christianissimi expressit
 R. P. Franciscus Combesis, Ordinis S.
 Dominici doctissimus Theologus, to-
 mo

mo I. Novi Auctarii Bibliothecæ Patrum Græcorum pag. 895. litt. C. D.

τί ποιῆεις, ἄνθρωπε; ἀγγέλων ἀφτουργουώτων· ἐξαπερὺγων τῷ μουσικῷ τραπέζαν καλυπτόντων· τῶν Χερουβὶμ ἀεισιμῶν· καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κεκραγόντων τῶν Σεραφὶμ· μετ' Ὀλαβείας κεκυφότης τῆς ἱερέως, καὶ ὑπὲρ σου ἐξιλεσμῶν· πάντων φόβῳ καὶ τρόμῳ ἀσκονεμῶν, &c.
Quid agis, o homo? Dum Angeli ministerio defunguntur: senis illi alis præditi mysticam mensam obvelant: dum Cherubim circumstant: ac Seraphim Trisagium hymnum clara voce clamant: dum Sacerdos reverenter inclinat, ac Dei tibi misericordiam conciliat: omnibus interea timore ac tremore ministrantibus.

V. S. Germanus propter virtutis sublimitatem ab Archiepiscopatu Cyziceno ad Constantinopolitanum translatus anno Christi MCCXV. quo se sponte abdicavit ætatis centesimo, vestigia veterum Patrum Græcorum de adoratione Eucharistiæ insecutus, ait in Theoria mystica: τὸ ἢ ὑψῶσαι τὸν ἱερέα τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ τύπον φαυροῦ τρεῖς ποιῆσαι ἐν τῷ ἄρτι μετὰ τῆς τιμῆς καὶ ζωοποιῆς ἀρετῆς, τὸ το ἀνίτηται.
*Quod autem Sacerdos panem attollit, & si-
gnum*

gnum crucis ter facit in aëre cum adorando
 & vivifico pane, hoc significat. Sic enim
 verti de Græcis, & Latine scribi debe-
 re defendo hæc verba, μετὰ τὸ πῦρ καὶ
 ζωοποιῶ ἀετὸς: ut jam supra observavi-
 mus capite 5. & infra ostensuri sumus
 libri II. capite 4. repagula interclu-
 suri, quibus hujus loci vim conatur
 subterfugere Dallæus Charentonii
 templi Minister, lib. II. de religiosi
 Cultus objecto.

VI. Sequitur S. Joannes Damasce-
 nus, in Syria Monachus & Presbyter,
 qui suum nomen mirabiliter illustra-
 vit in tuenda traditione Ecclesiæ pro
 sacris imaginibus adversus Impe-
 ratorem Leonem Isaurum, anno
 præsertim DCCXXVII. & deinceps ad-
 versus Constantinum Copronymum
 anno DCCLIV. qui coactis sibi addictis
 Episcopis aulicis, eidem sub nomine
 Joannis Mansur, hoc est, Saraceni,
 S. Germano Constantinopolitano, &
 Georgio Cyprio Antiochiæ Pisidiæ
 Archiepiscopo pœnam bruti anathe-
 matis imposuit.

Hic

Hic vero Joannes Damascenus tam conceptis verbis sua ætate factam Eucharistiæ adorationem attestatur, ut a nemine homine explanatius aut uberius significari possit. Libro IV. de Fide orthodoxa, cap. 14. de sanctis & immaculatis Christi mysteriis, pagg. 459. & 460. litt. D. & A. Nec vero panis & vinum corporis Christi figura sunt (absit enim hoc) verum ipsummet Domini corpus divinitate affectum: quippe cum Dominus ipse dixerit, Hoc est, non, corporis signum, sed, corpus; nec, sanguinis signum, sed, sanguis. Et prius adhuc, ad Judæos sermonem habens: (a) Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Caro enim mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Ac rursus: Qui manducat me, vivet. Ex his vero ita subjectis etiam conclusionem assumpsit, quæ internam & externam adorationem corpori Christi in Eucharistia eo tempore exhibitam demonstrat. Ac proinde summo cum metu, & pura conscientia, fideque haudquaquam

(a) Joan. 6. v. 54.

quam dubia accedamus : ac profecto sic nobis fiet, quemadmodum firme & constanter credimus. Ipsum porro omni puritate colamus, hoc est, & spiritali & corporea : siquidem duplex ipse est. Ardenti cupiditate ad eum adeamus, manibusque in crucis formam compositis crucifixi corpus suscipiamus, atque & oculis & labiis, & frontibus impositis, divini carbonis participes efficiamur, ut ignis desiderii in nobis insiti, assumpta ea, quæ ex carbone oritur, inflammatione, peccata nostra excurat, ac pectora nostra collustrat : demusque operam, ut per divini ignis perceptionem inardescamus.

VII. Ad Joannis Damasceni sententiam aggregare possum Scriptorem Vitæ S. Stephani Junioris, cum Operibus ejus compactæ studio doctiss. Jacobi Bilii Abbatis S. Michaëlis in Eremito, pag. 805. lit. C. in qua Stephani ori hunc sermonem Author inducit adversus Constantinum Copronymum : Quid ? an tu quoque corporis & sanguinis Christi antitypa ab Ecclesia proscribes, ut quæ imaginem ac veram illorum figuram teneant ? quæ & adoramus & osculamur, &

contin

eorum perceptione sanctitatem consequimur. Supervacaneum esset respondere, spectatam intelligi eo loci adorationem tantummodo relativam : quippe cum ea ætate S. Joannes Damascenus adorationem relativam imaginum ex adoratione absoluta Verbi divini concludat, eamque nervose defendat Orat. III. de Imaginibus pag. 763. lit. A. Si non adoras imaginem, ne Filium quidem adora, qui est imago viva Dei invisibilis.

CAPUT XVI.

Argumentum ex Concilio Nicæno

II. assumptum, celebrato anno

DCCLXXXVII. B. Alcuino, &

ex Concilio Cabilonensi, anno

DCCCXCIV.

I. EX Concilii Nicæni actione VI.

intelligimus, Iconomachos in eo condemnatos sub Imperio Constantini & matris Irenes, de adoratione Eucharistiæ non dubitasse : idque potissime ex verbis Episcoporum pseudo-

G

syno-

synodi Constantinopolitanæ, tribus
 & triginta annis antea celebratæ sub
 Constantino Copronymo, quæ Gre-
 gorius Episcopus legit. Εὐφρανθήτωσαν,
 ἢ ἀγαλλιάσθωσαν, & παρρησιαζέσθωσαν οἱ τῷ
 ἀληθῆ τῷ Χριστῷ εὐκρινεστάτῃ ψυχῇ ποιοῦντες ἢ
 ποιοῦντες, ἢ σεβόμενοι, ἢ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς ἢ
 σώματος προσφερόμενοι. *Latentur & exul-*
lent, & fiducialiter agant hi, qui veram Chri-
sti imaginem sincerissima anima faciunt, &
desiderant, & ADORANT, & in salutem ani-
mae & corporis offerunt. Ex relatione
 continenti, cum Epiphanius Diaco-
 nus ejusmodi verborum refutationem
 legit, perspectum habemus, in hoc
 adorationis Eucharistiæ capite cum
 Iconomachis convenisse universam
 Ecclesiam; quippe cum non dubitet
 eam suo complexu continere revera
 corpus Christi, nec vocari simplicem
 imaginem toleranter ferat, quam ty-
 pum Veteres quidam solummodo an-
 te panis & vini consecrationem appel-
 larunt. ὅτι ἕδαμοῦ ἔτε ὁ κύριος, ἔτε οἱ ἀπόστο-
 λοι, ἢ πατέρες εἰκόνα εἶπον τῷ Δεῖ τῷ ἱερέως
 προσφερομένῳ αἰμαίνοντος Ἰουσίαν, ἀλλὰ αὐτὸ
 σῶμα ἢ αὐτὸ αἷμα. *Quod nusquam Dominus*
 vel

vel Apostoli vel Patres imaginem dixerunt sacrificium sine sanguine, quod per Sacerdotem offertur, sed ipsum corpus, & ipsum sanguinem. καὶ πρὸς τὴν τῆς τῶ ἀγιασμοῦ περιώσεως, ἀντίτυπα πρὸς τῶν ἀγίων πατέρων εὐσεβῶς ἔδοξεν ὀνομάζεσθαι. Et ante sanctificationis perfectionem, antitypa quibusdam sanctorum Patrum pie visum est appellare. Et paulo inferius pag. 643. tom. IV. Concil. Bini, anni MDCXVIII. ὡς πρὸς τὸ ἀγιαθῆναι, ἐκλήθη ἀντίτυπα· μετὰ δὲ τὸν ἀγιασμόν οἶμα κυρίως καὶ αἷμα χριστοῦ λέγονται, καὶ εἰσι, καὶ πιστεύονται. Antequam sanctificata fuerint, vocantur antitypa: post sanctificationem autem, corpus proprie & sanguis Christi dicuntur, sunt & creduntur.

II. B. Alcuinus Diaconus, & Abbas S. Martini Turonensis, non minori consideratione reputandum in gratiam adorationis Eucharistiæ testimonium profert Epistola vi, ad Carolum Magnum. Vidimus, inquit, aliquibus in locis altaria Dei absque tecto, avium stercoribus, vel canum mictu fœdata. Quod facile vestra veneranda in Deum voluntas per Episcopos emendare valet, ut cum honore

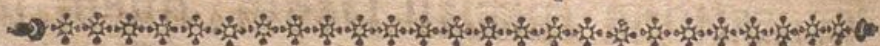
*condigno maneat mensa Domini in loco suo, vel portetur in Ecclesiam majorem secundum Sacerdotum providentiam, & honorifice tractetur, seu altare Christi, seu consecratio corporis & sanguinis illius, & præcipuum nostræ salutis Sacramentum omni veneratione consecretur, habeatur & custodiatur. Quid est enim, præcipuum nostræ salutis Sacramentum consecrari, haberi & custodiri, nisi, adorari? Eandem veritatem confirmat in Confessione Fidei parte IV. (quam ipsi invictissime vindicavit R. P. Joannes Mabillonius, Congregationis S. Mauri Monachus literatissimus, Analectorum sacrorum tom. I.) in qua sic ait pag. 119. edit. R. P. Francisci Chiffletii Jesuitæ, anni MDCLVI. *Accede reverenter, & cum tremore, quia non aliud, sed Christus datur ad manducandum. Quis enim dubitet tremorem & reverentiam Christo debitam, esse ipsam adorationem?**

III. Luculentum adhuc in fine hujus sæculi nobis suppetit testimonium, tempore Formosi Papæ, anno II. Regni Caroli Simplicis Franciæ Regis, ex
Con-

EUCCHARISTIÆ. LIBER I. 101

Concilio Cabilonensi, in quo Monachus, nomine Gerfredus, Abbatia Flaviniacensis, accusatus crimine sublatis veneno Adalgarii Episcopi Eduensis, ad purgationem criminis per corpus Christi ex consuetudine ea ætate recepta admissus fuit. Intelligimus enim ex Relatione de hac probatione conscripta, cui tres Episcopi, scilicet Cabilonensis, Matisconensis, & Eduensis, subscripserunt, prædictum Monachum invocatione speciali Deum, quem in Eucharistia recepturus erat, testem ac judicem adhibuisse: quod sine adoratione factum fuisse incogitabile videtur. *Inde igitur pastor piissimus, scilicet Gualo, misericordia motus, illius causa apud Flaviniacum cœnobium & castrum publicum sanctam Synodum propria Ecclesie colligens, juxta statuta prædictorum Antistitum, Missarum solemniis deductis, omnibus, qui adfuere, in primore Ecclesia S. Petri collectis, jam supra fatum præmonuit virum, ut sicut sibi ipsi conscientia dictaret, ad sacra sumenda, aut etiam refugienda, quoquo vellet modo seipsum præfigeret.* Qui-

que in nullo basitans, Deum sibi, & ipsum quod percepturus erat, redemptionis pretium in testimonium & iudicium invocans, fidelissime, omnibus in prospectu positis, quæ supra fuerant præfixa, votis omnibus peregit. Actum authenticum hujusce Relationis habemus tom. III. Concil. Galliæ, R. P. Jacobi Sirmondi Jesuitæ, pag. 533. cujus fidem Protestantes eruditi, grati ac memores editi Facundi Hermianensis, in suspicione non ponunt.

CAPUT XVII.

Adorationem Eucharistiæ per manus a majoribus sibi traditam defendunt B. Lucas Asceta, decimo sæculo; Algerus, & Petrus Venerabilis, qui duodecimo floruerunt.

I. **V**itam B. Lucæ Ascetæ, qui sæculo X. floruit, publici juris fecit R. P. Franciscus Combefis, Ordinis S. Dominici magnum decus & ornamentum, ad calcem Historiæ Monothelitarum: ex qua intelligimus omnibus

nibus numeris absolutum percipiendæ
Eucharistiæ ritum eo tempore in Ec-
clesia Corinthiorum extrinsecus per-
actum. Cum enim ab Archi-Episcopo
Corinthi beatus Asceta consilium pe-
tiisset de ratione percipiendæ Eucha-
ristiæ in solitudine, hoc responsum
accepit relatum pag. 986. litt. D. & E.

δεῖ ποιηθῆναι ὡς προηγουμένως μὲν παρεῖναι τὸ ἱερεῖα.
ἐκείνῃ ἢ κτ' πᾶσαν ἀνάγκη ἀπόντος, ὅτι τῆς ἀ-
γίας τραπέζης τιθέναι τῶν προηγουμένων τὸ σκεῦος,
εἴαν εὐκτέρον ἢ· εἰ ἢ κελλῖον, ὅτι σκάμνῃ τὸ κα-
θαρωτάτῃ. εἶτα καλυμματίον ἐφαπλώσας, ἐν αὐ-
τῷ προθήσεις τὰς ἀγίας μερίδας· ἢ θυμίαμα καυ-
σας, τοὺς τῶν τυπικῶν ὑαλμοὺς, ἢ τὸ τρισάγιον
ἐπάσεις, μετὰ τῷ συμβόλου τῆς πίστεως· ἢ τρεῖς τὸ
γόνη κλίνας· τὰς μὲν χεῖρας συσελεῖς· μεθέξῃς ἢ
σώματι τῷ τιμίῳ σώματι· Χριστοῦ τῷ Θεοῦ ἡμῶν,
λέγων τὸ, ἀμὲν· αὐτὴ ἢ ναίματι, ποτήριον οἴνου
πῆ, τὸ μὲν τοι ποτήριον εἰς χρεῖαν ἐτέρου τὸ μετὰ
ταῦτα, ἢ κοινοῦθήσεται. αὐτῆς ἢ τῷ καλυμματίῳ
τὰς ὀπιλίπους συσελεῖς μερίδας ἐν τῷ σκεύει, πᾶ-
σαν εἰσφέρων ἀσφάλειαν, ὥστε μὴ ἐκπέσειν μαργα-
ρίτω, καὶ καταπατηθῆναι. Oportet itaque
præcipue adesse Sacerdotem, illo vero ex
omni necessitate absente, apponere super san-
cta mensa præsanctificatorum vasculum;
siquidem est oratorium: si vero cella, super

scamno purissimo. Deinde velum explicans, in eo appones sanctas particulas, & thus accendens, cantabis Psalmos Typicorum, & Trisagium cum Symbolo Fidei, & ter genua flectens: manus involves, percipies vero ore pretiosum corpus Christi Dei nostri, dicens, Amen: pro liquore vero calicem vini bibes: quo calice ad alios usus communes non uteris. Rursum vero reliquas particulas velo colliges in vase, omnem adferens diligentiam, ut margarita non decidat, neque conculcetur.

II. Quis vero jam dubitare possit, hoc thymiama accensum, Trisagium & Psalmos decantatos, trinam genuflexionem in conspectu Eucharistiæ, singularem curam ac diligentiam in servandis sacri panis particulis, esse notas sensibus subjectas, & argumenta invictissima adorationis corporis Christi? Libro II. ostensuri sumus, Dalæum Ministrum superstitionis Calvinianæ solertissimum, ex ætate nostra peragi adsuetis genuflexionibus argumentum assumpsisse ad comprobandam novitatem cultus divini & adorationis

tionis Eucharistiæ exhibitæ. Quamobrem cum ejusmodi genuflexiones sæculo decimo confestim peractas videamus, & consulto ab Archi-Episcopo Corinthi explicatas; nullus dubitandi locus relinquitur Protestantibus, quin ea ætate Fideles adorationem Eucharistiæ per manus a majoribus sibi traditam peregerint, nondum nato Berengario, aut audito illius nomine.

III. Porro nihil magis ab institutis ejusmodi hominis opiniosi alienum esse poterat constanti & recepta in Oriente traditione, quam intelligimus ex versione Latina libri de Vitis Patrum, ad quam incubuerat anno Christi dxxxv. Pelagius Papa, cum adhuc Pontificum Agapeti, Silverii, & Vigilii, Nuncii vices in minoribus constitutus Constantinopoli expleret. Hunc librum recenset Photius in sua Bibliotheca, & Autographum Græcum publici juris fecit doctissimus Socius Sorbonicus Joannes Baptista Cottelerius, tomo I. Monumentorum

Ecclesiæ Græcæ, sub titulo ἀποφθεγμα-
των τῶν ἁγίων γερότων, *Apophthegmatum*
sanctorum Senum: ex quo perspectam
habemus stupendam venerandi Senis
historiam infra libri II. capite 5. in-
tegre descriptam, qui horribili mira-
culo percussus, ad meliorem frugem
reversus, hanc opinionem qua cere-
brum turbaverat, reliquit: ὅτι ἐστὶ Φύ-
σις ὁ ἄρτος ἐν λαμβάνοντι, σῶμα Χριστοῦ,
ἀλλ' αὐτίπου. *quod non est revera panis*
quem sumimus, corpus Christi, sed figura.
Verumenimvero cum non solum in-
credibile, verumetiam incogitabile vi-
deatur, Opere Paschasii Ratberti Ab-
batis Corbejensis, hominis in Orien-
te ignoti, jam inclinato nono sæculo,
anno scilicet DCCCLI. die Aprilis 26.
demortui, mutatam fuisse Orienta-
lium de Eucharistia fidem ac doctri-
nam: eandem mutationem sensim si-
ne sensu in Occidente contigisse, opi-
niosi hominis atque imaginosi cere-
bri figmentum esse valde credibile est.
Quamobrem his argumentis adoratio-
nis finem imponere non pertimescam
duo-

duobus testimoniis Virorum illustrium, qui sæculo duodecimo virtutis ac scientiæ sublimitate floruerunt. Primus est B. Algerus Scholasticus Leodiensis, postea Monachus Cluniacensis, tractatu ab Erasmo laudato, de Sacramento corporis & sanguinis Domini, lib. I. cap. 14. *Frustra enim immolationis suæ tempore diceremus: Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis: si quem ADORAMUS in Sacramento, mentiremur esse in cælo.* Alter est Venerabilis Petrus, Abbas Cluniacensis, qui obiit anno MCLVII. Epistola contra Petrobrussianos, cap. *Contra id quod dicit Missam nihil esse, nec celebrari debere, circa finem pag. 238. lit. F. tom. XII. Bibliothecæ Patrum, II. parte edit. MDCXVIII. Claret, inquam, ratio, cur non tantum ad honorandum, non tantum ad ADORANDUM, sed insuper ad manducandum carnem suam, & bibendum sanguinem suum Christus Christianis, Dominus servis, Deus hominibus dare voluit.*

Hæc

Hæc autem abundanter sufficiunt ad vindicandam usque ad duodecimum sæculum in Oriente & Occidente Eucharistiæ adorationem. Jam ergo ad diluendas objectiones procedamus & solutiones explicandas, quæ nostris argumentis & probationibus nec inferiores, nec deteriores esse videantur.

D E

**ADORATIONE
EUCCHARISTIÆ.
LIBER SECUNDUS.
CAPUT I.**

*Diluuntur objectiones a Joanne Dal-
leao Calvinisticæ partis Ministro
propositæ ex sacra Scriptura ad-
versus adorationem Eucharistiæ.*

Argumentum quod vocant
in Schola negativum assu-
mit Minister, ex eo quod
Christus Dominus in ipsa Sacramenti
sanctissimi institutione suis discipulis
adorationem conceptis verbis non
præcepit: quod non solum conduci-
bile, verumetiam necessarium esse vi-
deba-

debatur ad persuadendam veram & realem sui corporis in Eucharistia præsentiam. Insuper addit, ex nullo Scripturæ loco delatam Eucharistiæ adorationem intelligi; ipsi Christo Salvatore infinitis locis exhibitam, Hebræorum cap. 1. v. 6. *Adorent eum omnes Angeli Dei.* Joannis cap. 5. v. 22. & 23. *Pater omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium sicut honorificant Patrem.*

„ Et ipsi Apostoli, inquit Dallæus libro II. de Cultus religiosi objecto, cap. 1. pag. 220. id esse Filii nomen nos docent, in quo omne genu flexitur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Ac ut exemplis doctrinam hanc firmarent, non tacuerunt JESUM, cum primum esset natus, Magos, procidentes adoravisse, (a) eundemque cultum ei ab aliis non paucis exhibitum fuisse adhuc in terris versanti; ut a leproso quodam pio ac religioso homine, (b) & ab alio quodam fideli Principe, (c) & a multis discipulis a tempestate navim in qua jacta-

(a) *Matth. 2. v. 2.* (b) *8. v. 2.* (c) *9. v. 18.*

EUCCHARISTIÆ. LIBER II. III

jaſtabantur, exagitante ſervatis, (a) & a muliere Chananæa, (b) & ab uxore Zebedæi, (c) & a mulieribus, quæ eum a mortuis reſuſcitatum ſalutaverunt, (d) & ab Apoſtolis: quo & illud Lucæ pertinet, qui invocatum a Stephano Martyre JESUM narrat. (e) *Et infra*: Quæ ergo Scriptura JESUM, tametsi docuiſſet, eum Dei Filium, Deumque vere eſſe, nihil ſecius adorandum, immo & adoratum fuiſſe, diſertiffime, & quidem non ſemel nos admonuit: eadem profecto Sacramentum, etiamsi (quod falſo ſupponunt adverſarii) corpus Chriſti vere ac ſubſtantialiter eſſe verbis illis Dominicis (*Hoc eſt corpus meum*) docuiſſet; non ideo tamen ſuperſediffet ejus adorationem nobis diſerte præcipere.

Respons. Prætermiſſa diſcuſſione locorum, quæ in gratiam ſummæ adorationis Chriſti in terris verſati protulit Miniſter, (& quidem adverſus ſen-

(d) 14. v. 33. (b) 15. v. 25. (c) 20. v. 20. (d) 28. v. 9. & 17.
 (e) Act. 7. v. 58.

sententiam Rudolphi Hospiniani lib. V. Histor. Sacram. cap. 8.) quem a discipulis suis infinitis vicibus adoratum summo & divino cultu fuisse non dubito : constat planissime, nullo ex iis loco conceptis verbis præscriptam fuisse adorationem : adeoque licet nullum ejusmodi præceptum adorandæ Eucharistiæ occurrat, ex ejusmodi argumento negativo conclusionem assumi supervacaneam & absurdam contra adorationem Eucharistiæ, abundanter patet. Verum insuper si ex omiſſa mentione peractæ adorationis Eucharistiæ recte colligitur non esse adorandam ; legem omnibus fidelibus impositam non fuisse adorandi Spiritus sancti, concludere facile erit : quippe cum licet divinitatem ejus ex pluribus Scripturæ locis perspectam habere non difficile sit, nullibi tamen præceptam ejus adorationem, aut confestim peractam conceptis verbis intelligamus. Jam ergo Protestantium hominum est inquirere qua ratione retribus suis se expediant, & argumentum negativum

tot

tot conatibus efformatum, in se re-
tortum diluant.

II. Secundam objectionem simili-
ter in forma negativa proponit Mini-
ster, quam assumit ex eo, quod in pri-
ma cœna quam cum discipulis discum-
bentibus fecit Christus Dominus, in
qua sanctissimum Sacramentum insti-
tuit, neutiquam scriptum sit, adora-
tionem ab Apostolis ei exhibitam fuis-
se. Instatque vehementius Minister,
& subjiciens inter Catholicos & Pro-
testantes totam controversiam ac quæ-
stionem esse de cultu extrinseco Eu-
charistiæ, seu genuflexionibus, aut
aliis oris ac corporis habitibus; ejus-
modi ritus incredibiliter fuisse a Scri-
ptoribus Evangelicis omissos, firmiter
contendit: atque hæc omnia assumit
ad concludendum, adorationem Eu-
charistiæ esse Dei ac Christi Domini
voluntati inobedientiam atque imperii
detestationem manifestam.

Respons. Hominis est opiniosi ac
tenacis sibi fingere, integram quæstio-
nem & controversiam inter Catholi-

H

cos.

cos & Protestantes de cultu externo Eucharistiæ, seu genuflexionibus, constitutam esse, quem arbitrarium, & in hominum libertate positum esse fate- mur perlibenter. Immo vero de cul- tu & adoratione interiori, in spiritu & veritate, potissimum disputamus, de adoratione cordis & mentis: cujus ge- nuflexiones aliique ritus externi, quos Rudolphus Hospinianus, Zuinglianæ partis Scriptor celebris, *liberas ceremo- nias* vocat lib. V. Hist. Sacram. cap. 8. signa sunt, sed non necessaria, seu quæ Græci vocant *τεμπέρα*: alias enim An- gli, qui Regi suo flexis genibus mini- strare solent, & *æternam adorandam Ma- jestatem*, (a) in suorum librorum dedi- cationibus nuncupant, Regibus ado- rationem deferre viderentur, quam- vis nulla gens aut natio minus suspe- sta jure merito esse possit idololatriæ regiæ, quam Britannica. Igitur varii sunt pro gentium & populorum va- rietate, externi adorationis & venera-

(a) *Epist. dedic. Rob. Creighton S. Buriane Decan. ad Carol. II. Magn. Britann. Reg. pro vera Histor. Conc. Florent.*

tionis ritus; interior vero simplex & unica est, totaque intra cordis septa peragitur, nec ulli mutationi aut vicissitudini obnoxia est: neque enim aliud est, quam creaturæ erga suum Creatorem professio clientelaris, qua eum rerum omnium supremum Dominum recognoscit, & in ejus obsequio & submissione perpetuo se permansuram esse profitetur. Cum ex Evangelicis Scriptoribus intelligamus, leprosum adorasse JESUM, & similiter Principem cujus filia defuncta erat, & Chananæam, & matrem filiorum Zebedæi, & mulieres post resurrectionem, & discipulos, omni genuflexionis mentione postposita: ejusmodi ritus externos probare, a nostri instituti ratione longissime alienum esse videtur. Jam ergo restat respondere, cur ipsam adorationem internam Eucharistiæ exhibitam in hac prima cœna silentio prætermiserint Evangelistæ. Sed quid necesse est ejusmodi silentii intus latitantes causas penetrare, cum eodem silentio prætermisam videam adoratio-

nem ipsi personæ Christi dubio procul aspectabili in hac cœnæ institutione ac præsentī exhibitam, & similiter cruci affixæ Veritati? Nam si est unquam adoranda Veritas, cruci affixa maxime adoranda est. Quid mirum igitur, mentionem adorationis Christo in Eucharistia existentī oblatæ omisam fuisse, quam Christo cœnam instituenti, & pro salute omnium hominum cruci affixo delatam, alto silentio prætermisam cognoscimus? Igitur sciscitantibus Calvinistis causas ejusmodi silentii, respondere possumus, quod importune quærentibus Arianis causas omisæ adorationis Spiritus sancti in Scripturis, dixit S. Augustinus contra Maximinum libro III. capite 3. *Da, inquis, testimonia ubi adoratur Spiritus sanctus? Quasi non ex iis quæ legimus, aliqua etiam quæ non legimus, intelligamus.* Ex lecta in Scripturis divinitate sancti Spiritus, colligit Augustinus ejus adorationem. Quid vetat igitur ex præsentia Christi in Eucharistia tot conceptis Evangelistarum & Apostolorum verbis

verbis significata, ejusdem adorationem intelligere? Hac agendi ratione, Spiritus sancti adorationem, deductis ex Scripturæ verbis consecutionibus, defendit S. Gregorius Nazianzenus, & respondit hæreticis verba concepta Scriptorum Canonicorum aut veterum Ecclesiasticorum scitantibus, ac doctrinam Catholicam ejusmodi argumento negativo pulsantibus, Oratione xxxvii. pag. 599. lit. C.

Ἀλλὰ τίς προσκύνησε τῷ πνεύματι; Φησὶ· τίς ἢ τῶν παλαιῶν, ἢ τῶν νέων; τίς ἢ προσήξατο; ποῦ δαὶ τὸ χεῖρῶν προσκυνεῖν ἢ προσεύχεσθαι γέγραπται; καὶ πόθεν τὸ λαβῶν ἔχρησεν; τὴν μὲν τελευτήσαν αἰτίαν ἀποδώσομεν ὑπερβν, ἡνίκα αὐτῷ τῶν ἀγράφων διαλεζόμεθα. νυνὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἐξαρκέσει· τὸ πνεῦμα θεῶν, ἐν ᾧ προσκυνουμένων, καὶ δι' ἃ προσευχόμεθα. πνεῦμα γὰρ, φησὶν, ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνουῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ πάλιν. τὸ γὰρ, τί προσευχόμεθα, καὶ ὁ δεῖ, σὺ οἶδαμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερβντῆσάνη ὑπὲρ ἡμῶν συναγμοῖς ἀλλήλοις. καὶ, προσεύξομαι τῷ πνεύματι· προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοῦ τὰτ' ἐστὶν ἐν νοῦ καὶ πνεύματι. τὸ οὖν προσκυνεῖν τῷ πνεύματι, ἢ προσεύχεσθαι, εἰδὲν ἄλλο εἶναι μοι φαίνεται, ἢ αὐτὸ, ἑαυτῷ τὴν δὲ χεῖρ προσάγειν καὶ τὴν προσκύνησιν. Sed quis, in-

quires, Spiritum adoravit? quis vel vete-

rum vel recentium? quis eum oravit? quo Scripturæ loco eum adorandum aut orandum esse proditum est? unde hoc hausisti? Nos hujus rei postea pleniorẽ causam reddemus, cum de non scriptis dogmatibus differemus. Nunc vero hoc dicere sufficiet: Spiritus est in quo adoramus, & per quem oramus. Spiritus enim, inquit, est Deus: atque eos qui ipsum adorant, in spiritu & veritate oportet adorare. Ac rursus: Quid enim oremus, quemadmodum oportet, nescimus: sed Spiritus ipse interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et alio loco: Orabo spiritu, orabo & mente, id est, in mente & spiritu. Ergo spiritu adorare vel orare, mihi nihil aliud esse videtur, quam ipsam sibi ipsi orationem vel adorationem offerre.

III. Eandem objectionem tertio argumento negativo amplificat Dallæus, quod assumit ex capite xi. Epistolæ i. ad Corinthios, in qua mentione facta adhibendæ reverentiæ & venerationis ad celebrationem Cœnæ Dominicæ, adorationem prætermittit. At ejusmodi effugium intercludere facile est:
non

non minus enim opportunum ac ne-
 cesse esse videbatur ibi mentionem fa-
 cere adorationis Christi præsentis, &
 ob oculos incurrentis, quam in Eucha-
 ristia delitescens. Sed econtra ex
 conditionibus a S. Paulo præscriptis
 ad perceptionem Eucharistiæ, descri-
 ptam adorationem perspicimus. Quid
 enim est esse in reatu corporis & san-
 guinis Domini, nisi Deo debitam ob-
 servantiam omittere? Quid crimen
 non dijudicati corporis Domini, nisi
 Deo creaturam antepone? Quid de-
 nique seipsum probare ante comestum
 panem & epotum calicem, nisi Dei
 mandatis diligenter obtemperare, eum-
 que super omnia diligere? hoc est,
 Christum in perceptione Eucharistiæ
 vero ac sincero cultu adorare? Igitur
 tantum abest, ut S. Paulus adoratio-
 nem non præscripserit, quam
 econtra nativis coloribus
 descripsit.

CAPUT II.

*Diluitur objectio Dallæi, assumpta
ex S. Justino Martyre.*

I. **C**ontendit Minister, S. Justinum Apologia II. pro Christianis, integrum retulisse ritum, quo Christiani sua ætate sacram Eucharistiam celebrare solebant: & cum ex conceptis verbis ejusdem, adorationem non animadvertat, nemini impositam fuisse necessitatem adorationis firmiter defendit. Hæc verba S. Justini, quæ suæ fictioni putat conducibilia, refert: *Panis, & vinum, & aqua offertur, & Propositus itidem quantum pro virili sua potest, preces & gratiarum actiones fundit, & populus fauste acclamat, dicens, Amen. Et distributio communicatioque fit eorum, in quibus gratia sunt acta, cuique præsentibus absentibus autem per Diaconos mittitur.*

Respons. Non dicit S. Justinus conceptis verbis, in his precibus veteres Christianos Deum adorasse. Quis tamen ex his concludat, Deum non fuisse

fuisse adoratum? Enimvero cum primi Christiani Deum esse ubique existimaverint, ubique adorandum existimasse non dubitandum est. At vero si ubique adorandum, ubique existentem crediderunt: dubitandi locus non relinquitur, quin corpus & sanguinem Christi in Eucharistia adoratione dignum reputaverint; siquidem in ea esse & revera existere sibi persuaserint. Quamobrem cum hanc fuisse Justini, adeoque primitivæ Ecclesiæ, fidem ex continuo Apologiæ II. sermone intelligere necesse sit, eundem in Eucharistia Christum adorandum existimasse, luce meridiana clarius est.

Hæc sunt verba pag. 98. ἡ γὰρ ὡς κοινὸν πῖμα ταῦτα λαμβάνομεν· ἀλλ' ὃν τρόπον θεοῦ λόγου Θεοῦ σαρκοποιηθεὶς Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔχεν· ἕτως καὶ τὴν δι' ἑξῆς λόγου τῆς παρ' αὐτοῦ εὐχαριστήσασαι τροφῆν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σὰρκες καὶ μεταβολῶν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνης τῆς σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι.

Non enim ut communem panem, neque communem potum ista sumimus. Sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus JE-

SUS Christus Servator noster & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; ad eundem modum etiam eam, in qua per preces Verbi ejus ab ipso profecti gratia sunt actæ, alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius **JESU** carnem & sanguinem esse docti sumus. Quis enim ex his non intelligat, ipsummet sanguinem & carnem in Eucharistia ab hominibus percipi, quam Verbum divinum in ipsa incarnatione assumpsit? atque ex his non concludat naturaliter, carnem in incarnatione assumptam adoratione dignam, eadem adoratione in Eucharistia indignam non evadere?

II. At vero si fateri velint homines Protestantes, S. Justinum eo loci integrum & perfectum retulisse Eucharistiæ ritum sua ætate usu Christianorum & consuetudine receptum; eosdem recognoscere necesse est, quantum a majorum institutis recesserint, & antiquæ Ecclesiæ alescentis mores disturbaverint: quippe cum ritum deferendi Eucharistiam ad absentes, in

Gal.

mis sæculis Ecclesiam illustrarunt, non mirum est infinita testimonia adorationi Eucharistiæ conducibilia a nobis non inventum iri. Nullum eidem adorationi contrarium conceptis verbis proferre potuit Dallæus, adeoque semper se maxime argumentorum negativorum aggere cinxit, & obfirmato pectore defendit, S. Justinum, S. Irenæum, S. Clementem Alexandrinum, Origenem, Tertullianum, & S. Cyprianum de adoratione Eucharistiæ nihil dixisse.

II. Sed libri I. capp. 2. & 3. abundanter demonstravimus, S. Ignatium Martyrem, & Origenem suam voluntatem aggregasse ad tuendam adorationem: & capite quod antecessit, S. Justinum contrarium non fuisse, immo vero naturaliter propitium ostendimus. Quod vero spectat S. Cyprianum, non est difficile probare, tantum Virum inter adversarios adorationis ab hominibus opiniosis incredibiliter recenseri: quippe cum dicat libro de Oratione Dominica, pag. 224. edit. clariss.

clariss. Nicol. Rigaltii, Eucharistiam esse panem nostrum, quemadmodum Christus est pater noster, quoniam panis vitæ Christus ipse est. Nam panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus, pater noster, quia intelligentium & credentium pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus, noster (qui corpus ejus contingimus) panis est. At vero cum dicitur Christo, Pater noster, ei cultum adorationis exhiberi non dubium est; adeoque cum ex S. Cypriano panis vitæ, scilicet Eucharistiæ, Christus sit, & sit panis noster, sicut Christus pater noster est; incredibile & improbabile est, S. Cyprianum non existimasse panem vitæ esse adorandum, rogandum & invocandum. Hanc veritatem mirifice confirmat continuo sermone: Et ideo panem nostrum, id est, Christum, dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus. Constat igitur ab institutis veritatis nihil magis alienum sibi fingere potuisse Dalaëum

obrem plerique Scriptores Ecclesiastici, qui res antiquas accurate scire student, rotunde fatentur, ejusmodi ostensionem ad recordationem elationis crucis Christi apud Græcos perfectam & institutam fuisse, & in Ecclesiam Latinam non nisi inclinato tempore ad cultum & adorationem translata fuisse. Quæ cum ita sint, Dalaëum perperam laborasse satis intelligimus, ut comprobaret ejusmodi Eucharistiæ ostensionem olim fuisse ad recordationem elationis crucis Christi stabilitam. Id enim ante eum doctissimus Hugo Menardus, Ordinis S. Benedicti, Congregationis S. Mauri Monachus, invictissime præstiterat, in suis ad Sacramentale S. Gregorii Notis. Sed utcumque res sit ejusmodi, prorsus nihil attinet ad probandum, Græcos aut Latinos Eucharistiæ adorationem neutiquam exhibuisse: quippe hujusce veritatis allata priori libro argumenta adeo nota sunt & perspicua, ut nullis argumentis negativis infirmari, nullis mæandris ac effugiis declinari possint.

II. Interea tamen Scriptores Catholicos, qui antiquitatem hujus ostensionis seu elationis Hostiæ adversus Calvinianos tuendam receperunt, ut adorationi extrinsecus peractæ patrocinentur, duos Patrum Græcorum locos proferunt, quibus se hæreticæ vulpes extricare non possunt. Primus exscribitur ex S. Basilio Magno, Cæsareæ in Cappadocia Archi-Episcopo; lib. de Spiritu sancto cap. 27. pag. 210. tom. II. edit. Paris. MDCXVIII. quo ut ostendat non opus esse omnia dogmata in Scripturis conceptis verbis expressa reperiri, hoc exemplum profert veritati quam defendimus valde conducibile: *Τὰ τῆς ὀπιλήσεως ῥήματα ὅτι τῆ ἀναδείξει τῶ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, ἢ τῶ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; Invocationis verba in ostensione panis Eucharistia, & poculi benedictionis, quis Sanctorum scripto nobis reliquit? Ejusmodi verborum vi percussus Minister, ὅτι τῆ ἀναδείξει τῶ ἄρτου, quæ ostensionem Hostiæ aperta testificatione significant, contendit, Bellarminum impe-*

impe-

imperite ac pene pueriliter errasse, postposita versione Latina Erasmi, qui hæc verba: *Ἰνι τῆ ἀνάδειξι τῆ ἄρτι*, dum conficitur panis, non, in ostensione panis, de Græcis Latine traduxit: & insuper defendit, omnes Doctos ex hac voce *ἀνάδειξι*, confectionem, non, ostensionem, intelligere.

III. Non desunt apud Veteres exempla, ex quibus intelligimus confici Sacramentum corporis, & corpus Christi: ejusmodi enim locutio trita est apud S. Augustinum, S. Hieronymum, S. Ambrosium, & Tertullianum. Sed inventum difficiliorem habent ea quibus dicitur *confici panis Eucharistiæ*: & fortasse præter S. Justinum Martyrem in Dialogo cum Tryphone Judæo, nullus Græcorum dixit: *ἄρτον ποιῆν*, panem facere, ad significandum consecrare. Sed postpositis ejusmodi submorosæ critices lasciviis, contendo verbum *ἀνάδειξιν*, proprio & nativo sensu semper significare, ostendo, manifesto, exhibeo, nec ad alium sensum nisi figurate extendi. Verbi gratia, hæc verba

I

S. Chry-

S. Chrysoſtomi in Oratione de S. Stephano Proto-Martyre, mentione facta Josephi, μετὰ τὴν δουλείαν κύριου ἢ σοφὸς ἀνεδείχθη, *Post servitutem dominus & sapiens visus fuit, vel apparuit, possent verbo non reddito verbo, verti, factus est: quemadmodum cum ait in 1. ad Corinth. Homil. xxiv. pag. 538. πλείονα ἀπιδειξώμεθα τὴν εὐλάβειαν, Gentianus Hervetus doctissimus Canonicus Remensis traduxit, *Majorem reverentiam ostendamus; quæ possent verti, faciamus, pro, ostendamus. Similiter eodem Sermone: ὁ Ἰακώβ δώδεκα πατριαρχῶν πατὴρ ἀνεδείχθη, Jacob duodecim Patriarcharum pater apparuit; possent non absurde verti, factus est, pro, apparuit. Sic apud ipsum Basilium, Homilia xiv. in ebrietatem & luxum, pag. 490. lit. D. οἷς μὲν γὰρ ἂν ἀράχουσιν τὰ ἄματα ἐμποίησας πρὸς τὴν ἀπιφάνειαν ἐξανθήσει, Φαιδρούς ἔ ἠδεῖς ἔ γεγανωμένους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν. Eos enim, quibus sanguinem ad superficiem usque suffundit, vinum scilicet, letos & hilares animo exhibet; traduxit Interpretes, reddit: quamvis verbum ἀποδείκνυμι nunquam signi-**

EUCCHARISTIÆ. LIBER II. 131

significet, *reddo*. Hæc oratio Liturgiæ S. Basilii, ὅτι τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, ἔεὐλογῆσαι αὐτὰ, ἔαγιασαι ἔαναδείξαι. sic verti debet: *In proposita dona hæc, & illa benedicas, sanctifices, atque ostendas*: quod enim hoc verbo ἀναδείξαι significat S. Basilii, hoc isto, ἀναφανῶσαι explicant alii Patres, quod semper significat *ostendi & demonstrari*: uti patet apud S. Hippolytum Martyrem anno Christi ccxxx. de Consummatione mundi, ex quo perspectam habemus ostensionem & cultum corporis & sanguinis Domini. τὸ τίμιον σῶμα, ἢ αἷμα τῆς χειρὸς ἐν ταῖς ἡμέραις οὐκ ἀναφανήσε. *Honorandum corpus & sanguis Christi his diebus non ostendetur.*

Quamobrem Græci, S. Joannes Damascenus, S. Maximus Monachus, Anastasius Sinaita, hunc ritum κομφισμὸν, ὑψωσιν & ἀνύψωσιν, appellant; quæ voces ostensionem & elationem significant, S. Cyrillus Alexandrinus hac voce, ἀνάδξίς, significare voluit *apparitionem*, cum ait lib. VI. Glaphyrorum in Genesim, pag. 188. ἡ τῆς σωτηρίας ἀνάδξίς.

δόξης, ἢ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μετὰ σαρκός, *Salva-*
toris nostri apparitio, quæ in mundo, & cum
carne. Et S. Gregorius Nazianzenus
 Orat. XLIII. pag. 699. εἰ ἢ τελευτᾷ ὁ
 ἀνθρώπος ἀνεδέχθη. Ἐταῦτα, χεῖρ' Θεοῦ, καὶ εἰκό-
 νη τετιμημένῃ, Ἰουμασὸν ἰδέν. *Quod si postre-*
mus homo apparuit, idque, cum Dei manu
& imagine ornatus sit, mirum nihil est.
 Et si Abbas Billius, qui non semper li-
 teræ adhæret, traduxerit, *creatus est,*
pro, apparuit. Et Oratione XX. pag.
 319. lit. B. Διωγμὸς ἰω, καὶ διωγμῶν ὁ Φε-
 κωδέωτος, καὶ βαρύτερος· εἰδὸσι λέγω τῶν Μαξι-
 μίνων, ὅς πολλοῖς τοῖς ἐγγύθεν ἡγομῆτοῖς ὀπίσθευς,
 πάντας Φιλανθρώπους ἀπέδῄξε. *Persecutio erat,*
& persecutionum atrocissima & gravissima;
Scientibus persecutionem Maximi dico, qui
multis antea existentibus adnatus, omnes
hominum amicos esse ostendit.

Hanc dicendi rationem SS. Patres
 acceperunt a Scriptoribus Novi Testa-
 menti: v. g. Lucæ cap. I. versu ulti-
 mo. καὶ ἰω ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξας
 αὐτὰ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ. *Et erat in desertis us-*
que in dies ostensionis suæ in Israël Et
 cap. IO, V, I. μετὰ δὲ ταῦτα ἀνεδέχεν ὁ κύριος

ἢ ἐτέρος ἐδομήκοντα. Postea designavit Do-
 minus & alios septuaginta. Igitur pla-
 nissime constat, tempore S. Basilii fa-
 ctam fuisse ostensionem Eucharistiæ,
 & bene ac sapienter Bellarminum ver-
 tisse locum capitis 27. S. Basilii de
 Spiritu Sancto; & immerito Dallæum
 famam ejus traduxisse, & ei errorem
 puerilem, & hominis imperiti expro-
 brasse. Isaacus Casaubonus partium
 Protestantium Scriptor celebris, & qui
 intelligentia Linguæ Græcæ Dallæo
 longe præstitit, de hoc loco S. Basilii
 citato a Bellarmino lib. IV. de Sacra-
 mento Eucharistiæ cap. 14. non adeo
 intemperanter carpit; sed recogno-
 scit, & quidem ἀναδύνατον, non male posse
 exponi, ostendere, vel etiam attollendo
 ostendere: Exercit. XVI. ad Annales
 Baronii n. XXXIII. pag. 458. columna
 inter. edit. Genevensis anni MDCLV.
 secutus sententiam Rudolphi Hospi-
 niani, lib. V. Hist. Sacrament. cap. 7.
 pag. 406.

IV. Secundus locus assumitur ex
 S. Germano, Patriarcha Constantino-
 poli-

politano, qui sæculo VIII. scripsit, in Theoria mystica, tom. II. Biblioth. Patrum, pag. 163. lit. D. τὸ δὲ ὑψῶσαι τὸν ἱερέα τὸν θεῖον ἄετον, ἢ τύπον σωτηρίας ποιῆσαι ἐν τῷ αἵθερι μετὰ τῶν τιμῶν ἢ ζωοποιῶν ἄετον, τὸ αἰνίττεται. *Quod autem Sacerdos divinum panem attollit, & signum crucis ter facit in aëre cum venerando & vivificante pane, hoc significat. τὴν ἐν τῷ αἵθερι ὑψῶσιν, & τὴν ἐν αὐτῷ θάνατον, & αὐτῷ τὴν ἀνάστασιν. In cruce elationem, in ipsa mortem, & ipsam resurrectionem.* Contendit Dallæus, ex hac elatione & ostensione Hostiæ nullam intelligi posse adorationem. Sed non animadvertit, hunc panem appellari, τιμιον & ζωοποιον ἄετον, honorandum & vivificum panem. Enimvero si assentiat^{ur} Dallæus de pane Eucharistiæ HONORANDO, non potest dissentire de eodem ADORANDO: quippe cum Christum Dominum in terris versantem cum Discipulis adorandum fuisse comprobaverit his verbis cap. 5. Evangelii S. Joannis, v. 23. libro II. de religioso Cultus objecto, cap. I. pag. 220, linea 29, ut jam observavimus lib. I, cap. 5. pag.

pag. 34. ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα· ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, ἔ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πεμφαντα αὐτόν. *Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum.* Et quidem bene ac sapienter; ea enim voce *τιμῆ* usus est S. Paulus, ad significandam soli Deo debitam adorationem, Epist. I. ad Timotheum cap. I. v. 17. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀσφάπτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ *τιμῆ* ἢ δόξα εἰς τῆς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Regi sæculorum immortalis, invisibili, soli sapienti Deo honor & gloria in sæcula sæculorum.* Quem secutus est S. Gregorius Nazianzenus, ut supra lib. I. cap. 5. ostendimus. Jam ergo non solum credibile, verumetiam probabile est, eo loci S. Germanum adorationem Eucharistiæ significare & testificari voluisse, ipsumque Dallæum inconsulto ac temere sic scripsisse, pag. 236. lib. II. de religiosi Cultus objecto: Hinc patet, quod Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, vir, ut notum est, octavi sæculi, ubi in rerum Ec-

„fiaticarum Theoroia ad hunc locum
 „venit, elevari quidem sacrum pa-
 „nem testatur; de adoratione nullum
 „verbum facit.

CAPUT V.

*Argutiolæ quædam Dallæi ex Aula
 majori Palatii Parisiensis, & Hi-
 storia Zelacristi Regis Æthiopum
 fratris, petitæ diluuntur: & alia
 argumenta adversus adorationem
 Eucharistice assumpta ex miracu-
 lis in gratiam adorationis, ut pu-
 tat, confictis, monumentis anti-
 quitatis Ecclesiasticæ certis & in-
 dubitatis solvuntur.*

I. **P**ostquam usum & consuetudinem
 Parisiis receptam tædiosa nar-
 ratione exaggeravit Dallæus, qua non
 solum in Aula majore, sed in omnibus
 angulis & mæandris Palatii Parisiensis,
 omnes homines circa horam undeci-
 mam matutinam, audito pulsu cam-
 panu-

panulæ, quæ Sacerdotem in sacello quodam vicino celebrantem, ad consecrationem Hostiæ procedere significat, genua flectunt; & imposito confestim silentio, mugitus litigantium conquiescunt, & motus hominum inter se repugnantium statim componuntur: attonitus observat, similem ascesim primis Ecclesiæ sæculis penitus ignotam fuisse; adeoque concludit, prætermittam omnino fuisse adorationem Eucharistiæ. Ejusmodi ratiocinationem confirmat, ut sibi persuadet, invictissime exemplo Zelacristi Regis Æthiopum fratris, qui, ut referunt Jesuitæ in Annalibus Æthiopum ad annum MDCXXVI. tanto fervore accensus erat ad procurandam adorationem Eucharistiæ, ut Missam in castris suis celebrari jufferit, & elationem seu ostensionem Hostiæ tympano indici, ut hunc cultum copiæ suæ corpori Christi exhiberent. Et postquam animadvertit Minister, Eusebium Cæsariensem, in Vita Constantini Magni Imperatoris Christianissimi, nihil ejus-

I 5

modi

modi retulisse, & de adoratione Eucharistiæ mentionem nullam fecisse; quærit, qui in hac re tam fuit accuratus Historicus, cur de adoratione Eucharistiæ tacuisset, si quid ei curæ in exercitu impendisset Constantinus. Eo enim recidunt vires hujusce argumenti Dallæi, adversus adorationem corporis Christi in Eucharistia.

Respons. Revera fatemur, generalem ejusmodi genuflexionem ad pulsum campanulæ in antiquis Scripturis non reperiri; & ante annum MDCXXVIII. quo Rupella capta est, tam generaliter in Palatio Parisiensi peractam non fuisse. Sed cum hoc anno inermem ac nudam senserit hæresim populus Christianus, coactis ad hanc genuflexionem ipsis Hugonotis, injuriam sibi factam fervore submoroso religionis accensus retaliavit, qua Protestantes in Anglia, Batavia, & aliis regionibus, in quibus dominantur, Mahumedanis truciores, Presbyteros & Monachos sirmate laicali indutos, & quasi larvatos, per urbes incedere

cogunt, imposita carceris & sæpius capitis pœna. Fatemur enim, Constantinum non statuisse instar Zelacristi tympano indici consecrationem aut ostensionem Hostiæ in suis castris factam: sed obfirmato pectore contendimus, perperam assumi ex ejusmodi omissione conclusionem adversus adorationem Eucharistiæ; quippe quam ex Vita Constantini ab Eusebio Cæsariensi scripta perspectam habemus libro IV. quo synaxim ad celebrationem Eucharistiæ, *adorationem κατ' ἐξοχῶν*, per excellentiam vocat: *Ἐπὶ τῷ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ παρῆναι*, ad adorationem Dei convenire, hoc est, ad synaxim & Eucharistiam. S. Epiphanius paulo post Eusebium, eadem dicendi ratione usus est in Epitome fini Operis adjecta: *ἐν πῶσι ἡ τόποις λατρεία οἰκονομίας ἐν τῇ πέμπτῃ γίνεται, ὥρα ἐνάτη*. In quibusdam locis adoratio dispensationis celebratur Feria quinta, hora nona. Et S. Cyrillus Alexandrinus, Epist. ad Nestorium, relata inter Acta Concilii Ephesini, lib. I. cap. 2. a nobis laudata: *τῷ ἀναίμακτον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τελοῦμεν*
λα-

ἀαρεσίαν. Incruentam in Ecclesiis adorationem perficimus. Quis vero ex his jam non intelligat, adorationem Eucharistiæ tempore Eusebii fuisse cognitissimam, solumque ritum cultus & adorationis externum fuisse mutationibus & amplificationibus obnoxium? De veritate tam perspicua abnuere nobis non possunt Protestantes; sciunt enim, primis Ecclesiæ sæculis, majores nostros repudiasse templa pagano ritu polluta, non secus ac idola, eaque Gentilibus æquabiliter exprobrasse intelligunt ex libris Origenis contra Celsum, (a) ex S. Cypriano, (b) ex Lactantio Firmiano, (c) & Minutio Felice. (d) Non utebantur etiam campanis ad indicendas verbi divini conciones, aut synaxes suas; quarum usum receperunt ipsi Protestantes: quibus si jam uti licet ad regendam superstitionis suæ multitudinem, & convocandam plebem ad preces & synaxes suas, quas pias & religiosas existimant; quid

(a) *Lib. 7. pag. 373.* (b) *De vanit. Idol.* (c) *Institut. lib. 1. c. 3.* (d) *Dial. Octavius.*

veta-

vetabit Christianos de veritate corporis & sanguinis Christi convictos & non dubitantes, ejusmodi campanulis indicere ostensionem & consecrationem sanctissimæ Hostiæ, aut etiam tympano, uti Zelacristus Æthiopiæ Princeps in suis castris fieri præceperat?

II. Argutiolas ejusmodi cumulat Dallæus accessionibus objectionis novæ, quam assumit ex miraculis, quæ ficta & dedita opera inventa fuisse sibi persuadet, ad tuendum & sustentandum dogma præsentiae realis & transubstantiationis in mentibus populi ejusmodi prodigiorum semper avidi. Inter cætera exscribit miraculum ex Historia Societatis JESU, lib. II. §. 27. in qua narrat Orlandinus, a fellos animadvertentes a Presbytero quodam Eucharistiam deferri omni pompa & ritu postpositis, genua flexisse: & ex Chronico S. Antonini, parte III. tit. XXIV. cap. 3. §. 2. qui refert, mulum hæretici Tolosani, tridua fame irritatum, sibi oblatam Eucharistiam, mergite fœni posthabita, coluisse: &

ex

ex piis Hilaribus Angelini Gazæi Jesuitæ, pag. 35. qui refert S. Franciscum tam castigate oviculam cicurasse, ut audito pulsu nolæ confestim genua flecteret. Cum vero sibi persuadeat, ejusmodi miracula apud vetustissimos Scriptores inventum nullum habere; hæc omnia post receptam in Ecclesia adorationem Eucharistiæ, ad ludificandas mentes hominem, & ad ejus cultum incendendas, anno circiter MCCXX. inventa & fabricata fuisse, defendit.

Respons. Equidem vadari nollem ejusmodi miraculorum Scriptores, Orlandinum, & Angelinum Gazæum, & alios, quorum præsidio ac scribendi libertate fides Ecclesiæ non tegitur, nec sustentatur. *Hi enim vehementer Ecclesiæ Christi incommodant*, inquit Melchior Canus, Episcopus Canariensis, unus e Concilii Tridentini Patribus, lib. XI. de Locis Theologicis cap. 6. pag. 537. *Qui res Divorum præclare gestas non se putant egregie exposituros, nisi eas fictis revelationibus & miraculis adornarint.* Tam imbe-

imbecillis fulcris non sustentatur veritas. At vero cum miracula adeo certa sunt, & extra omnem dubitationis aleam posita, ut ipsi Protestantes ea Authoribus illa referentibus abjudicare non audeant: nihil magis institutis rationis & æquitatis congruum est, quam ea assumere ad confirmandam Christianæ religionis veritatem. Ejusmodi autem nobis non desunt, in rem adorationis Eucharistiæ comprobendam, apud veteres Scriptores, quorum fidem ac sinceritatem homines Protestantes in falsi suspicione non ponunt.

S. Cyprianus, Episcopus Carthagenensis, & Martyr, anno Christi CCLVIII. inter vetustissimos Scriptores jure merito recensendus, lib. de Lapsis, quatuor miracula de Eucharistia narrat magis stupenda & percellentia iis quæ Orlandinus & Angelinus Gazæus referunt, & quæ Dallæus nobis immeritis exprobrat: quæ tamen Minister superstitionis Calvinianæ, Author non indoctus Responsionis ad librum vernacu-

naculum, sub titulo Officii sanctissimi Sacramenti, in dubium non revocat, pag. 108. in examine secundi Officii.

Porro conceptis verbis hæc miracula refert S. Cyprianus pag. 201. edit. Rigaltii, & propriis oculis hæc se vidisse attestatur: *Præsente ac teste meipso, accipite quid evenerit. Parentes forte fugientes dum trepidi minus sibi consulunt sub nutricis alimento parvulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad Magistratus. Illi ei apud idolum quo populus confluebat, quod carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mixtum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui & indicare non potuit, quam nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignorantia igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mixta cum sanctis, precis nostræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu cœpit fluctuabunda jactari, & velut tortore cogente, quibus poterat indicium conscientiam facti in simplicibus*

cibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Ubi vero solennibus adimpletis, calicem Diaconus offerre presentibus coepit, & accipientibus ceteris locus ejus advenit; faciem suam parvula instinctu divinae Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus. In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini sanguine potus, de pollutis visceribus erupit; tanta est potestas Domini, tanta majestas. Secreta tenebrarum sub ejus luce detecta sunt, Sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum alienum erga se crimen necdum habuit ætatem.

Secundum miraculum non minus percellit, quam primum: sic autem continenti sermone narrat S. Cyprianus: At vero ea, quæ ætate provecta, & in annis adultioribus constituta sacrificantibus nobis latenter obrepit, non cibum, sed gladium sibi sumens, & velut quaedam venena lethalia inter fauces & pectus sanguini-

guinem admittens, angustæ & anima exæstuan-
te concludi postmodum cœpit. Et pressuram
non jam persecutionis, sed delicti sui passa,
palpitans & tremens & concidit. Impuni-
tum diu non fuit nec occultum dissimulata
conscientiæ crimen; quæ sefellat hominem,
Deum sensit ultorem.

Tertium reverentiam in perceptio-
ne Eucharistiæ adhibendam cum ter-
rore demonstrat. Et cum quadam, in-
quit Cyprianus eodem loci, arcam suam,
in qua Domini sanctum fuit, manibus in-
dignis tentasset aperire; igne inde surgen-
te deterrita est, ne auderet attingere.

Quartum vero non minorem stu-
porem concitat. Et alius quia & ipse
maculatus, sacrificio a Sacerdote celebrato,
partem cum cæteris ausus est latenter acci-
pere; sanctum Domini edere, & contrecta-
re non potuit; cinerem ferre se apertis ma-
nibus invenit. Documento unius ostensum
est, Dominum recedere, cum negatur; nec
immerentibus ad salutem prodesse quod su-
mitur, quando gratia salutaris in cinerem,
sanctitate fugiente mutetur.

Si ejusmodi miracula a Scriptori-
bus

bus sæculi XIII. referrentur, quasi falsa & supposititia Ministri dubio procul repudiarent, & ad stabiliendam observantiam & adorationem Eucharistiæ inventa suggillarent. Verum non solitario S. Cypriano relationem ejusmodi miraculorum acceptam referre debemus: sed & S. Gregorio Nazianzeno, qui Orat. xi. narrat historiam suæ sororis S. Gorgoniæ, quæ beneficio Eucharistiæ cum lachrymis admixtæ, bonam valetudinem corporis & animæ recuperavit: quam priori libro cap. 5. laudatam, hic iterum excipere tædio esset. Non absimile miraculum refert Orat. xix. de patre suo, qui mala valetudine debilitatus, vires & robur ab Eucharistia sola recipiebat.

Ἐκ μόνης ἐρρώνηυτο τῆς ἀσθενείας, ἔπιχώρει τὸ πάθος, ὡσπερ ἐξ ἐπιτολῆς Φυγαδρόμδρον.
 Ex sola Liturgia robur accipiebat, ac morbus tamquam ex edicto & imperio fugatus se subducebat.

Denique, non possunt nobis respondere Ministri Protestantes, post annum MCCXX. in Vitis Patrum scriptum

ptum fuisse & insertum, quod Pelagius, Diaconus Ecclesiæ Romanæ, qui anno Christi DLV. Vigilio Papæ suffectus est, de Græcis Latine vertit, & cujus mentionem facit Photius, Codice xcviii. suæ Bibliothecæ, qui sæculo IX. vixit: & cujus autographum Græcum publici juris fecit paucis abhinc annis doctissimus Socius Sorbonicus, Joann. Bapt. Cotelerius, ex Codicibus MSS. Regiis, tomo I. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, pag. 421. Ex quo manifeste intelligimus, mille annis ante ortum hæresis Calvinianæ, veritatem Eucharistiæ quam defendit Ecclesia Romana, miraculis singularibus & terrificis Deum confirmasse, & ab opiniosorum hominum figmentis vindicasse. Porro ita miraculi minutissima & adjuncta prosequitur Author, ut dubitandi locum nemini homini relinquat, & hic plene ac cumulate illud exscribere tædio esse non possit.

Διηγέσατο ὁ Ἀββᾶς Δανιὴλ ὁ Φαραϊῆτις, ὅτι
εἶπεν ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀββᾶς Δρασένι. (is fuerat Præceptor liberorum Imperatoris
Theo-

Theodosii) πρὸς τινὸς Σκηπιώτη, ὅτι ἡ πρᾶξις
 πικρὸς μέγας, ἀφελὴς ἢ εἰς τινὸς πίστιν. Ἐξοφάλλ-
 λετο διὰ ἰδιωτείαν· καὶ ἔλεγε· ὅτι ἐστὶ φύσει ὁ ἄρ-
 τος ἐν λαμβάνοντι, σῶμα Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυ-
 πον. καὶ ἤκουσαν δύο γέροντες ὅτι λέγει τὸν λόγον
 τῆτον. καὶ γινώσκοντες μέγαν αὐτὸν ὄντα τῶ βίῳ,
 ἐλογίσαντο ὅτι ἐν ἀκακίᾳ καὶ ἀφελότητι λέγει. Ἐ-
 ἤλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἀββᾶ, λό-
 γον ἠκούσαμεν πρὸς τινὸς ἀπίστον, ὅτι λέγει ὅτι ὁ
 ἄρτος ἐν μεταλαμβάνοντι, ὅτι ἐστὶ φύσει σῶμα
 Χριστοῦ, ἀλλ' ἀντίτυπον ὄντι. λέγει ὁ γέρον· ἐγὼ εἶ-
 μι ὁ τῆτο λέγων. οἱ ἢ παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες·
 μὴ ἔτιως κρατήσης Ἀββᾶ, ἀλλ' ὡς παρέδωκεν ἡ
 καθολικὴ ἐκκλησία ἡμεῖς γὰρ πιστεύομεν, ὅτι αὐ-
 τὸς ὁ ἄρτος, σῶμά ἐστι τῶ Χριστοῦ, καὶ τὸ ποτή-
 ριον, αὐτὸ ἐστὶ τὸ αἷμα τῶ Χριστοῦ, καὶ ἀλήθειαν,
 καὶ ἔκατ' ἀντίτυπον. ἀλλ' ὡς ἐν ἀρχῇ χροῦν
 λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰ-
 κῶνα αὐτοῦ, καὶ εἰδὼς διώματα εἰπεῖν, ὅτι ὅτι ἐ-
 σιν εἰκῶν Θεοῦ, εἰ καὶ ἀκατάληπτος· ἔτιως ὁ ἄρτος
 ἐν εἰπὲν ὅτι σῶμά μου ὄντι, ἔτιως πιστεύομεν ὅτι κα-
 τὰ ἀλήθειαν σῶμά ἐστι Χριστοῦ. ὁ ἢ γέρον ἐφη· εἰ
 μὴ πεισθῶ ἀπὸ πράγματος, ἔτι πληροφόρομαι.
 οἱ ἢ εἶπον πρὸς αὐτὸν· δεηθῶμεν τῶ Θεοῦ τινὸς ἐβ-
 δομάδα ταύτῃ πρὸς τῶ μυστηρίῳ τούτῳ, καὶ πιστεύο-
 μεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύψει ἡμῖν. ὁ ἢ γέρον μετὰ
 χαρᾶς ἐδέξατο τὸν λόγον· καὶ ἐδέετο τῶ Θεοῦ,
 λέγων· Κύριε, σὺ γινώσκεις ὅτι ἔτι κατὰ κακίαν ἀ-
 πιστῶ· ἀλλ' ὅπως μὴ ἐν ἀγνωσίᾳ πλανηθῶ, ἀπο-
 κάλυψόν μοι Κύριε Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἀπελθόντες ἢ οἱ
 γέρον-

γέροντες εἰς τὰ κελλία ἑαυτῶν, παρεκάλου τον
 Θεόν ἢ αὐτοὶ, λέγοντες· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἀπο-
 κάλυψον τῷ γέροντι τὸ μυστήριον τῆτο, ἵνα πι-
 τεύσῃ, καὶ μὴ ἀπολέσῃ τὸν κόπον αὐτῆ. καὶ εἰση-
 κουσεν ὁ Θεὸς ἀμφοτέρων. καὶ πληρωθείσης τῆς ἐβ-
 δομάδου, ἦλθον τῇ κυριακῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν,
 ἢ ἔστησαν ὅτι τὸ αὐτὸ οἱ τρεῖς μόνοι εἰς ἓν ἐμβέβησαν,
 μέσθου δὲ τῷ ὁ γέρον. ἀνεώχθησαν δὲ αὐτῶν οἱ ὀφ-
 θαλμοί. Ἐὶ ὅτε ἐτέθη ὁ ἄρτος εἰς τὴν ἀγίαν τρα-
 τεζαν, ἐφαίνετο τοῖς τρισὶ μόνοις ὡς παιδίον. καὶ
 ὡς ἐξέτεινεν ὁ πρεσβύτερος τὴν χεῖρα κλάσαι τὸν
 ἄρτον, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ
 ἔχων μάχαιραν, Ἐὶ ἔψυσε τὸ παιδίον, καὶ ἐκένωσε
 τὸ αἷμα αὐτῆ εἰς τὸ ποτήριον. ὡς δὲ ἐκλασεν ὁ πρεσ-
 βύτερος εἰς μικρὰ μέρη τὸν ἄρτον, καὶ ὁ ἄγγελος
 ἐκοπῆεν ἐκ τῶν παιδία μικρὰ μέρη καὶ ὡς περιήλ-
 θον λαβεῖν ἐκ τῶν ἀγίων, ἐδόθη τῷ γέροντι μόνω
 κρέας ἡματωμένον· καὶ ἰδὼν, ἐφοβήθη· ἢ ἐκρα-
 ξε, λέγων· πιστεύω κύριε, ὅτι ὁ ἄρτος σῶμά σου
 ὅτι. καὶ ὁ θεὸς ἐγλύετο τὸ ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆ κρέας,
 ἄρτος καὶ τὸ μυστήριον. καὶ μετέλαβεν ὁ χαριστῶν
 τῷ Θεῷ. καὶ λέγουσιν· αὐτῷ οἱ γέροντες· ὁ Θεὸς
 οἶδε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅτι ἔδωκεται φαγεῖν
 κρέα ὡμα, ἢ διὰ τῆτο μετεποίησε τὸ σῶμα εἰς ἄρ-
 τον, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆ εἰς οἶνον, τοῖς πίσει δεχομέ-
 νοις. ἢ χαρίστησαν τῷ Θεῷ πρὸς τῶ γέροντι, ὅτι
 ὅτι ἀφῆκεν ἀπολέσθαι τοὺς κόπους αὐτῆ. Ἐὶ ἀπῆλ-
 θον οἱ τρεῖς μετὰ χαρῆς εἰς τὰ κελλία αὐτῶν.

*Abbas Daniel Pharanita narravit haec:
 Dixit pater noster Abbas Arsenius de quo-
 dam*

dam Scetiota, quod magnus esset in agendo, in fide vero simplex: unde quia erat idiota, fallebatur, ac dicebat; Non est revera corpus Christi, panis quem sumimus, sed antitypum, seu figura. Et audierunt duo Senes, quod talem proferret sermonem. Sciennes autem magnum eum esse vitæ moribus, reputaverunt, ita loqui ex simplicitate, absque malitia. Unde ad eum profecti dixerunt; Abba, sermonem fidei contrarium audivimus de quodam, quod putet non esse vere & natura corpus Christi quem sumimus panem, sed esse antitypum. Respondit Senex; Ego sum qui ita sentio. Illi vero monuerunt eum hisce verbis; Abba, noli sic tenere, sed quemadmodum tradit Ecclesia Catholica. Nos enim credimus, quod ipse panis, corpus sit Christi, & calix, ipse sit sanguis Christi, secundum veritatem, non secundum figuram. Sed sicut in mundi principio Deus pulverem de terra accipiens, hominem formavit ad imaginem suam, nec quisquam dicere potest, non esse imaginem Dei, quamvis incomprehensa sit imago: ita etiam de pane de quo dixit; Corpus meum est; sic credimus, quod juxta veritatem cor-

pus sit Christi. Tum Senex inquit; Nisi res ipsa persuaserit, non plene mihi erit satisfactum. Illi ad eum; Deum deprecemur per hanc hebdomadam circa mysterium hoc, confidimus, eum nobis revelaturum. Senex vero cum letitia admisit sermonem; Deumque orabat, dicens: Domine, tu scis, me non propter malitiam esse incredulum; sed ne per ignorantiam aberrem, mihi revela, Domine JESU Christe. Senes quoque regressi ad suas cellas, obsecrabant Deum, ac dicebant: Domine JESU Christe, mysterium istud revela Seni, ut credat, nec perdat labores suos. Et exaudivit Deus utrosque. Completa ergo hebdomada, venerunt Dominico die ad Ecclesiam, steteruntque uncti soli in uno embrimio; (sive, sedili) medius autem erat Senex. Tunc aperti sunt oculi eorum. Nam cum panis ad sacram mensam positus fuisset, tribus solis apparebat velut puerulus. Et ubi manum extendit Presbyter ad frangendum panem, ecce Angelus Domini descendit de caelo, habens cultrum, & puerulum mactavit, ac sanguinem eius infudit in calicem. Tum quando Presbyter in particulas fregit panem, etiam

Ange-

Angelus e puerulo particulas incidebat. Ut porro accesserunt ad sumendum e sanctis, soli Seni data est caro cruenta. Quod intuitus, timuit, & clamavit, dicens: Credo, Domine, quod panis corpus tuum sit, necnon calicis sanguis tuus. Atque illico caro quam præ manibus gerebat, evasit in panem, juxta mysterium. Et communionem sumpsit, gratias agens Deo. Ajunt ei Senes; Novit Deus humanam naturam, quod carnis crudis vesci nequeat; ideo corpus suum transformavit in panem, & suum sanguinem in vinum, iis qui fide suscipiunt. Et gratias egerunt Deo de Senes, quod non permisisset perire labores illius. Tunc abierunt tres illi in cellas suas ingenti cum gaudio.

III. His addere possumus solutionem objectionis novæ, quam assumit Dallæus ex Sinarum Historia, quam scripsit Trigaltius, qui libri V. cap. 7. refert de quodam neophyto actuagenario, cui nomen erat Fabio, ad extremas vitæ angustias redacto, & gravi morbo laborante, quem sine viatico corporis Christi in mortis paroxysmo relinquendum Jesuitæ decreverant:

K 51

quip-

quippe cum sæviente tunc temporis persecutione, cum pompa & cæremoniis adfuetis deferre non liceret. Sed tandem ad ædes Jesuitarum delatum refert Historicus, Eucharistiam extensis aulæis, & accensis cereis honorificentissime recepisse.

Ex his concludit Minister, dissimilem esse hodiernæ Ecclesiæ & antiquæ effigiem: primis enim sæculis ejusmodi pompas & cæremonias, temporibus præsertim persecutionum, incognitas esse cognitissimum est. Citat in hanc rem S. Justinum Martyrem, qui Apologia II. testificatur, Eucharistiam ad absentes postpositis pompis ac cæremoniis deferri; & Eusebium Cæsariensem, qui libro VI. capite 44. ex S. Dionysio Alexandrino refert, puerum a Presbytero missum, Serapioni seni morienti eandem ministrasse; & Martyrologia Adonis, Bedæ, & Baronii, quæ attestantur, Tharsitium Acolythum, sævientibus persecutionibus Valeriani & Gallieni, corpus Christi ad fideles attulisse: sicque instituta

stituta antiqui & moderni ritus dissimilitudine, novitatem adorationis Eucharistiæ se constituisse non dubitat.

Respons. Jam non examino, an Trigaltius ea conditione Historiam Sinarum scripserit, ut nihil veri dicere timuerit, nihil falsi dicere ausus sit. Utcumque res sit, Melchior Canus de Historicis ejusmodi sic scripsit lib. II. de Locis Theologicis cap. 6. pag. 536. *Ejusmodi ante hos paucos dies quedam fabula prodire, quarum & authores & loca adeo longo intervallo distant, ut an mentiantur illi non possit inveniri, an hæc sint addubitari etiam possit. Sed bene habet, quod totum narrationis corpus commentitium apparet; ut quod Hispanorum sermone teritur, id quoque in hac re facile probes:*
 DE LUENGAS VIAS, LUENGAS MENTIRAS.
 Et libenter dicere non pertimesco, Jesuitas tempore persecutionis potuisse, relictis cæremoniis & aliis cultus exterioris pompis, Fabio ægrotanti viaticum corporis Christi deferre, non violato jure Ecclesiæ Catholicæ: cujus Ministri clam, & omni ritu extrinseco post-

postposito, Eucharistiam deferunt in Anglia & Batavia, ac in omnibus locis, in quibus hæretici Principis his ritibus uti vetant.

Scrupuli Jesuitarum Ecclesiæ Catholicæ in religionem non veniunt, eosque pro legibus non habet. Immo vero in ipsa Gallia Christianissima, solenniores ritus in Eucharistia deferenda cum umbella, & funalibus accensis, majoribus tantum in urbibus observantur. Presbyteri vicani, moribus agrestibus qui legibus Ecclesiæ non officiant, sæpe equites aut pedites, habita ratione tempestatis, hyemis, aut longitudinis itineris, ad ægrotos pagorum, corpus Christi in pyxide collo pendula inclusum, deferunt, sine umbella, & sæpe amictu linteo madefacto, cereo inundante pluvia extincto. Nunquam Christus magis adorandus mihi visus est, quam in hoc triumpho paupertatis. Nihil igitur magis absurdum aut supervacaneum est, quam ex carentia rituum ejusmodi & cæremoniarum exteriorum in
pri-

primitiva Ecclesia, persecutionum
 temporibus suspiciosissimis, adora-
 tionis carentiam aut defectionem ar-
 guere. Ex carentia templorum, quæ
 Deorum simulacris inquinata, velut
 idola ipsa, primi Christiani explodere
 videbantur, & quæ jam libertas Chri-
 stiana in officina pietatis ac veræ reli-
 gionis amplissima fabricavit; collige-
 re licebit adorandi Dei legem non fuisse
 primis Christianis impositam: quod
 incogitabile semper visum est homini,
 cui tenacitas opinionum sensum com-
 munem non abstulit. Sed econtra,
 ex anxietate, sollicitudine, & ingenti
 primorum Christianorum cura in de-
 ferenda ad ægrotos & absentes Eucha-
 ristia, omnibus cultus externi ritibus
 spoliata, aut nondum exornata, & jam
 a Calvinianæ superstitionis sectatori-
 bus impie & inhumaniter abrogata,
 verum Eucharistiæ cultum & since-
 ram adorationem intelligere necesse
 est. Quam rationem enim tam san-
 ctæ quam antiquæ consuetudinis ab-
 rogandæ adferre possunt, præter de-
 fectione-

fectionem suam ab adoratione Eucharistiæ, & Ecclesiæ Catholicæ fide?

IV. Addit Dallæus, olim ætate S. Irenæi, sive secundo Ecclesiæ sæculo, Episcopos invicem misisse Eucharistiam communicationis signum, & quasi tesseram in domo Dei hospitalem. Sed absurdum est, ex ejusmodi consuetudine colligere denegatam Eucharistiæ adorationem: immo vero ex ea patet, veteres Episcopos & Christianos nihil magis in pretio habuisse; ipsumque Christum fuisse communio- nis inter fideles sacrum & inexplicabile vinculum.

CAPUT VI.

Varia solvuntur argumenta Dallæi adversus adorationem Eucharistiæ, petita ex variis usibus, & piis exercitationibus Jesuitarum.

I. **P**rimum argumentum assumitur ex consuetudine recepta apud Jesuitas, diebus solennitatis & lætitiæ,
 expo.

exponendi cultui fidelium sacram Eucharistiam; verbi gratia, ipso die fundatæ & ortæ Societatis: similiter & diebus mœroris & afflictionis. Secundum ex usu recepto exponendi sanctissimi Sacramenti, ut se extricent anxietate negotiorum ac rerum difficultium. Tertium denique ex eo quod, postpositis legibus & institutis antiquitatis Ecclesiasticæ, eorum neophyti ac pœnitentes Eucharistiæ præsentem se sistant. Eaque de causa Dallæus, quem, ut S. Augustini verbis utar, (a) vereor ne in re tanta joculariter atque irridenter, non serio graviterque agere credatur, prodidit exemplum singulare adolescentis Japonici, qui cum datam fidem seu sponfionem non ludendi alea neglexisset, impositam crudelis flagri pœnam sustinuit, & jussu P. Organtini Jesuitæ, coram sanctissimo Sacramento vapulavit toto tempore, quo inter horrendum flagrorum crepitaculum suavi modulatione canebatur Psalmus CXXIX. *De profundis*. Ejusmodi exemplum

(a) *Lib. 4. de orig. Anima.*

plum aliorum accessionibus cumulat, ex quibus intelligimus, si fides adhibenda est Dallæo, sanguinolentis flagellis ac scuticis sæpe Jesuitas de corio lusisse pœnitentium. Hæc omnia ineunte ætate Ecclesiæ non solum inusitata, verum etiam prorsus incognita & inaudita fuisse affirmat: adeoque probare se posse invictissime existimat, Eucharistiæ adorationem tribus primis Ecclesiæ sæculis, hisce exercitationibus plagosis non minus inauditam & inusitatum fuisse.

Respons. Ego vero, postpositis exercitationibus Jesuitarum, & flagellationibus pœnitentium, illas, an bene vel male factitatæ sint, eorum prudentiæ examinandas, ac, si opus sit, tuendas relinquo: eas enim defendere, Ecclesiæ Catholicæ nihil interest. Certe procurationem ejusmodi flagellationum imitandarum aut tuendarum ergo nuncupatam non receperat doctiss. Cardinalis Perronius, (a) & ego quoque non habeo: sed respondeo
gene.

(a) *Replica cap. 12. observ. 2. pag. 174.*

generatim, ejusmodi cultus exterioris notas esse prudenter ac sapienter arbitrarias, adeoque a fidelibus inventas, ac continuis temporibus factitatas & amplificatas fervore pietatis nonnunquam heteroclitæ, & naturali quo ab hominibus Protestantibus dissident viri Catholici dissidio, qui adeo profuse & extra modum prodierunt suæ virtutis ac pietatis exuperantia, ut sæpe Concilia & Pontifices asperitatem & studium flagrans defendendæ & exornandæ veritatis condire ac temperare oportuerit. Sicut in causa cultus & expositionis sanctissimi Sacramenti contigisse plene demonstravit doctissimus Joannes *Thiers*, in investiganda antiquitate laboriosus, Pastor Ecclesiæ de *Chamrond* in diocesi Carnotensi, Theologus Parisiensis, libro vernacule scripto de Expositione S. Sacramenti, Parisiis impresso anno MDCLXXIII. Utcumque res sit, ex inusitatis ejusmodi exercitationibus, prætermittam fuisse adorationem Eucharistiæ contendere supervacaneum

L

neum

neum est: quam priori libro confestim peracta fuisse, testimoniis omni exceptione majoribus, S. Ignatii, Origenis, Eusebii Cæsariensis, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Augustini, & infinitis aliis tam perspicue comprobavimus, ut nulla res infirmare possit.

II. Duplex igitur adorationis genus singulari consideratione reputandum est: unum exterius, quod ad disciplinam pertinet, & est mutationibus & amplificationibus obnoxium: alterum interius, quod in corde, in spiritu & veritate perficitur, ad fidem spectat, & est religionis Christianæ articulus capitalis. Possunt cerei non accendi, Sacramentum non exponi, floribusque altaria non sterni, & supplicationes quotannis ad deferendam per vicos Eucharistiam cum pompa & extensis aulæis prætermitti, non violata fide Ecclesiæ Catholicæ. Sed cultus interioris, cordis & animi, debet esse in Ecclesia constans & perpetua permansio: certum enim hoc esse

esse probavimus; scilicet veteres Eucharistiam semper pro præsentè numine habuisse, atque patriæ culturæ adorasse.

CAPUT VII.

Diluitur objecto Dallæi contra adorationem assumpta, ex eo quod veteres Christiani a sacro Eucharistiæ, non communicantes arcebant; hodie vero plerique non communicantes, solenniis Missarum intersint.

Difficile est nexum naturalem consecutionis hujus argumenti cum præmissis intelligere. Enimvero ex eo quod omnes qui sacris intererant, Eucharistiam participarent, colligere adorationem prætermittam fuisse, tam absurdum videtur, quam si quis hodie Presbyteros Eucharistiæ adorationem postponere concluderet, ex eo quod singulis Missis, quas celebrant, ipsi communicent semper, & Eucharistiam

stiam participant. Verumtamen cum placuerit Dallæo ejusmodi ratioeinationem cudere, castigatæ & accurate retaliare non pigebit.

I. Non gravioris ponderis esse videntur argumenta, quibus probat semper Eucharistiæ communicasse, qui sacrae Liturgiæ celebrationi intererant: quibus annuere non recusamus.

Primum assumit ex Apologia II. S. Justinii Martyris supra laudata, in qua hæc habentur: οἱ καλοῦμενοι παρ' ἡμῶν Διάκονοι διδόναι ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβῆναι ὅπου τὸ ἄρτον, καὶ οἶνον, καὶ ὕδατος. *Qui apud nos vocantur Diaconi, unicuique presentium dant vel porrigunt, ut participant panem & vinum & aquam, super quibus gratia acta sunt.* Enimvero cum eo tempore Christiani omnes singulari sanctitate florent, nihil prohibebat, quo minus a singulis Sancta Sanctis participarentur. Lib. I. ostendimus, ea ætate adoratam fuisse Eucharistiam, nihilque divino ejus cultui saltem repugnans aut contrarium apud S. Justinum reperiri. Nil

hil igitur officit adorationi, libenter fateri, olim omnes, qui sacræ Liturgiæ intererant, communicasse, seu Eucharistiam excepisse.

Eandem consuetudinem perseverantiam retinuisse tempore Tertulliani non inficiamur, idque manifeste intelligi ex libro de Oratione cap. 14. *Similiter & stationum diebus non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod statio solvenda sit accepto Corpore Domini.* Sed perperam Dalæus sese ab adoratione confutanda deduxit, ut ostenderet Tertullianum eo loci transsubstantiationi repugnare. Unde, ut obiter id dicam, (inquit “ pag. 255. libri II, de objecto Cultus “ religiosi) id quoque tum temporis “ a plerisque Christianis creditum, & “ pro certo atque indubitato habitum “ fuisse constat, Eucharistiæ esu solvi “ jejunium; quod quomodo cuiquam “ in mentem venire potuerit, qui Eu- “ charistiam non panem, sed ipsam “ Corporis Domini cælestem substan- “ tiam esse crediderit, dicat qui po- “ test;

„test; ego quidem non capio. Vehementer delusus est Dallæus, eo quod sibi persuaserit, Tertullianum hac voce *stationis* tantummodo jejunium significare: quod faciliter poterat dediscere ex doctissima ad hanc vocem observatione illustrissimi Sorbonæ Socii, Gabrielis Albaspinæi, Episcopi Aurelianensis, lib. I. cap. 16. & intelligere, stationem non esse jejunium, nec orationem; sed longam & diuturnam in Ecclesia permansionem, qua quidem durante & orabant & jejunabant Christiani. Arguit ergo eos Tertullianus, qui in his permansionibus a Corpore Christi abstinebant: quia receptione Eucharistiæ tempus mœroris, luctus, orationis & jejunii claudi ac finiri debere sibi persuadebant; non quia jejunium ipsum solvi ac frangi reputabant. Quem ad modum post Concilium Carthaginense III. omnes fideles non nisi jejunium communicare debent, & revera Eucharistia percepta claudit ac finit tempus jejunii, licet jejunium non nisi

car-

carnibus aut aliis comestis esculentis solvatur; sic communio Paschalis solvit tempus jejunii Quadragesimalis, non jejunium Quadragesimæ: alias Eucharistiam recipere toto tempore dierum esurialium vetitum fuisset.

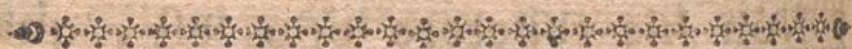
II. Sed instat firmiter Dallæus ex S. Joanne Chrysostomo, Homilia 3. in Epist. ad Ephesios, pag. 1051. edit. Hier. Commelini, anno MDXCVI. in qua sic ait: Πᾶς γὰρ ὁ μὴ μετέχων τῶν μυστηρίων ἀναγκαστικῶς καὶ ἰταμῶς ἐσηκῶς. *Omnis enim qui non est particeps mysteriorum, impudenter & audacter stat.* Et infra, de iis qui sacræ Liturgiæ, postposita communione, intersunt: ἢ βέλτιον τὸν τοιούτον μὴδὲ ἀποχρῆσθαι; *Nonne melius esset ejusmodi nequaquam adfuisse?* Verum nihil hic dicit Chrysostomus, quod non ori concionatoris Christiani hodie possit induci. Duos abusus sibi invicem contrarios & repugnantes carpit, qui sua ætate populum Christianum deformabant: quidam enim bene ac sincere parati communionem Corporis Christi percipere negligebant;

alii vero, quamvis criminibus inquina-
 ti, occasione data festi Paschalis,
 aut pentecostes, ad sacram mensam
 temere accedere non pertimescebant.
 Sic eos arguit S. Chrysostomus: πολλὰ
 ὄρω τὴν πρᾶγματος ἀνομαλίαν· ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις
 καμφοῖς ἔδεδε, καθαρῶς πολλάκις ὄντες, προσέχεσθε·
 ἐν ᾗ τὸ πάχος, καὶ ἢ πτολημηλὸν ὑμῶν,
 προσίτε. ὡς τῆς σωτηρίας: ὡς τῆς προσλήψεως.
*Multam video rei inaequalitatem: in aliis
 quidem temporibus, quum mundi quidem
 saepe sitis, non acceditis: in Paschate au-
 tem, etiamsi aliquod scelus a vobis sit ad-
 missum, acceditis. O consuetudinem! O
 praesumptionem!*

Sed tantum abest ut ex his conse-
 quatur, omnes qui sacrae Liturgiae in-
 tererant, communicasse: ut econtra
 planissime constet, multas Liturgias
 absque communicantibus quotidie ce-
 lebratas fuisse. Hoc enim ex conce-
 ptis verbis S. Chrysostomi intelli-
 gimus eadem Homilia: εἰκὴ θυσία καθημε-
 ρινή, εἰκὴ παρεσθήκαμεν τὸ θυσιασθεῖον· ἔδοξεν ὁ
 μετέχων. Ταῦτα, ἔχ' ἵνα ἀπλῶς μετέχητε, λέγω,
 ἀλλ' ἵνα ἀξίως ἑαυτοὺς κατασκευάζητε. *Frustra
 est quotidianum sacrificium, frustra adsta-*
 mus

mus altari: nemo est, qui participet. Hæc dico, non ut solum participetis, sed ut vos dignos reddatis. Igitur bona fide fate-
mur, ineunte ætate Ecclesiæ Catholi-
cæ, omnes qui intererant Liturgiis, fi-
deles singulatim communicasse. Sed
adulta ætate, & continenti tempore
S. Chrysoctomi, quadam negligentia
pietatis succum vorante, multæ Li-
turgiæ absque communicantibus cele-
brari cœperunt, usu pristino tabe-
scente, aut senescente. At ex his neu-
tquam consequitur, prætermiffam
fuisse adorationem Eucharistiæ, quam
perspicuis verbis docet S. Chrysocto-
mus, ut lib. I. cap. 7. ostendimus am-
plissime. Insuper vero Ecclesia vehe-
menter flagrat desiderio restituendæ
pristinæ consuetudinis, atque una san-
ctitatis & pietatis, quam maiores nostri
floquentissimam reliquerant; ob quam
quotidiana Corporis Christi partici-
patione dignati sunt. Optaret quidem,
inquit Concilium Tridentinum Sess.
XXII. cap. 6. sacrosancta Synodus, ut in
singulis Missis fideles adstantes, non solum

Spirituale affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos hujus sanctissimi sacrificii fructus uberior proveniret: nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat.

CAPUT VIII.

Diluuntur argumenta assumpta ex pompis adhibitis ad Sacramenti venerationem: cereis accensis, suffitu, floribus, quibus altaria exornantur, & iconibus Eucharistiæ, a Jesuitis apud Indos fabricatis.

ULtro fatemur, ejusmodi cultus exterioris notas inventum habere difficilem apud veteres Christianos: sed cum adoratio interior in spiritu & veritate, Corporis Christi in Eucharistia, ineunte ætate Ecclesiæ, ita ut adulta & senili, semper factita-

ta sit; obfirmato pectore defendimus, ex his cæremoniis & ritibus externis, libertatis & fervoris Christiani fœtibus genuinis, non posse colligi, novum dogma de adoratione Eucharistiæ exhibenda constitutum fuisse, veteribus Christianis inauditum & inusitatum,

Non hic repetere opus est, quæ libro I. abundanter explicuimus. Dico tantum, nihil in Arnobio Tertulliano, & Clemente Alexandrino, magis adversum aut repugnans suffitui, fertis florum, aut cereis accensis reperiri, quam quod Origenes, Lactantius, & Cyprianus, adversus templa protulerunt: quibus tamen ad synaxes & preces publicas uti Protestantes non recusant. Igitur fateri necesse est, fore sanctos & pietati fidelium conducibiles ejusmodi ritus, exterioresque cæremonias, dummodo ad normam dirigantur, & salibus sancti & religiosi objecti condiantur. Pluviam & serenitatem votis & suppliciis ab idolis expetere, gran-

grande piaculum crimenque horrendum Gentilium fuit; quod iisdem in verum Deum conversis, magnum religionis ac veræ pietatis Christianorum argumentum evasit. Suffitus apud Ethnicos impius & sceleratus, apud Judæos justus & pius fuit. Quemadmodum ergo infinitos foetus specie dissimiles ac diversos, Sol in visceribus terræ vegetat: Deus verus omnes cultus & cæremonias exteriores ad se relatas perficit, & ad veram pietatem & religionem utiles efformat ac dirigit. Quid vero magis incommodat aut repugnat Christianæ religionis legibus, cæremonias ac ritus quosdam Gentilium in usum & ascesim Ecclesiæ Catholicæ transferre, quam verba Gentilitati destinata, ac veluti consecrata? quibus uti ipsi Scriptores Canonici non pertimescunt. Epist. 2. S. Petri cap. 2. v. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.* Ezechielis cap. 8. v. 14. *Et ecce ibi mulie-*

mulieres sedebant plangentes Adonidem.
 Idem dicere de imaginibus Eucharistiæ nihil vetat, quas Fidelibus Indis dant Jesuitæ. Enimvero cum icones indicia sint amoris & pietatis erga res effictas & repræsentatas, & sacrorum donorum, seu Eucharistiæ, dilectionem commendat S. Ignatius, ut ostendimus cap. 2. lib. I. effigie expressam eam habere ac venerari, a pietatis & veræ religionis institutis alienum esse non potest.

Insuper, si miracula in gratiam ejusmodi imaginum a Jesuitis relata, falsa ac supposititia sunt, veritas non est indiga falsitatis; eaque suis autoribus comprobanda relinquo.

CAPUT IX.

Diluitur objectio assumpta ex solennitate Festi Corporis Christi, precibus ad Eucharistiam fuis, genuflexionibus, & aliis cultus exterioris notis.

I. **C**UM inclinata jam ætate religionis Christianæ, solennitas Festi
 sti

sti Corporis Christi decimo tertio sæculo instituta sit, atque in Ecclesia S. Martini Leodiensis, occasione data revelationis factæ Julianæ virgini Leodiensi, primulum exorta & inchoata, totis retroactis sæculis inauditam fuisse adorationem Eucharistiæ, plusquam potest, defendit Dallæus. Et postquam hujus Festi magnificentiam, & munerum popularium apparationem, veluti festum Jovis aut Cybeles, descripsit; sic concludit lib. II. de religiosi Cultus objecto cap. 17.

„ pag. 286. Nunc clara & perspicua
 „ est nostræ ratiocinationis consecutio;
 „ Apostolos, si Eucharistiam nun-
 „ men esse itidem cum Latinis patriæ
 „ cultu dignum credidissent, hoc ei
 „ Festum æque cum Latinis fuisse
 „ consecratos. Sed virum doctum
 inter homines Protestantes non inventum iri a nobis confido, qui ejusmodi ratiocinationem aut consecutionem tuendam recipere velit. Enimvero Festum sanctissimæ Trinitatis, ipsa solennitate Corporis Christi non

mul-

multo vetustius est. Autor Micrologi, qui vixit anno MLXXXV. in plerisque locis celebratum refert, hoc est, ab omnibus Ecclesiis generaliter receptum nondum fuisse. At vero, si consecutio Dallæi est ad normam accurate directæ; quid vetat Socinianos animadvertentes novitatem Festi sanctissimæ Trinitatis, non secus ac Festi Corporis Christi, pernegare, Apostolos adorasse Trinitatem, eidem, si adorandam credidissent, hoc Festum consecraturus? Sed cum ex Scriptoribus Canonicis & Ecclesiasticis omnium sæculorum, adorandam esse Trinitatem intelligere facile esse respondeant Calviniani: quid Catholicæ veritatis defensores respondere prohibebit, ex iisdem Scriptoribus, Scripturæ scilicet & traditionis fontibus, a nobis perspectum iri venerationem & cultum Eucharistiæ debitum? Insuper, Festum Corporis Christi, supplicationes Sacerdotum longo ordine procedentium, suffitus, flores projecti, & extensa aulæa per plateas &

& vicos, tantummodo sunt cultus exterioris indicia; quorum mutationes, imminutiones, aut amplificationes, non tam in Christi institutione, quam in pietatis ac prudentiæ Christianæ consiliis ac libertate positæ sunt.

II. Similiter respondeo argumento ex precibus ad Christum in Eucharistia positum fuis assumpto, quas primis sæculis Ecclesiæ inusitatas fuisse contendit Dallæus. Hanc enim objectionem abundanter lib. I. diluimus, in quo precum ejusmodi antiquitatem demonstravimus, nihilque novi præter formam externam habere docuimus.

III. Non feliciter procedit ratiocinatio, qua ex eo quod non nisi jejunis liceat Eucharistiam percipere, sibi persuadet, ea consuetudine antiquiorem non esse Eucharistiæ adorationem. Nam etiamsi hæc persuasio a veritate non esset alienior, nihil adorationis antiquitati officeret: quippe cum ex Apologia 2, S. Justini, Apologe-

logetico Tertulliani, cap. 39. & lib. II. ad Uxorem cap. 5. intelligamus, cœtibus antelucanis, ab hominibus non nisi jejunis Eucharistiam percipi potuisse. S. Augustinus Epist. 118. cap. 7. observat, non nisi a jejunis recipi, dempta anniversaria feria v. majoris Hebdomadæ: quod etiam lege canonis xxix. sancivit Concilium Carthaginense III. Sed cum ejusmodi usus & ascesis ad extrinsecum Eucharistiæ cultum pertineat, legibus Ecclesiasticis institutum & humanis, & a mutationibus ac vicissitudinibus non liberum: dico perceptionem Eucharistiæ ab hominibus, tum jejunis, cum non jejunis, factitatum, esse æquabiliter adorationis argumentum & indicium certum; quoniam qui non jejuni olim receperunt, accuratius Christum imitatione consequi hac agendi ratione sibi persuaserunt; adeoque instinctu venerationis & adorationis Christo exhibendæ, nihil immutare voluerunt. Non aliam rationem condendi hujus canonis xxix. habuisse

M

viden-

videntur Patres Carthaginenses: *Ut Sacramenta Altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo Cœna Domini celebratur.* Similiter & Thebani, sua consuetudine instituenda, qua non nisi sero & die advesperascente Eucharistiam celebrabant, unicam adorationem spectasse videntur, ut refert Socrates lib. V. cap. 21. & Sozomenus lib. VII. cap. 19.

Sed si bona fide ejusmodi cultus exteriores notas, tanquam novitates post stabilitum adorationis dogma institutas temeritate superstitionis humanæ, Dallæus nobis exprobrat: cur eandem novitatem communionis Anglicanæ fratribus non objicit? qui non nisi humiliter, flexis genibus, Eucharistiam recipiunt, præcepto ad hunc ritum speciatim constituto, quod legitur Liturgiæ Anglicanæ pag. 202. edit. Londinensis a. MDCCLXXVIII. Non enim est apud Dallæum magis perspicuum adorationis signum & argumentum, quam genuflexio; nihil-
omi-

omino reluctante contribuli Hospiniano, qui ait, *Hoc Sacramentum magna cum religione & reverentia tractandum esse, pro cujusque Ecclesiæ consuetudine, honesto habitu, moderatis gestibus, sobrie, religiose, aperto capite, flexis genibus, & si quæ sunt similes liberae cæremoniæ.* Lib. V. Hist. Sacrament. cap. 8. pag. 411.

Sed dubio procul reponent Protestantes, se non posse dubitare, quin Anglicanæ communionis fratres omnem adorationem Eucharistiæ denequent, quam ejusmodi cultu soli Deo debito colendam esse nec credunt, nec existimant. Ego vero respondeo, eo peiores ac deteriores illos esse, quo extrinsecus Eucharistiam colunt, quam intrinsecus nullo cultu dignam reputant. Nos vero meliori fide externo cultu veneramur, quod intus & in corde adoramus. Adeoque fateri necesse est, non debere protestantes ex genuflexionibus & aliis externæ adorationis notis, quas Eucharistiæ rependimus, captare contumeliam, aut nobiscum scindendæ unitatis

ceptos habet Ecclesia ad celebrationem Eucharistiæ, quoad ejus fieri potest, exaggerat Dallæus; miraturque Gentiles, qui tot calumniarum probris primitivorum Christianorum famam contaminarunt, eos non appellasse *θεοφάγος*, hoc est, *Dei Voratores*; quemadmodum solent hodie Turcæ & Mahumedani, ut refert in suis Irine-ribus Bullæus Gultius, & olim Averroes: cum præsertim dicat Cicero, de Natura Deorum lib. III. cap. 16. *Ecquem tam amentem esse putas, qui illud, quo vescatur, Deum esse credat?*

Ego vero, postpositis tædiosis sermonum amplificationibus, breviter respondeo, Gentiles æquiores fuisse ac magis religiosos ipsis Calvinistis, quo minus criminibus commentitiis majores nostros accusarent: idque ex duabus causis potissimum intelligere facile est.

I. Gentiles non aliam animo conceperunt comestionem fieri posse, præter naturalem; qua scilicet nutritio corporis ex alimento accepto per-

ficitur, quod varie tractans natura convertit, propriisque ductibus in omnes extremasque corporis particulas diffundit atque confert. Comestio enim eis semper visa est, illa naturæ laborantis actio, qua quodcumque durius & solidius alimentum dentibus in ore constructis manditur, extenuatur, & molitur; mansum vero, & ad nutritionem præparatum, crebra agitatione & moribus linguæ detruditur in stomachum, ceu viam communem, per quam illabitur in ventriculum, tum pituitæ oris perfusione, cum tunicæ ejus, quæ ventriculo continuata est & communis, attrectatione.

2. Non ignotum, nec inauditum erat Gentilibus, attonitis Capharnaitis Judæis, & quærentibus Discipulis quomodo posset Christus dare suam carnem ad manducandum, ipsum Christum ejusmodi fore sui corporis comestionem pernegasse; cum ipsos de modo carnis comedendæ mussantes sic affatus esset, Joan. cap. 6. v. 62.

63. 64. *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Igitur mirum non est, Gentiles nomen Voratorum Dei, Θεοφάγων, primis Christianis non imposuisse, quos Deum suum manducare, aut ejus carnibus vesci naturaliter, neutiquam existimabant.*

Quamobrem cum Calvinistæ sciant certissime, nos carnem Christi in Eucharistia extensam & circumscriptive collocatam non credere, sed definitive & modo spirituali; comestionemque substantiæ corporis Christi non esse naturalem, nec per tritionem ac extenuationem dentibus peractam: nihil magis impium, & ab institutis rectæ rationis & justitiæ alienum est, quam Catholicos viros Voratores Dei, ac Θεοφάγους, cum Turcis & Mahumedanis, hominibus in rebus Christianæ religionis bardis & βαλανοφάγοις, appellare.

II. Non majori consideratione reputandum est argumentum 24. quod Dallæus assumit ex disputandi ratione Celsi adversus Christianos, qua, ut ex libris Origenis καὶ κέλσου intelligimus, exprobrabat adorationem hominis cruci affixi, ipsis exaggerantibus immensitatem veri Dei, pessundantibus & flocci facientibus Deorum simulacra. Miratur Dallæus, in mentem non incurrisse adorationem panis & vini, marmorum & lapidum cultu multo deteriorem & irreligiosiore; adeoque concludit incredibile esse, tunc temporis adoratam fuisse Eucharistiam. Insuper addit, facile fuisse majoribus nostris, si in Eucharistia præsens numen existimassent, obstruere ora Gentilium continuo exprobrantium, Deum Christianorum in oculos non posse incurrere: ut ex Theophilo Antiocheno ad Autolicum, intelligimus, & ex Dialogo Minutii Felicis, sub titulo, *Octavius*, in quo Cæcilius Gentilium patronus ait: *Deum suum nec ostendere possunt, nec videre.*

dere. Nihil enim, quam panem & vinum in Eucharistia quotidie adoratum ostendere ac videre, facilius erat.

Respons. Ejusmodi objectio hominis est opiniosi, cui tenacitas erroris sensum communem abstulit; nihil enim ineunte ætate Christianæ religionis, a Gentilium & Celsi mente alienius esse potuit, quam suspicio adorati a Christianis panis & vini, qui Deum invisibilem solum cultu & adoratione dignum palam & publice prædicabant. Sed ut perspectum habeamus quam facile sit ejusmodi objectionem friare, subjicio Celsum & Cæcilium nostra ætate adversus Catholicos viros disputare: quis ex nobis tanta fatuitate laboraret, ut nos adorare panem & vinum responderet, quæ in Eucharistia existere non credimus, qui nec Deum in speciebus percipi oculis existimamus? Verumtamen, si ratiocinatio Dallæi ad normam recte directâ procedit, æquabili ratione probabit, ætate nostra Eu-
 M 5 chari-

charistiam a Christianis non adorari,
 qua transactis temporibus Celsi &
 Minutii Felicis. Quis enim hodie vir
 Catholicus Celse & Cæcilio interro-
 gantibus non dicat cum Clemente
 Alexandrino? θεὸς σεμνὸς καὶ προσκυνητός,
Deus venerandus & adorandus: lib. III.
 Stromatῶν pag. 223. Cum S. Justino
 Apologiæ II. pag. 64. ὅθεν θεὸν μόνον προσ-
 κυνῶμεν, *Proinde solum Deum adoramus,*
 Cum Origine lib. I. contra Celsum
 pag. 10. de diversis Philosophorum
 sectis: εἴπερ οὐδὲ πειθεύειν, ὡς ὁ λόγος ἐδόξα-
 ζεν, ἐνὶ πλείων αἰρέσεων εἰσηγησασμένων ἐν Βλῆσσῳ
 ἢ βαρβάρῳ. πῶς ἔχι μάλλον τὸ ὅτι πᾶσι θεῶν
 καὶ τῷ διδάσκοντι τῶτον μόνον δεῖν σέβειν, τὰ
 λοιπὰ, ἢ τοι ὡς μὴ ὄντα μὲν, καὶ τιμῆς ἀξία,
 μὲν καὶ προσκυνήσεως καὶ σεβασμῶ, παρρησίᾳ
*Ergo si credendum est, ut ratio docuit, uni-
 versariam eorum qui has sectas induxerunt,
 quæ apud Græcos celebrantur aut Barba-
 ros: quanto magis Deo huius universi
 Domino, & ei qui docet hunc solum esse
 colendum, cætera vero, sive non existant,
 sive existentiam habeant, parvi esse existi-
 manda, digna quidem honore, non etiam
 cultu & adoratione? Et tandem cum eo.*

eodem Origene de Eucharistia non respondeat, quod ait Homilia v. in diversos Novi testamenti locos, libri prioris cap. 3. ab omni falsi suspicione vindicata: *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vita pane & poculo fruereis, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini; tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: & tu ergo humilians te metipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; ubi enim indigne ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.* Quis enim ex his non perspiciat plenissime, tempore Origenis adoratam fuisse Eucharistiam, adeoque suo complexu revera Deum continuasse, etiamsi oculis percipi non posset? Quippe cum eo tempore, non secus ac ætate S. Chrysostomi, *Vocabatur mysterium: quoniam non quæ videmus, aspiciamus; sed alia videmus, alia credimus.* Talis est enim nostrorum mysteriorum natura. *Και ἄλλως ἢ μυστήριον καλεῖται, ὅτι ἔχει ἅπερ ὁρῶμεν, βλέπομεν, ἀλλ' ἕπερα ὁρῶμεν, καὶ ἕπερα πιστεύομεν.*

ποιαύ-

nem ovis, quam adorabant; idemque objectasse Minutium Felicem, in Dialogo sub titulo Octavii. Porro Dalesæus hæc omnia assumit, ad concludendum incredibiliter positas fuisse ejusmodi objectiones a Patribus existimantibus Eucharistiam adoratione dignam, quas retorquere facile erat in homines qui Christum Deum suum quotidie manducaverint & adoraverint.

Revera amplissimus ejusmodi retorsioni argumenti relictus fuisset locus, si Deum suum Christiani eodem modo comedissent, quo vitulos & hœdos deglutiebant Ægyptii, quos primum macerabant, deinde coquebant, & mensis appositos dentibus extenuabant & conterebant. Sed cum econtra Christiani incruentum suum sacrificium celebrarent, victimamque mirabili modo & a sensibus alieno comederent; nihil ejusmodi retorsione absurdius, aut a rectæ rationis norma alienius fingi posse, supra hujus libri cap. 10. mox ostendimus.

II. In-

II. Insuper addit, ex adoratione Eucharistiæ firmissimas objectiones assumi potuisse a S. Irenæo & Tertulliano, contra Docetas & Ebionæos, hos asserentes Christum puri hominis corpus; illos, corpus phantasticum habuisse: quas cum prætermiserint, jure merito videri eis inauditam & inusitatam ejusmodi adorationem. Sed cum illi Hæretici non negarent, Christum esse etiam in corpore phantastico adorandum: non tam perspicaci sum animo, ut intelligam, qua ratione melius processissent S. Irenæo & Tertulliano objectiones assumptæ ex adoratione Corporis Christi, quam ex probatione veræ existentiae ejusdem in Eucharistia. Immo vero, corpore præsentem in Eucharistia, tota machina corporis phantastici ruebat necessario; quæ faciliter cum adoratione Christi convenire ac consistere poterat. Mirum igitur non est, S. Irenæum, objectionem ex adoratione postpositam, ex præsentia reali potius argumentum assumpsisse: quod revera præstitit lib.

VI. adversus hæreses cap. 2. *Vani autem omnino, quod universam dispositionem Dei contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem ejus spernunt, dicentes non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundum hæc, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calice Eucharistiæ communicatio sanguinis ejus est.* Tertullianus similiter libro IV. contra Marcionem cap. 40. ut veritatem carnis Christi comprobet, ait: *Acceptum panem & distributum Discipulis, corpus illum suum fecit, Hoc est Corpus meum, dicendo. Nam jure merito hæc verba sequentia, Hoc est figura Corporis mei, per hyperbaton apposita fuisse proxime post hæc verba, Hoc est Corpus meum; quæ post hæc, Acceptum panem, adscribi debuerant; defendit doctissimus Archiepiscopus Senonensis, Cardinalis Perrenius. Etenim cum animo intendisset Tertullianus probare, panem qui revera in Veteri Testamento existimabatur figura Corporis Christi, verum & proprium in Novo evasisse, dicendo,*

do,

do, *Hoc est Corpus meum* : manifesta consecutione constabat, Christum verum corpus assumpsisse.

Equidem scio, Edmundum Albertinum, Charentonii templi Ministrum, plusquam poterat contendisse lib. II. de Eucharistia, ut hanc Peronii Cardinalis interpretationem dilueret. Sed recognoscere jam non est difficile, Albertinum nihil magis imbecillum & enervatum eo capite prodidisse. Quod cum præsentiam realem magis spectet, quam adorationem, ad quam speciatim tuendam in hac Lucubratione dedita opera animum appuli: ad Opus Cardinalis Peronii de Eucharistia, & ad tomum III. de Perpetuitate Fidei lib. II. capp. 2. 3. 4. & 5. Lectorem sincerum remitto, quibus invictissime probavit Autor, plus arrogantiae intolerandæ in Albertino fuisse, quam virtutis, & Calvinismi Athletam eo loci, non tam fortibus, quam fulgentibus armis pugnasse, & cladem fecisse.

CAPUT XII.

Diluuntur novæ objectiones Protestantium, assumptæ ex agendiratione Juliani Apostatæ adversus Christianos, & ex S. Augustino, Theodoro; & Scriptoribus quibusdam, Philosophis, Judæis, Mahumedanis, qui sæcul. XI. & XII. religionis Christianæ hostes infensissimi extiterunt.

I. Sive Dallæus propriæ imbecillitatis conscius, ex argumentis quæ adversus adorationem Eucharistiæ prodidit lib. II. de religiosi Cultus objecto, extiterit; sive sætæ, cui nomen dederat, rebus conducibile ac necessarium prudenter existimaverit; hanc materiam integro Libro dedita opera conscripto, haud scio an bene vel male dixerim tornatam, incudi reddendam atque iterum tuendam recepit. Ea igitur de causa lib. VII. de Cultibus Latinorum religiosis, titu-

N

lum

lum *Adorationis Eucharistiae* iterum inscripfit, postquam fatis concessit, publici juris facto anno MDCLXXI, sexto post emissum in vulgus, anno scilicet MDCLXV. Opus de objecto Cultus religiosi, quod ipse vita comite dicaverat Serenissimo Principi, Augusto Brunsvicensium & Luneburgensium Duci. Utcumque res sint, nec opus nec necesse esse arbitratus sum recentioris istiusmodi Lucubrationis confutationem aggredi; quippe cum 1. repetitio & amplificatio facietatem pariat, ac sine tædio Lectoris, retaliare non potis sit. 2. Mihi visus est Dalæus hanc materiam, quam non injucunde poliverat, non alia de causa retractasse, nisi ut ei, continuo subjiciens per calumniam, Ecclesiam Romanam panem & vinum adorare, obscuritatem & tenebras adferret. 3. His immorari amplius supervacaneum esset, cum objecta quædam cogitatione reputanda in eo libro tantummodo incurrant, quibus nos expedire hoc solitario capite facile est;

reli-

reliqua vero confutationem Historiæ Eucharistiæ, quam paucis abhinc annis Larroquius, superstitionis Calvinianæ Minister, ex Dallæo corrasit, aut Dallæus ex Larroquio expilavit, potius spectent, quam adorationis defensionem. Jam ergo his objectionibus nos extricare juvabit.

II. Primam assumit Minister libro VII. de Cultibus religiosis cap. 13. ex agendi ratione Juliani Imperatoris, Apostatæ, adversus Christianos: quo capite vehementer exaggeratis commentitiis probris ac contumeliis, quibus majores nostros afficiebat; videlicet, ipsiusmet JESU Christi adoratione, signo Crucis in fronte, ipsius etiam Crucis veneratione & Cultu religioso; observat incredibiliter adorationem panis & vini prætermissam ab eo videri, siquidem ea ætate, non secus ac nostra, Christiani flexo poplite Eucharistiam de geniculis adorassent: adeoque concludit, eo tempore morem adorandæ Eucharistiæ inauditum & receptum nondum fuisse.

Respons. Ego vero, cum nihil in religione Christiana reconditum Juliano in monasteriis enutrito, & sæpius ad synaxes admisso, nihilque impervium esse potuerit: non dubito quin perfectissime intellexerit, in celebratione Eucharistiæ, pani & vino Divinum Cultum non rependi; sed soli Christo, quem majores nostri, sicut & nos, verum Deum & hominem in Eucharistia existentem credebant. Adeoque nihil mirabile aut incredibile videri debet, si ejusmodi cultum non exprobaverit. Quippe cum nihil magis ab institutis rectæ rationis & æquitatis alienum fingi possit, quam adorationem panis & vini exprobrare hominibus, quorum perpetua constansque persuasio est, neutiquam panem aut vinum post consecrationem consistere; sed contra, ipsum Christum Dominum ab omnibus humanæ servitutis incommodis & anxietatibus liberum, in Eucharistia divino quodam modo & inexplicabili, non circumscriptivo, col-

collocari. Multo igitur congruentius erat rationi, Christi Domini cultum laceffere, quem humanis conditionibus in terris versantem, egenum, ac pauperem, in cunis vagientem, denique cruci affixum omnes homines conspexerant. Insuper videtur incogitabile, Dallæum velle Julianum genuflexionibus Christianorum coram Eucharistia factitatis, si revera factæ fuissent, commoveri: cum ipse rotunde recognoscat, fratres Anglos de geniculis (a) Eucharistiam recipere; & ejusmodi cultum pium ac religiosum admittat, nulla exprobratione dignum, dummodo non pani, quem manus pistoris in macra depfit, & in furno excoquit; sed pani vivo, qui de cælo descendit, Christo JESU referatur. Quid igitur officit legibus pietatis & religionis Christianæ, si neque panem minime existentem, neque species superstites; sed ipsum Corpus Christi, Divinitati intime conjunctum, de geniculis inclinato

N 3

vultu

(a) *Lib. VII. de Cult. relig. cap. IX. pag. 872.*

vultu cum timore & tremore recipiamus?

III. Secundam objectionem adducit ex intricato loco S. Augustini, cap. 10. lib. III. de Trinitate, quo postquam sanctissimus Doctor varia signa sive miracula recensuit a Deo immediate aut ab Angelis factitata, quæ per se timore mentes humanas percellunt, & stuporem excitant; alia refert quibusdam usibus religiosis destinata, quæ deinceps consumuntur, & manibus hominum fabricata & perfecta sunt, inter quæ panem Eucharistiæ recenset. *Sicut panis, inquit, ad hoc factus in accipiendo Sacramento consumitur.* Continenti sermone de his ultimis signis, quæ corpora sunt industria hominum factitata, ait: *Sed quia hæc hominibus nota sunt, quia per homines fiunt, honorem tamquam religiosa possunt habere, stuporem tamquam mira non possunt.* Cum nihil difficilius sit, quam sanæ mentis aciem a consuetudine sensus communis abducere, ingenue fateor me non tam perspicacis esse ingenii,

genii, ut artem efformandæ objectio-
nis ex hoc loco S. Augustini, adver-
sus adorationem Eucharistiæ, intelli-
gere possim. Verumtamen Dallæus,
cum nihil adoratione dignum existi-
met, quod non sit stupendum & mi-
rabile; & hunc panem honorem ha-
bere tamquam religiosum, neutiquam
vero stuporem tamquam mirum, ex
Augustino intelligat: eidem adoratio-
nis cultum referendum, Augustinum
nunquam reputasse sibi persuadet.

Respons. Respondeo 1. etiamsi hæc
postrema signa hominibus nota & ma-
nu hominum facta, non excitent stu-
porem, vocari tamen a S. Augustino
(a) miracula, *Quæ proprie miracula di-
cuntur*; adeoque a Dallæo posse re-
putari adoratione digna. 2. Cum ipse
bona fide recognoscat eodem capite,
hæc signa tamquam religiosa posse ha-
bere honorem, etiamsi stuporem non
habeant; perperam ea indigna adora-
tione reputabit, quippe qui defen-
dat, honorem ab adoratione dissimi-

N 4

litu-

(a) *Init. cap. 10. lib. 3. de Trinit.*

litudinem non habere, uti ostendimus hujus libri II. cap. 1. cujus etiam adorationis cultum Scriptura soli Deo adscribit his verbis (a): *Soli Deo honor & gloria*: ut supra quoque demonstravimus lib. ejusdem cap. 4. 3. S. Augustinus eo capite vocat Eucharistiam *Pietatis celebrationem*. Pietas autem adorationem significat ex eodem Augustino, Epist. 29. *Pietas cultus Dei est*. Alibi pietatem a caritate, quæ adoratio ipsa est, non discernit, lib. scilicet X. de Civitate Dei, cap. 4. *Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita servitus*. 4. Denique quid immorari necesse est in investiganda explicatione hujusce loci S. Augustini, qui vix materiam, quam tractamus, attinet? cum ipsemet conceptis verbis adorationem Eucharistiæ doceat, Enarrat. in Psalmum 98. *Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. . . . Et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando*. Uti ostendimus lib. I. cap. 10. IV.

(a) Rom. cap. 16. v. 27. & 1. Tim. cap. 1. v. 17.

IV. Jam superest excutiendus novus locus Theodoretī, quem lib. 1. cap. 13. adorationi Eucharistiæ propitium vindicavimus; assumptus a Dallæo ex Quæstionibus in Genesim, Interrog. 55. ἀβελτηρίας γὰρ ἐχάτης τὸ ἐοδιόμην προσκυλεῖν. *Summæ insanie est comestum adorare*: ex quo concludit Minister, Eucharistiam, quam quotidie comedimus, non posse ab homibus nisi mente captis adorari.

Respons. Libenter fatemur, summæ insanie esse quod comeditur adorare; sed mansum & dentibus in ore constructis attritum, & in stomachum detrusum, velut esculentum ex carnibus animalium confectum. Enimvero luce meridiana clarius perspectum habemus, Theodoretum eo loci ejusmodi alimentorum comestionem, ex quibus nutritio corporis humani consuetudine naturæ perficitur, spectare. Explicat enim causas, ob quas Deus jussit hominibus post diluvium carnibus animalium mundorum vesci, & ab esu immundorum abstinere. *Ju-
bens*

N 5

bens occidere & comedere volatilia & nat-
 talitia & terrestria animalia. ἢ αἰ πετεινά,
 καὶ νηκτὰ, καὶ χερσαῖα ζῶα θύειντε καὶ ἐδίδη κα-
 λῶσας. Propterea vero animalia quaedam
 immunda dixit, alia vero munda: ut illo
 quidem tamquam immunda exhorrentes,
 non deificent; hæc vero quæ comeduntur,
 non adorent. Ἀλλὰ τὸ τοῦ μὲν ἀκάθαρτα τῶν
 ζῴων λέγει, τὰ δὲ καθάρα· ἵνα τὰ μὲν ὡς ἀκάθαρ-
 τα βδελυτήριον, μὴ θεοποιῶσι, τὰ δὲ μὴ περ-
 σκυῶσιν ἐδίόμηναι. At vero Corpus Chri-
 sti dum comedimus, non occidimus;
 sacrificium enim vocamus incruen-
 tum, ἀνὰ μακτόν θυσίαν.

V. Denique postrema objectio,
 quem attenta cogitatione semper re-
 putavi, quamvis adorationem Eucha-
 ristiae directe non spectet, colligitur
 ex Scriptoribus quibusdam religioni
 Christianæ infensis, Judæis, Philoso-
 phis, & Mahumedanis: qui non nisi
 post tempora Berengariana, scilicet
 post sæculum XI. cœperunt Dei co-
 mestionem Christianis viris expro-
 brare, eosque *Voratores Dei*, θεοφάγους
 per calumniam appellare. Uti intel-
 ligi.

ligimus potissime ex his verbis Averrois, qui initio sæculi XIII. obiit, apud Cardinalem Perronium relatis ex Petro Scarga Jesuita (a): *Se Christiana secta deteriorem aut ineptiorem nullam reperire, cujus sectatores suum quem colunt Deum dentibus discerpunt & devorant.* Ex his colligit Dallæus, ante tempora Berengariana, quibus sibi persuadet constitutum fuisse dogma transubstantiationis, nulli cultui seu adorationi obnoxiam fuisse Eucharistiam.

Respons. Plusquam necesse est patet, ejusmodi objectionem non directe, sed subsultu quodam in adorationem resilire, quatenus ex præsentia Corporis Christi & transubstantiatione consequitur: verumtamen silentio prætermittere non expedit; cum præsertim assignare non difficile sit aliam causam tam fatuæ exprobrationis & contumeliæ adversus Christianos, præter novitatem dogmatis, & recenter Berengarianis temporibus

con-

(a) *Lib. 3. de Euch. cap. 29.*

constitutam doctrinam præsentiæ & transubstantiationis.

Berengarius in Concilio Romano sub Nicolao II. anno MLIX. hæresis crimine convictus, subscribere coactus est retractationi his verbis conceptæ, & dedita opera efformatæ, adeoque fateri, *Scilicet panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri JESU Christi esse: & sensualiter, non solum Sacramento, sed in veritate, manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri.*

At vero cum opus sit Dei, quod nemo corrigere possit, quem Deus despexerit, relapso in pristinam hæresim Berengario, alterum Concilium Romæ celebravit Gregorius VII. ad rerum Christianarum summam Præfecturam evectus, unde viginti annis post primum Concilium elapsis: in eoque nova lex imposita est, redintegrata lite, homini opinioso & contumaci iterum subscribendi alteri retra-

cta-

orationi, quæ priorem non tam amplificat quam explicat, & sic se habet: *Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem & vinum, quæ ponuntur in altari, per mysterium sacre orationis & verba nostri Redemptoris, substantialiter converti in veram & propriam ac vivificatricem carnem & sanguinem JESU Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi Corpus, quod natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit, & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed in proprietate naturæ & substantiæ.*

Constat hisce retractationibus nihil aliud animo intendisse Ecclesiam, quam ut Berengarius respiceret, mentemque ab hæresi ad sanam fidem & doctrinam de præsentia & transubstantiatione traduceret. Verumtamen ex variis hujusce ætatis monumentis intelligimus, occasione data ejusmodi retractationum, divisas fuisse Catholicorum Theologorum discre-

pan-

pantesque sententias de fractione & comestione Corporis Christi. Quamvis enim nulla esset de substantia dogmatis dissimilitudo sententiæ; sive omnes verum Christi Corpus per conversionem panis ore fidelium excipi, sibi firmiter persuaderent: quidam retractationum Berengarii literæ submorse nimis adhærentes, affatim defenderunt, Corpus Christi revera frangi & dentibus conteri; alii vero, quorum opinio continuo tempore invaluit, ejusmodi fractionem & tritionem in symbolis sive speciebus ac stragulis, quibus Corpus Christi & Sanguis involvuntur, effici tantummodo, propugnarunt.

Duo Viri hac ætate pietate & doctrina celebres, primam opinionem tuendam receperunt; scilicet Gualterus, qui obiit Magnus Prior S. Victoris Parisiensis anno Christi MCLXXX. uti intelligimus ex Opere ejus *adversus quatuor Labyrinthos Franciæ*, scilicet, Petrum Abailardum, Petrum Lombardum, Petrum Pictaviensem, & Gilber-

bertum Porretanum. Hujus Gualteri Codex MS. notatus I. I. 11. habetur in Bibliotheca S. Victoris Paris, ex cuius lib. III. cap. 11. hæc verba adversus Abailardum R. P. Mabillonius descripsit Analectorum veterum tom. III. pag. 450. *Demum venit ad Berengarium Abailardus. Hic enim Hæreticus assererat, in figura & in sacramento totum fieri, nihil in veritate. Postea vero convictus coram Nicolao Papa & pluribus Episcopis confessus est, etiam & juravit, panem scilicet & vinum post consecrationem, non solum sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi esse; & sensualiter non solum sacramento, sed etiam veritate manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri. Ecce catholica fides. Iste autem Scholasticus sic exponit: Vere quidem, ait, est, sed in sacramento tantum. Item ait; Sane dici potest fractio illa & partitio, non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentali fieri, ut vera fractio & partitio sit ibi, quæ fit non in substantia, sed in sacramento, id est in specie. Item, Est*
ibi

ibi vera fractio & partitio quæ fit in pane, id est in forma panis. Item, Fractio & partes illæ, quæ ibi videntur fieri, in sacramento fiunt, id est in specie visibili. Ideoque illa Berengarii verba ita distinguenda sunt, ut sensualiter, non modo sacramento, sed in veritate dicatur corpus Christi tractari manibus Sacerdotum, frangi quoque & atteri dentibus. Vere quidem, sed in Sacramento tantum. Vera est igitur ibi attritio & partitio. Ecce dum Catholicam fidem, nulla prorsus distinctione indigentem, solitis sibi argumentationibus distinguit, alterum se se probat Berengarium. Nam sicut ille asserebat, Omnia fiunt, sed in Sacramento tantum: sic & hic. Ille vero correctus addidit Sacramento & fractioni, attritioni etiam dentium, veritatem quam negabat: iste e contra in omnibus veritatem subtrahit, dum asserit omnia fieri, non in substantia, sed in specie visibili & forma panis & Sacramento tantum.

Ad eandem opinionem alter mentem suam aggregavit, Abbaudus Abbas incerti loci, cujus tractatum integrum De fractione Corporis Christi, publi-

publici juris fecit idem P. Mabillo-
 nius eodem tomo III. Analectorum
 veterum pag. 442. quem hic exscri-
 bere tædio esset. Hæc tantum verba
 referam, ex quibus patet, ejusmodi
 Theologos de permansione integri
 Corporis Christi in cælo non dubitaf-
 se, quamvis in terris manibus Sacer-
 dotum frangi revera existimaverint.
 Quomodo ergo, inquit, de uno eodemque
 corpore queritur, quod integrum maneat
 in cælo, & frangatur in terra? Hic ma-
 xime apparet quod superius dixi, ideo
 Apostolum & Evangelistam verbum fra-
 ctionis (a) præcipue posuisse, ut hoc sua
 autoritate firmaretur, unde facilius cor hu-
 manum dubitaret. Valde enim sibi ipsi
 adversa videtur assertio, cum de uno eo-
 demque corpore prædicatur, quod integrum
 maneat & frangatur. Sed has angustias
 non patitur humana inopia: divinæ autem
 potentiæ metas præfigere non valet humana
 infirmitas, etsi conetur temeritas. Quæ
 enim impossibilia sunt apud homines, possi-
 bilia sunt apud Deum.

O

Cum

(a) Benedixit ac fregit. Matth. cap. 26. v. 26.

Cum vero tam aspera atque horrida dictio in ore Theologorum non versaretur ante tempora Berengariana; sed econtra omnes homines fideles præsentiam Corporis Christi, & transubstantiationem sine repugnantia crederent, ac, postposita discussione modi mirabilis, quo revera caro & sanguis Christi ore fidelium percipiebantur; cum alimentis ordinariis quibus vescerentur, & arte naturæ nutriebantur, magnam dissimilitudinem habere divinum hunc cibum, sibi persuaderent: nemini homini mirum videri debet, ante condemnationem Berengarii, & exsurgentem ex intelligenda ejus retractione opinionum ejusmodi divisionem, Christianos viros contumelia *Voratorum Dei, Θεοφάγων* inquinatos non fuisse; sed hoc probro inaudito & inusitato apud majores nostros, post sæculum II. rumore ejusmodi opinionis faciliter per orbem sparso, affectos permanisse.

Eccam igitur habemus veram, certam,

EUCCHARISTIÆ. LIBER II. 211

tam, & solidam tam immanis & intolerabilis contumeliæ & calumniæ causam, quam homines Protestantes in fictam novitatem constituti dogmatis de præsentia Corporis Christi in Eucharistia, & transubstantiatione, inter densas tenebras Historiæ, & contortos fumos sæculorum II. & 12. transferre perperam conantur. Quæ cum ita sint, dubitandi locus non relinquatur, argumentum ex scribendi & agendi ratione hostium religioni Christianæ infensissimorum assumptum, & in adorationem Eucharistiæ detortum, non solum vanum & supervacaneum, sed fractum & dissipatum remanere.

F I N I S.

O 2

S. Gre.

S. GREGORIUS NAZIANZ.

Orat. XIII. pag. 213.

Δέχοιο καὶ τοὺς προσκυνητὰς τοὺς νῦν
ὑβριστὰς.

*Utinam & eos accipias adoratores,
qui te nunc contumelia
afficiunt.*

DISQUISITIO
THEOLOGICA

DE

PRÆCEPTO DIVINO
COMMUNIONIS
SUB UTRAQUE SPECIE.

Nullus dubitandi locus relinquitur
inter Catholicos & Protestantes
Theologos, quin manducare
Corpus Christi, & ejus Sanguinem bi-
bere, non solum opus, verum etiam
necessarium sit ad æternam salutem
comparandam; ex his Domini verbis,
Joan. cap. 6. v. 54. & seq. relatis,
quibus Discipulis suis mussantibus,

& qua ratione comedendam carnem suam dare posset inquirentibus, respondit: *Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam: & ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea, vere est cibus: & sanguis meus, vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.*

Sed vehemens exurgit inter eos concertatio de duobus capitibus, quæ scindendæ unitatis, ac faciendî schismatis causa sunt. Primo enim inquirent, an corpus quod comeditur, sit verum & proprium; similiter an sanguis verus propriusque bibatur: Secundo, an absolute necessarium sit ad salutem procurandam, istud Corpus Domini sub specie panis comedere, & sanguinem sub specie vini bibere. Primam quæstionem peritis Virorum doctorum lucubrationibus abundanter enu-

enucleatam prætermittam: alteram vero quadam elucidatione non indignam, quantum in me erit, excutiam. At vero, ut labor iste faciliter feliciterque procedat, existimo varios Novi Testamenti locos, qui Communionem corporis & sanguinis Christi spectant, esse singulari cura examinandos; uti sincere videamus, an ex iis verum & conceptis verbis expressum præceptum Communionis sub utraque specie panis & vini, omnibus, nullo dempto, hominibus adultis impositum possit intelligi.

Partium Catholicarum & Protestantium Doctores æquabiliter fatentur, legem percipiendæ Eucharistiæ sub specie vini, haud tanta cum necessitate fuisse impositam, ut nullus ab ea eximatur. Non enim prohibent Protestantes quominus homines abstemii & a vino abhorrentes, sub solitaria specie panis communicent: (a) nec adeo generalem esse legem Communionis sub utraque specie existimant,

O 4

(a) *Discipline Ecclesiastique, cap. 12. nomb. 7. pag. 239.*

mant, ut in omni casu generaliter ab omnibus ei obtemperandum esse, sibi persuadeant. Sed quæstio est, an adeo conceptis verbis expressum sit in Scriptura præceptum Communio- nis sub utraque specie, ut nemo ho- mo communiter & ordinarie ab ejus obtemperazione liber sit: Denique, an illud sit ejusmodi, ut in potestate Ecclesiæ non positum sit laicos homi- nes & mulieres, ipsosque Sacerdotes, extra ritum sacrificii, a perceptione Eucharistiæ sub specie vini arcere: adeo ut judicia Concilii Constantien- sis adversus Wicleffum, Joannem Hus, & Hieronymum de Praga; & Tridentini contra Lutherum, Zwing- lium, & Calvinum abnuere liceat, ac secura conscientia rejicere.

Quinetiam fatentur partes adver- sæ, tum Catholicæ, cum Protestan- tes, non ceesse fuisse continuis tem- poribus omnes institutionis primæ ad- junctas seu annexas condiciones cu- stodire. V. g. Non opus fuit commu- nicantes semper soluto jejunio Eucha- ristiam

ristiam recipere, horis serotinis, discumbentes, atque in pane azymo.

Primus Scripturæ locus, ex quo divini Sacramenti institutionem intelligimus, habetur Matthæi cap. 26. vv. 26. 27. & 28. *Cœnantibus autem eis, accepit JESUS panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Eadem fere repetit S. Marcus cap. 14. vv. 22. 23. & 24. *Et manducantibus illis, accepit JESUS panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* S. Lucas cap. 22. vv. 19. & 20. *Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem,*

O 5 post-

postquam cœnavit, dicens: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Dixerat antea, Christum discumbentem cum Discipulis, eis præcepisse ut inter se calicem dividerent: v. 14. *Discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.* & v. 17. *Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos.*

Planissime plenissimeque constat his tribus locis, Christum Dominum imperasse suis Apostolis, ut calicem sanguinis sui biberent, eosque huic præcepto confestim obtemperasse, atque illud affatim perfecisse. Sed contendendo ex his neutiquam consequi, hoc præceptum omnes fideles spectasse: quippe cum ex conceptis textus Evangelici verbis intelligamus, solis præsentibus, ac cum Christo speciatim ac nominatim discumbentibus præscriptum fuisse. Insuper videtur incredibile, Christum iis qui hoc præceptum perficere non poterant, præscripsisse. Cum vero calix quo Christus usus est in Cœna, esset, ut probabi-

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 219

babile est, in aliis conviviiis usitatus, suo complexu non plus continere poterat sacri laticis, quam partite ab hominibus duodecim & singulatim poterat exhauriri. Igitur hæc verba S. Matthæi: *Bibite ex hoc omnes.* & hæc S. Marci: *Et biberunt ex illo omnes.* neminem hominem, præter duodecim Apostolos, spectant, aut attinent. Hoc animadvertit conceptis verbis S. Justinus Martyr, Apologiæ 2. pro Christianis pag. 98. lit. B. Οἱ γὰρ Ἀπόστολοι ἐν τοῖς χρόνοις ὑπὲρ αὐτῶν ἀπομνημονόμασιν, ἃ καλεῖται Εὐαγγέλια, ἕτως παρέδωκαν ἐν τετάλλῃ αὐτοῖς τὸν Ἰησοῦν, λαβόντα ἄρτον, διχαρῆσαντα εἰπεῖν· τὸ ἐστὶν εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου· τὸ ἐστὶν τὸ σῶμά μου· καὶ τὸ ποτήριον ὁμοίως λαβόντα, καὶ διχαρῆσαντα εἰπεῖν· τὸ ἐστὶν τὸ αἷμά μου· καὶ μόνοις αὐτοῖς μεταδοῦναι. *Nam Apostoli in commentariis a se scriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepisse sibi JESUM: eum enim, pane accepto, cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in mei recordationem: hoc est corpus meum; & poculo similiter accepto, & gratias actis, dixisse: Hic est sanguis meus, ac Solis ipsis ea tradidisse. Quæ cum ita esse*

esse ex sacri contextus inspectione intelligantur; perperam his solitariis S. Lucæ verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vindicare se posse putant Protestantes, impositam fuisse Communionis calicis legem omnibus, nullo dempto, hominibus. Ex his enim Evangelistarum verbis non intelligimus præscriptam a Christo, aut imperatam Eucharistiæ distributionem, seu ad plebem porrectionem; sed confectionem, quam hæc verba significant: *Hoc facite*. quæ quidem potestatem seu virtutem faciendi ab eodem Christo suis Apostolis datam indicant, quos creavit ac instituit Sacerdotes his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*; hoc est, Consecrate & facite corpus & sanguinem meum ad mei recordationem. Neminem autem hominem in mentem sanam venit, ejusmodi potestatem a Christo datam esse mulieribus & omni populo. Et quidem si ex his verbis non consequitur, datam esse nisi Apostolis faciendæ Eucharistiæ potestatem; mani-

COMMUN. RUB UTRAQ. SPECIE. 22 I

manifesta & naturali consecutione patet, cum ipsismet dixerit: *Bibite ex hoc omnes; & , Dividite inter vos;* hanc vocem, *omnes*, solitarios spectare Apostolos duodecim, neutiquam vero omnes homines generatim & generaliter, sive laicos, sive mulieres.

At vero (inquit Charentonii templi, non humillimi ingenii Minister Claudius, in Explicatione vernacula sectionis LIII. Catechismi typis impressa Hagæ-Comitis, año MDCLXXXII. apud Abrahamum Arondeum) si præceptum his verbis expressum, *Bibite ex eo omnes*, non spectat laicos; nihil in institutione Sacramenti erit, quo ejus participatione teneantur, nihil quo jus habere videantur percipiendi sive panis, sive calicis.

Sed nihil magis ejusmodi ratiocinationis genere vanum ac supervacaneum est: quippe cum Christus suos Apostolos non instituerit Sacerdotes & ministros, nisi ad usum populi; ac consecrationem, seu consecutionem

Eucha-

Eucharistiæ in eorum potestate non posuerit, nisi ut eam plebi Christianæ porrigerent, & administrarent: quamvis lege speciaticim sancita non significaverit, ejusmodi administrationem sub una, aut sub utraque specie fieri debere. Præterea satis intelligimus ex conceptis Christi verbis Joannis cap. 6. relatis v. 54. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* jus vindicatum, ac præceptum certum & dedita opera præscriptum omnibus fidelibus manducandi corporis, & bibendi sanguinis: utpote imposita pœna inobedientibus amittendæ vitæ, sancitum; sponsa vero mercede vitæ æternæ, ac permanens in Christo, obtemperantibus. Sed hæc omnia certam, ac consulto & de industria conscriptam legem percipiendæ Eucharistiæ sub utraque specie non significant. Omnes homines manducare debent carnem Christi, & bibere sanguinem, atque ejusmodi præcepto non obtemperantibus

tibus de salute æterna desperandum est: sed neutiquam ex his consequitur, conceptam fuisse legem, & impositam omnibus comedendi corporis sub specie panis, & una bibendi sanguinis sub specie vini. Imo vero eo devolutum est totum difficultatis & quæstionis propositæ caput; hoc improbabile Protestantibus probandum incumbit. In Ecclesia enim Catholica non dubitamus, sub solitaria specie panis aut vini porrigi nobis carnem, & propinari sanguinem Christi. Præterea maximam dissimilitudinem animadvertimus inter Eucharistiæ administrationem, & confectio- nem: numquam conficiunt ministri & Sacerdotes, nisi sub utraque specie. *Dividite inter vos. Biberunt ex illo omnes. Bibite ex hoc omnes.* Sed sub unica specie panis, ex Evangelicis Scrip- toribus administratam fuisse Eucha- ristiam intelligimus. Primo ex cap. 24. S. Lucæ, quo refertur historia Emmauntinorum peregrinorum, qui- bus, nec Apostolica, nec Sacerdotali

am-

amplitudine exornatis, Christus Dominus corporis sui dapem admovit, (a) *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis.* Continuo sermone observatum est, eundem Christum cognitum fuisse in fractione panis: (b) *Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.* Quis enim ex relatione hujus actionis non intelligat, Christum Discipulis porrexisse Eucharistiam, qua S. Hieronymus (c) in Epitaphio Paulæ ad Eustochium, ait Christum domum Cleophæ in ecclesiam dedicasse? *Repetitoque itinere Nicopolim, quæ prius Emaus vocabatur, apud quam in fractione panis cognitus Dominus, Cleophæ domum in ecclesiam dedicavit.*

S. Augustinus eo loci Evangelistam spectasse panem Eucharistiæ existimat, quem eodem accipit sensu, quo S. Paulus Epist. 1. ad Cor. cap. 10. scilicet lib. III. de Concord. Evangelista.

(a) V. 30. (b) V. 25. (c) Tom. 1. pag. 173.

listarum, cap. 15. in quo mentione facta de Discipulis Christum in fractione panis agnoscentibus, ait: *Nec quisquam se Christum agnovisse arbitretur, si ejus corporis particeps non est, id est Ecclesie, cujus unitatem in Sacramento panis commendat Apostolus, dicens: (a) Unus panis, unum corpus multi sumus, ut cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum.* De pane enim Eucharistiæ dubio procul loquitur S. Paulus, quocum corpus Ecclesie comparat, dum ait: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus, postquam v. 16. cap. 10. hujus Epist. dixit: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

Venerabilis Beda, qui fato concessit anno Christi DCCXXXI, vel DCCXXXIII. die XXVI. Maji, ad hunc locum S. Lucæ ait: *Impedimentum permittit esse Deus, donec ad Sacramentum perveniatur; sed percepta unitate Corporis Christi, impedi-*

(a) 2. Cor. 10. 17

mentum inimici aufertur, ut Christus possit agnosci. Quod quidem satis congruit iis, quæ dicit Augustinus continuo sermone ejusdem cap. 25. libro III. de Concord. Evang. Non autem incongruenter accipimus, hoc impedimentum in oculis eorum a satana factum fuisse, ne agnosceretur JESUS: sed tamen a Christo est facta permissio usque ad Sacramentum panis, ut unitate Corporis ejus participata, removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci.

In eandem ivit sententiam Theophylactus ad hunc locum S. Lucæ. Sed & aliud innuit, quod scilicet sumentibus sacrum panem, aperiuntur oculi eorum, ut eum cognoscant; magnam enim habet & ineffabilem Dei caro virtutem.

Jam vero si dubium non super sit, quin S. Lucas eo loci de Eucharistia mentionem fecerit; luce meridiana clarius patet, ipsum Christum Dominum eam sub una specie, postquam revixit, porrexisse Discipulis peregrinis Emaüntis. Neque enim temere confugiendum est ad figuram
synec-

synecdochen, & inconsulte dicendum, Evangelistam cœnæ partem prototo commemorasse; nec dubitandum quin postquam manducassent, biberint Discipuli. Quippe cum de epotocalice in hac cœna non solum nihil dicat Evangelista; sed conceptis verbis asserat, benedicto pane, fracto, & porrecto, ex oculis eorum Christum repente evanuisse. *Acceptit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. (a) Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum: & ipse evanuit ex oculis eorum.* Non potuisse eis propinare calicem, certissime constat ex hujus defectionis Christi ab oculis eorum celeritate ac pernicitate maxima, quam textus Græcus Evangelii mirabiliter exprimit: *ἡγὼ αὐτὸς ἀφαντός ἐ-
σῆτο ἀπ' αὐτῶν.*

Jam ergo secundum locum excutiamus. Assumitur ex c. 11. Actuum Apostolorum, versibus 41. & 42. in quo postquam S. Lucas mentionem fecit multitudinis hominum Evange-

P 2

lio

(a) *Luc. 24. 30. 31.*

lio credentium, ait, in doctrina Apostolorum ac panis fractione eos perseverasse. Qui ergo receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. At vero, secundum S. Paulum 1. Corinth. cap. 10. v. 16. panis, quem frangimus, est participatio corporis Domini. Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Adeoque etiam si locus iste Actuum Apostolorum Græce legatur: *καὶ τῆ κοινωνίας, καὶ τῆ κλάσεως τῶν ἄρτων, καὶ τῶν προσευχῶν.* In communicatione, & fractione panis, & orationibus. erit semper de pane Eucharistiæ intelligendus: non enim ait S. Paulus: Communicatio panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Sed, Panis, quem frangimus; quod idem significat ac fractio panis. Igitur Dialectus Hebraica videtur, quoniam Judæi non cultro panem secabant, sed frangebant: quamobrem panes eorum vocantur *κλάσσι*, fracti panes;

panes; dicebantque frangere panem, pro, ejus participes alios facere. *Isaiæ* cap. 58. v. 7. *Frangere esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam.* Et *Lamentationum Jeremiæ* cap. 4. v. 4. *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* *S. Marci* cap. 8. v. 19. ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασεν εἰς τοὺς πεντακισχίλους. *Quando quinque panes fregi in quinque millia.*

Versio Syriaca, quæ a Christo nato antiquissima est, hunc locum Auditorum de pane Eucharistiæ explicat, & in Græco textu legisse oportet: ἐκοινωνοῦν ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ κλάσει τῆς ὄχλας. *Communicabant in precibus, & in fractione Eucharistiæ.* Quamobrem Theodorus Beza ad hunc locum observat, veteres Christianos in illis conviviiis quæ Agapas vocabant; solitos etiam fuisse sacram Domini Cœnam usurpare, ut liquet ex *I. Corinth.* cap. 11. Qua de re agitur *Tertulliani Apologetici* cap. 39.

Isaacus Casaubonus, inter Scriptores Protestantes *μεγαλώνυμος*, agnoscit,

tam e veteribus, quam e recentioribus esse, qui interpretentur hæc verba Evangelii S. Lucæ, & Actorum, de Sacramento. Exercit. 15. contra Baronium, §. xxxviii. pag. 466. edit. Genev.

Hugo Grotius, Interpretum Scripturæ Protestantium doctissimus, explicans hæc verba, καὶ τῆ κλάσει τῆ ἄρτης, de pane Eucharistiæ intelligenda esse docet. *Frugalibus, inquit, conviviiis, quæ Eucharistiæ sumptione clauderantur, quare Eucharistiæ mentionem fecit Syrus.*

Erasmus stat dubius nisi in medio, & anceps de sensu hujus loci. *Incertum, ait, hic an loquatur de pane consecrato, cum nulla fiat mentio calicis.*

Larroquius conceptis verbis de Eucharistia hæc verba esse intelligenda subjicit, *Hist. Eucharist. libro III. pag. 545.*

Hæc igitur omnia palam demonstrant, hunc locum esse jure merito de Eucharistia intelligendum; adeoque ineunte ætate religionis Christianæ, sub solitaria specie panis administras-

se

COMMUN. SUBUTRAQ. SPECIE 231

se veteres Christianos Eucharistiam. Difficile profecto est maxime perspicere qua de causa vini mentionem omiserit S. Lucas, si ad Deum propitiandum & procurandam salutem, sub hac specie sumere necessarium existimaverit; cum mentionē, panis, precum, & doctrinæ non prætermiserit. *Perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.*

Sed defendit firmiter Claudius, pag. 42. Explicationis sectionis LIII. Catechismi, hoc exemplum Discipulorum Emmaüntinorum nihil attinere, & ex eo posse tantum assumi conjecturas improbables. Sed utinam ad argumenta quibus nostræ fulciuntur conjecturæ, respondere placuisset Ministro; ipse suas responsiones non solum levissimas, sed & dissipabiles faciliter recognosceret. Quippe satis esse putat dicere, Si colligamus ex “omissione facta a S. Luca epoti cali- “eis a Discipulis Emmaus, solam spe- “ciem panis eis fuisse porrectam; “æquabili ratione colligendum esse, “

“ in convivio a Josepho suis fratri-
 “ bus appposito, dapes tantummodo
 “ ad manducandum oblatas, pocula
 “ vero ad bibendum propinata non
 “ fuisse: cum hoc tantum præceperit
 “ dispensatori domus suæ: (a) *Instrue*
 “ *convivium, quoniam mecum sunt co-*
 “ *mesturi meridie; non dixerit, & bi-*
 “ *bituri.*

Sed incogitabile est, hominem tan-
 tisper lectioni Scripturæ ac studio ad-
 suetum, ejusmodi conclusionem ex
 hoc loco Genesis assumere, quæ con-
 tinuis versiculis hujus capituli contra-
 rium aperte docet; scilicet, fratres
 Josephi non solum cum eo compo-
 tasse, sed inebriatos esse. Vers. 34. *Bi-*
beruntque, & inebriati sunt cum eo. Tex-
 tus Hebræus habet: *Et bibentes cum eo,*
vino exhilarati sunt. Nihil enim ejus-
 modi compotationis in integra narra-
 tione S. Lucæ de Discipulis Emmai in-
 veniri potest, quam de industria &
 consulto prætermittam fuisse, valde
 probabile & credibile est.

in.

(a) *Genes. cap. 4. v. 16.*

Instat Claudius, & obfirmato pectore persequitur eadem pag. continenter, Necessesse esse concludere ex hoc silentio S. Lucæ de specie vini, si hoc genus ratiocinationis locum habeat, commentitium seu fictum amicum Davidis, mensæ ejus accumbentem non bibisse; quoniam ait tantum David, comedisse panem suum; similiterque Prophetam Agur potu nullo indiguisset, cum dicit tantum Domino, *Fac ut decerpam panem demensi mei.* Eo enim recidunt omnes vires Magni Claudii adversus exemplum Discipulorum Emmauntinorum.

Sed falsum est David tantummodo dixisse, commentitium amicum suum comedisse panem suum. Id refertur Psalmo XL. v. 10. quo de Juda proditore Christi vaticinatur David Domini figuram repræsentans, ubi juxta Vulgatam editionem ait: *Qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Et juxta textum Hebræum, ex versione Leonis Judæ, Inter-

terpretis Calvinianis non suspecti:
Qui cibo meo victitabat, sublato pede ve-
lut calce me petebat. Ex quibus intelli-
 gimus, per *panem* significari totum ali-
 mentum, quod vulgo in prandio as-
 sumitur, cibumque & potum æquabi-
 liter comprehendit. Enimvero כֶּלֶב
 quod revera *panem* significat Hebrai-
 ce, etiam in Scriptura sæpe designat
escam & victum, a radice כָּלַל quæ *ve-*
sci Latine sonat: cap. 3. Genes. v. 19.
 Exodi 25. v. 30. *convivium & epulum*,
 Eccl. cap. 10. v. 19. adeoque pro ci-
 bo & potu una junctis solet usurpari;
 ut observat Buxtorfius, Calvinianæ
 partis Scriptor doctissimus, Lexici
 Hebraici & Chaldaici pag. 394. edit.
 Basileensis anni MDCLXXVI. Insuper
 dubium non est, David eo loci cibum
 & potum intellexisse; cum de Juda
 proditore vaticinium aliter intelligi
 non possit, cui revera Christus suæ
 mensæ accumbenti cum cæteris unde-
 cim Apostolis, panem & potum, seu
 corpus & sanguinem suum, sub utra-
 que specie, jam tum creato scilicet
 Sacer.

Sacerdoti & Eucharistiæ ministro, porrexerit.

Jam excutiendum superest testimonium Prophetæ Agur, scilicet Salomonis proverbiorum cap. 30. v. 8. in quo juxta textum Hebræorum legimus: *Inopiam & divitias ne dederis mihi: sed fac ut decerpam panem demensi mei.* Et secundum Vulgatam versionem, *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria.* Ex quo intelligimus, per vocem כֶּמֶץ significari *victum*, seu totum nutritionis alimentum, quod cibum & potum comprehendit.

At luce meridiana clarius patet, S. Lucam, cum ait in Evangelio cap. 24. cognitum fuisse JESUM *in fractione panis*, & in Actis Apostolorum, cap. 2. fideles perseverasse *in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* ibi consulto prætermisisse potionem vini, ac solam panis speciem spectasse. Id enim fatentur libenter omnes docti Interpretes Scripturæ, partium Protestantium, Hugo
Gro-

236 DE PRÆCEPTO DIVINO

Grotius, Isaacus Casaubonus, Theodorus Beza, & ipse Erasmus: adeoque plusquam necesse est, patet, ipsas Claudii conjecturas omni probabilitate carere.

Restat nunc examinandus celebris locus S. Pauli, ex cap. II. Epist. I. ad Corinthios, his versibus expressus.

(a) Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus JESUS, in qua nocte tradebatur, (b) accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. (c) Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine: hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. (d) Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat. (e) Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini. (f) Probet autem seipsum homo:

(a) Versu 23. (b) V. 24. (c) V. 25. (d) V. 26. (e) V. 27. (f) V. 28.

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 237

homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. (a) Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini.

Duo sunt in his versibus multa consideratione reputanda. 1. Quod se a Christo accepisse refert S. Paulus, & tradidisse Corinthiis, de institutione Sacramenti Eucharistiæ: quod ab Evangelistis antea citatis, & præsertim S. Luca, acceptum refertur, & complexu horum quatuor versuum continetur, scilicet 23. 24. 25. & 26. in quibus nihil est quod concertationem aut controversiam moveat inter homines Protestantes, & Catholicos viros de communione sub utraque specie: quippe cum inter nos conveniat, sic a Deo institutam fuisse Eucharistiam, ut sub utraque specie ab Apostolis, Sacrificis, Presbyteris, & Episcopis continuis temporibus efficeret. Controversiam vero solummodo habemus de conditione institutionis: seu contendimus, non ea lege in-

(a) Versu 29.

stitutam fuisse certa, ut non nisi sub utraque specie plebi Christianæ semper porrigeretur; & defendimus, hujus ascesis exercitationem & abrogationem in Ecclesiæ Catholicæ potestate & arbitrio positam fuisse.

2. Considerandum venit quod ex hac narratione concludit Apostolus, & ab hac voce incipit, *ὤτε*, Itaque, versibusque 27. 28. & 29. comprehenditur. At videmus versu 27. alternatim concludere, reum fore violati corporis & sanguinis Domini, *quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne*. Ex hoc enim consequitur manifeste S. Paulum existimasse, posse vel solum comedi panem, vel bibi solitarium vinum; atque utrovis indigne sumpto, hominem polluti corporis & sanguinis reum extitisse. Illa particula, vel, *ἢ πίνῃ*, vel biberit, in omnibus codicibus MSS. Græcis occurrit, ad quorum fidem cum cura expresserunt paucis abhinc annis Angli Protestantes editionem Græcam Novi Testamenti, in
Thea.

Theatro Sheldoniano, año MDCLXXV. Theodorus Beza, Erasmus, & Sebastianus Castellio, traduxerunt, *aut*: & si quidem in Latinis editionibus ante Concilium Tridentinum occurrat particula, *et*, loco, *aut*; mendum est ad fidem Autographi Græci, in quo nunquam occurrit particula *καί*, corrigendum. Dico, nunquam, etiamsi non ignorem, in editione Bibliorum Polyglottorum Londinensium annotatum esse ad hunc locum S. Pauli, Codicem MS. Græcum Alexandrinum, a Cyrillo Leucare sereniff. Regi Magnæ Britanniæ Carolo I. dono missum, habere *καί* πίνη, non, *η* πίνη. Quippe cum solitarius codex suspecta manu porrectus, cæteris non antecellat; & plures propriis oculis viderim, ac manibus tractaverim antiquiores & meliores in Bibliothecis S. Germani Paris. Colbertina, & Regia, in quibus particula *η*, neutiquam vero, *καί*, legitur: ex quibus, mendum irrepsisse in Codicem Alexandrinum, intelligere necesse est, sive primula
libra-

librarii errantis manu, aut apostatae Cyrilli solerti ac maligna corruptione.

„ At, inquit Claudius, S. Athanasius eo loci legit *ἢ*, & ; non, *ἢ*, vel. Ego vero firmissime pernego; hanc lectionem placuisse S. Athanasio, cujus Opus nullum citat Minister, nec proferre potest, præter quemdam forte Sermonem *de cruce & passione Domini*, cum Operibus S. Athanasii compactū, sed ei falso adscriptum, & invictissime abjudicatum ab Erasmo, Abrahamo Sculteto, & Andrea Riveto, diversæ partis Criticis, quorum scientiam Protestantes in suspicione non ponunt. S. Basilius Magnus hunc locum S. Pauli cum particula disjunctiva citat, *ἢ πίνει, vel bibit*, lib. II. de Baptismo, quæst. 3. pag. 677. Tom. I. Idem præstat S. Chrysostomus Homilia 27. in caput II. I. Epist. ad Corinth. pag. 566. edit. Commel. anni MDXCVI. S. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum, num. 94. & Epistola 15. edit. Oxoniensis. At vero quoniam non est
apud

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 241

apud Latinos inusitatum uti particula
aut disjunctiva, pro & conjunctiva:
 hic error faciliter irrepsit in exem-
 plaria Latina Epistolarum S. Pauli, in
 quibus particula & eo loci occurrit.
 Cum autem hæc particularum ἢ & καὶ
 promiscua acceptio apud Græcos ma-
 gis rara sit, & omnes Codices MSS.
 Græci habeant ἢ πίνῃ, *vel biberit*: ita
 legendum esse non dubito. Quamob-
 rem doctissimus Grotius sensum dis-
 junctivum huic loco S. Pauli vindica-
 re contendit. *Potest, inquit, disjuncti-
 va hic in sua proprietate sumi, quia fieri
 potest, ut dives seorsim a pauperibus bibe-
 ret, non ederet; aut ederet, non autem
 biberet seorsim.*

At objicit Claudius pagg. 22. & “
 23. Dico, hanc particulam *vel sæpe* “
 in Scriptura pro copulativa usur- “
 pari, ut multis exemplis probari “
 potest. Et eo sensu accipiendam “
 esse eo loci Apostoli, ex integro “
 contextu intelligimus. Nam præ- “
 terquam quod versu proxime an- “
 tecedenti particulam copulativam “
 Q usur-

„ usurpavit: *Quotiescumque manduca-*
 „ *bitis panem hunc, & calicem bibetis;*
 „ eodem sensu sequentibus usurpat:
 „ *Probet autem seipsum homo: & sic de*
 „ *pane illo edat, & de calice bibat; nam*
 „ *qui manducat & bibit indigne, iudicium*
 „ *sibi manducat & bibit: non dijudicans*
 „ *corpus Domini. Qui enim fieri potest,*
 „ *ut utriusvis speciei usum in libera*
 „ *hominis potestate reliquerit Apo-*
 „ *stolus, cum utramque speciem con-*
 „ *ceptis verbis eodem loci præcipiat.*

Cum nullos Scripturæ locos cita-
 verit Claudius, in quibus particula
 disjunctiva pro copulativa collocata
 sit, his immorari non necesse est.
 Sed inquirendum restat, an ex con-
 textu Apostoli particulam *vel*, pro
&, positam intelligere opus sit. Eo
 recidit totum argumentum Claudii,
 quod scilicet versu 26. *Quotiescumque*
enim manducabitis panem hunc, & cali-
cem bibetis, S. Paulus particulam co-
 pulativam usurpet. Sed mirum videri
 non debet, quippe cum versus 26.
 ex iis sit, quibus Apostolus narra-
 tio-

tionem concludit simplicem rerum a Christo Domino gestarum in institutione Sacramenti Eucharistiæ: in qua cum Apostolos Sacerdotes creaverit his verbis; *Hoc facite in meam commemorationem*, eisque sacri faciendi potestatem contulerit; fatemur libenter esum panis a potione calicis non discrevisse. Hoc enim convenit nobis cum Protestantibus, semper debere Sacerdotes Eucharistiam conficere sub utraque specie. Quamobrem cum S. Paulus usque ad versum 27. ea tantum referat simpliciter, quæ accepit: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* & ex proprio prædio nihil proferat; non debuit alternatim de speciebus Eucharistiæ loqui; sed hoc non impedit, quo minus potuerit alternatim concludere vers. 27. quod quicumque mandaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus futurus sit polluti corporis & sanguinis Domini. Nam ex relicta in potestate Apostolorum seu Sacerdotum corporis & sanguinis Christi con-

secratione seu consecratione, ad normam directa ratiocinatione consequitur certissime, neminem hominem debere corpus Domini edere, vel sanguinem bibere indigne. Quamobrem dum ait continuo sermone Apostolus: *Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat, &c.* Præceptum tantummodo spectat probationem seu specimen, quod sui edere cuicumque impositum est, cum manducanti panem sacrum, tum bibenti calicem; neutiquam vero spectat comestionem una & potionem. Sensus igitur S. Pauli est, debere hominem seipsum diligenter explorare & attentare, sive manducet, sive bibat. Quemadmodum ejusdem Epist. cap. 10. vers. 31. dum ait: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.* præceptum non spectat manducationem, aut bibitionem, & alias vitæ humanæ & civilis functiones; sed rerum ac negotiorum omnium ad gloriam Dei directionem. Item cum ait Aposto-
lus

COMMUN. SUB UTRAQ. SPECIE. 245

lus ejusdem Epist. cap. 7. vers. 39. de vidua muliere, *cui vult, nubat: tantum in Domino.* non præcipit nubere mulieri, cujus vir obdormierit: sed cum ei liberum sit, cui velit nubere, jubet non nisi in Domino: seu potius nubere permittit, dummodo in Domino.

Sed dato, non concessio, ex his verbis, *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat,* impositum ab Apostolo præceptum intelligendum esse: defendo alternum esse pro pane & vino; & particulam & Latine, ac *ἢ* Græce, non copulative, sed disjunctive accipiendam esse. 1. Quia versu proximo, scilicet 27. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne:* particula est disjunctiva, *ἢ πινῆ, vel biberit:* adeoque cum continui sermonis sit idem sensus, versu sequenti: *Et sic de pane illo edat, & de calice bibat:* particula & disjunctiva debet existimari. 2. Non raro, nec insolenter apud Autores Græcos particula *ἢ* usurpatur pro particula alterna *ἢ*, vel. Apud Aristotelem lib.

Q 3

IV.

IV. de Generatione Animalium, ἢ κρο-
 τῆ, ἢ κροτῆται, *vel superat, vel superatur.*
 Lib. II. Magnorum Moralium, ἢ ἀρετὴ
 μετὰ λύπης, ἢ ἡδονῆς, *Virtus cum dolore,*
& voluptate. Adeoque possent propter
 connexionem & commissuram cum
 versu 27. ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον, *vel calicem bi-*
berit, hæc verba versus 28. ἢ οὕτως ἐκ τοῦ
 αἵρου ἐδίετω, ἢ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. sic Latine
 verti, *Et sic de hoc pane edat, vel de calice*
bibat. Cornelius Schrevelius, Calvinista
 Grammaticus, observat in Lexico ma-
 nuali Græco-Latino, Lugduni Batavo-
 rum impresso aἴno MDCLXX. particulam
 εἶ ἀquabiliter significare &, *etiam, æque,*
nam, igitur, aut. Ipse vero, particulam ἢ
 copulativam esse, non dicit; sed tan-
 tum significare *vel, an.* Eduardus Leich,
 e secta Britannicorum Protestantium
 non ignobilis Scriptor, in sua Critica
 Veteris & Novi Testamenti, Amstelo-
 dami publici juris facta aἴno MDCLXXIX.
 animadvertit, apud S. Matth. cap. 15.
 v. 4. particulam καὶ esse disjunctivam,
 & verti debere Latine, *aut.* Cui concii-
 nit Georgius Pafor, etiam Calvinista

Batavus, in Lexico Græco-Latino in Novum Testamentū. Exemplum hujus significationis particulæ καὶ habemus c. 12. v. 37. ejusdem Evangelii: ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιώθησιν, ἔκ τε τῶν λόγων σου καταδικαθήσιν: quæ vulgata sub morose textui adhærens traduxit: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis; pro, vel ex verbis tuis condemnaberis.* Verum enimvero adeo Protestantes recognoverunt hanc particulā καὶ esse nonnunquam disjunctivam, ut hunc versum 29. c. 11. Epist. 1. ad Corinth. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀνὰ κρίσιν, κερμα εἰσὶν αὐτοῦ ἐσθίει καὶ πίνει. Latine verterint, *Nam qui edit, AUT bibit indigne, judicium sibi edit & bibit: cum Vulgata versio habeat, Qui enim manducat & bibit, &c.* Id vero perspectum habemus ex versione Latina Novi Testamenti, typis impressa Tiguri per Christophorum Froschonerū, anno Christi MDXLIV. cura Petri Cholini, & Rodolphi Galterii, quæ habetur compacta in fine versionis Bibliorum Leonis-Judæ, qui proxime elapso sæculo, ejurato Judaïsimo, ad Zuin-glianismum se traduxit.

Sed sciscitantur a nobis adversarii, qua ratione possimus annunciare mortem Domini, manducando panem & bibendo calicem Domini, juxta præceptum S. Pauli: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annunciabitis donec veniat: (a) si vel manducare vel bibere desistamus, antequam veniat.*

Responsio facilis est, hunc versum 26. capitis II. Epistolæ I. ad Corinthios, esse partem seu membrum narrationis, qua S. Paulus explicat Corinthiis quæ de institutione Eucharistiæ a Domino acceperat: *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis. Revera enim ad summum explicat hic S. Paulus, & paraphrasi quadam explanat quod ipse Christus ab Evangelistis supra citatis dixisse refertur; nec aliud significat, quam quod Christus ait Discipulis suis: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem*

(a) 1. Cor. II. v. 26.

nem. (a) Ex his autem, quæ tantummodo duodecim Apostolis dicta sunt, qui soli sub specie vini, quo tempore Eucharistia instituta fuit, percipere potuerunt, ut supra ostendimus; nihil aliud colligi potest, quam quod ex conceptis Evangelii verbis naturaliter & necessario consequitur. Quamobrem cum ex Evangelio intelligamus, solis Sacrificis successoribus Apostolorum impositam fuisse necessitatem conficiendæ Eucharistiæ, & sumendæ sub utraque specie; hoc tantum ex narratione S. Pauli versibus quatuor, 23. 24. 25. & 26. comprehensa colligere possumus: adeoque illud præceptum Laicos & plebem Christianam non spectare, quæ ex eodem S. Paulo in conclusione ex hac narratione assumpta, potest alternatim sub specie panis aut vini Communionem percipere. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne,* (b) &c.

Hanc explicationem tam perspicue

Q 5

con.

(a) *Luc. 22. v. 19.* (b) *1. Cor. 11. v. 27.*

confirmat S. Gregorius Nazianzenus, ut Claudius neutiquam infirmare possit; quamvis ad sui erroris patrocinium eum aggregare nitatur, pag. 43. Explicationis sui Catechismi, qua citat Orationem II. S. Gregorii de S. Gorgonia, quam dicit aliquid antityporum corporis & sanguinis Domini recondidisse, & lacrymis admiscuisse, juxta versionem male fidam Rudolphi Hospiniani, lib. V. Hist. Sacrament. cap. 8. pag. 408. adeoque concludit, Communionem domesticam sub utraque specie conjunctim factitatum fuisse. Sed e contra S. Gregorius ait alternatim, antityporum quid illam recondidisse corporis vel sanguinis: καὶ εἴ ποὺ πὶ τῶν ἀιπτόπων τὸ πρὸς σῶμα ᾧ ἢ τὸ αἷμα ᾧ ἢ χεὶρ ἐθησύνεσαν, τὸτο καταμνησθῆσαι τοῖς δάκρυον. *Et si quid uspiam antityporum honorandi corporis vel sanguinis manus recondidit, id lacrymis admiscisset.* Doctissimus Jacobus Billius, Abbas S. Michaelis in Eremo, quo nemo Linguam Græcam melius calluit, particulam, ἢ τὸ αἷμα ᾧ, sciebat alternatim debe-

re verti; adeoque traduxit, *Et si quid uspiam antityporum pretiosi corporis aut sanguinis manus recondiderat, &c.* Ex his enim licet concludere, Communionem domesticam, non sub utraque, sed sub utraque specie fieri.

Non magis veritatis congruit institutis, quod profert Claudius, ut delatam ad absentes sub utraque specie Eucharistiam comprobet, ex Apologia 2. S. Justinii Martyris: Οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν Διάκονοι διδόναι ἐκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τῆς ἑχαριστητέου ἄρτου, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος ἢ τοῖς ἐπαρουσίν ἀποφέρουσι. *Vocati apud nos Diaconi dant cuilibet presentium accipere Eucharisticum panem, & vinum, & aquam: & ad absentes perferunt.* Non dicit, *Ea conjunctim, vel alternatim ad absentes perferunt, καὶ τὰ σωματικὰ τοῖς οὐ παρουσίν ἀποφέρουσι,* sed tantummodo, *Et ad absentes perferunt.* Fieri enim poterat, ut Diaconi sub utraque specie, non sub utraque deferrent. Quemadmodum si quis diceret hodie, Sacerdotes panem & vinum in sacrificio Missæ

14.

sumere, & postea præsentī plebi porrigere, & ad ægros absentes deferre: supervacaneum & absurdum esset concludere, ætate nostra Eucharistiam plebi sub utraque specie porrigi, & ad ægros deferri. Uno verbo, nihil aliud significare vult S. Justinus, nisi communionem Eucharistiæ præsentibus, & deinde absentibus porrigi, ut ibidem ipse S. Justinus ait:

καὶ ἡ Διάδοσις ἢ ἡ μεταλήψις διὰ τῶν Ἐξαρχισθέντων ἐκάστω γίνεται, ἢ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν Διακόνων πέμπεται. *Traditio & communicatio Eucharisticorum cuilibet fit, & absentibus per Diaconos mittitur.* Igitur hæc S. Justinī verba perperam a Claudio assumuntur ad concludendum vere & castigate, ætate sancti Martyris Eucharistiam plebi administratam fuisse sub utraque specie. Origenes sæculo proxime sequenti ætatem Justinī, de sola specie panis mentionem facit in suis ad S. Matthæum Commentariis, pag. 254. quæ publici juris fecit, & primus Græce edidit Clariss. Huetius, & potissime libro VIII. contra Cel-

Cel-

Celsum, pag. 416, edit. Cantabrig.

Ἐστὶ ἡ καὶ σύμβολον ἡμῶν τῆς πρὸς τὸ Θεὸν Ἐχαριστίας, ἄρτος Ἐχαριστία καλούμενος. *Est & nobis symbolum Eucharistiae ad Deum, panis Eucharistia dictus.* Similiter attendere possumus, frustra nihilominus repugnantem Isaaco Casaubono, ad S. Ignatium, Epist. ad Ephesios, dum ait: ἓνα ἄρτον κλώντες, ὃ ἔστι φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτον τῆς μη θανεῖν. *Unum panem frangentes, quod est pharvacum immortalitatis, mortis antidotum & ad Philadelphios: εἰς ἄρτον τοῖς πᾶσιν ἐθροῦσθη.* *Unus panis omnibus est comminutus.* & Epist. ad Smyrnæos; in quibus de solitario pane mentionem facit. Hic vero prætermittere nefas est, Ministrum quemdam Calvinianæ partis non indoctum, Autorem Responsionis vernaculo sermone scriptæ ad officium Sanctissimi Sacramenti, contendere hanc vocem ἓνα ἄρτον, per has voces, *unum solum panem*, debere reddi: ex quibus intelligeremus, panem solum per consecrationem integram Eucharistiam constituere; quippe cum panis solus fo-

ret

ret immortalitatis pharmacum, & antidotum mortis. Lege pag. 12. qua crimini dat Autori versionis ejusdem Officii, quod hæc verba, *ἓνα ἄρτον κλώντες*, traduxerit, *unicum panem frangentes*; non vero, *unum solum panem frangentes*.

Sed hæc satis esse videntur, ut Protestantes intelligant, loca Scripturæ non adeo esse clara & manifesta, ut de Communione sub utraque specie Laicis porrigenda nullus dubitandi locus relinquatur; adeoque præceptum ac mandatum divinum de ejusmodi Communione conceptis verbis perspectum habeamus. Quæ cum ita sint, & hæc quæstio ac controversia visa sit semper in religione Christiana præcipua ac capitalis; incredibile est, Deum ad eam finiendam ac dirimendam nullum tribunal, nullumque judicem reliquisse. Loca Scripturæ, quæ liti causam præbent, ad eam dirimendam assumi non possunt; siquidem variis sensibus explicatu difficilissimis sunt obnoxia, de quibus non solum

solum Catholici & Protestantes, sed & ipsi Calviniani inter se dissentiunt. Quamobrem hoc iudicium ad Scripturam deferre, nihil aliud esse videtur, quam litem diu jacentem & examinatam novis vitilitigationibus exsuscitare & recoquere. Ad societatem Prædestinatorum causam agere non potis est, quos inter reprobos discernere ac recognoscere in hominum potestate non positum est. Igitur ad Ecclesiam solam Pastorum & ministrorum successione continua ab origine rerum Christianarum aspectabilem & perspicuam, (a) *adversus quam portæ inferi non prævalebunt*, confugere necesse est.

F I N I S.

Fa-

(a) *Matth. 16. v. 18.*

MUTUO X ADI
INDEX CAPITULI
Facundus, Episcopus Hermianensis,
lib. II. pro defens. trium Capitul.
pag. 88.

*Nam si humanis persuasionibus
semper disceptare sit liberum, nun-
quam deesse poterunt qui veritati
audeant resultare. Et revera quis
erit contentionum atque certantium
finis, si de his quæ totius Ecclesiæ
consensione firmata sunt; semel licue-
rit ferre judicium?*

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

EXplicata significatione Adorationis, *questio seu status controversiæ inter Catholicos & Protestantes de adoratione Eucharistiæ subicitur, & instituti operis ratio redditur.* pag. I

CAP. II. *Veteres primi sæculi Christianos adorasse Eucharistiæ, assumpto ex genuinis S. Iguatii Epistolis testimonio, ostenditur.* 6

CAP. III. *Argumentum adorationis Eucharistiæ assumptum ex Origene, qui obiit anno Christi CCLIV. & ex Eusebio Casariensi, demortuo anno CCCXL.* 10

CAP. IV. *Comprobatur adoratio Eucharistiæ argumento ex S. Cyrillo Hierosolymitano assumpto, qui obiit die 18. Martii, anno Christi CCCLXXXVI.* 17

CAP. V. *Argumentum ex S. Gregorio Nazianzeno assumptum, demortuo 9. Maji anno Christi CCCLXXXIX.* 31

CAP. VI. *Argumentum assumptum ex S. Ambrosio, Archi-Episcopo Mediolanensi, demortuo 4. April. anno Christi CCCXCVII.* 36

CAP. VII. *Probatur sanctissimi Sacramenti adoratio, ex S. Joanne Chryostomo, defuncto 14. Novembr. anno Christi CCCCVII.* 39

CAP. VIII. *Argumentum ex Homilia Joannis Episcopi*

R

scopi

INDEX CAPITUM.

- scopi Hierosolymitani assumptum, demortui anno
Christi CCCCXVI. 48
- CAP. IX. S. Nilus, S. Chrysofomi discipulus, Asceta
deserti Sinai, qui vixit ad annum Christi circiter
CCCCLI. adorationem Eucharistia comprobat. 52
- CAP. X. Argumentum invictissimum adorationis
Eucharistia ex S. Augustino, Episcopo Hipponensi,
assumptum, defuncto anno Christi CCCCXXX.
28. Augusti. 55
- CAP. XI. Argumentum assumptum ex Epistola S. Cy-
rilli, Archi-Episcopi Alexandrini, & Synodi Ægypti,
ad hereticum Nestorium, Archi-Episcopum Con-
stantinopolitanum. 65
- CAP. XII. Isidorus Pelusiota defunctus 4. Febr. anno
CCCCXL. confirmat adorationem Eucharistia. 69
- CAP. XIII. Eucharistia adorationem comprobant, Theo-
doretus Episcopus Cyri anno CCCCLXX. S. Diony-
sius, vulgo dictus Areopagita, & S. Casarius, de-
functus anno DXLII. 27. Augusti. 72
- CAP. XIV. Argumentum assumptum ex Liturgia
Joannis II. Archi-Episcopi Constantinopolitani, de-
functi anno Christi DXCVI. & ex Joanne Climaco,
qui obiit anno DCV. die Martii 30. 82
- CAP. XV. Argumentum ex Operibus Leontii Constan-
tinopolitani assumptum, qui floruit ab anno Christi
DXCI. ad DCVIII. ex Chronico Alexandrino, Ana-
stasio Sinaita, S. Germano Constantinopolitano,
& S. Joanne Damasceno. 88
- CAP. XVI. Argumentum ex Concilio Nicæno II. as-
sumptum, celebrato anno DCCLXXXVII. B. Alcuino,
& ex Concilio Cabilonensi, anno DCCCXCIV. 97
- CAP.

INDEX CAPITUM.

CAP. XVII. *Adorationem Eucharistia per manus a maioribus sibi traditam defendunt B. Lucas Asce- ta, decimo seculo; Algerus, & Petrus Venerabi- lis, qui duodecimo floruerunt.* 102

LIBER SECUNDUS.

CAPIT I. *Diluuntur objectiones a Joanne Dalleo Cal- vinisticæ partis Ministro propositæ ex sacra Scriptu- ra adversus adorationem Eucharistia.* 109

CAP. II. *Diluitur objectio Dallei, assumpta ex S. Ju- stino Martyre.* 120

CAP. III. *Diluitur objectio assumpta ex traditione trium priorum Ecclesiæ seculorum.* 123

CAP. IV. *Explicatur sententia S. Basilii Magni de ostensione Eucharistia, & S. Germani Constanti- nopolitani. Objectio assumpta ex novitate osten- sionis Hostia inter solennia Missarum, dilui- tur.* 126

CAP. V. *Argutiola quædam Dallei ex Aula majori Palatii Parisiensis, & Historia Zelacristi Regis Æthio- pum fratris, petita diluuntur: & alia argumen- ta adversus adorationem Eucharistia assumpta ex miraculis in gratiam adorationis, ut putat, confi- ctis, monumentis antiquitatis Ecclesiasticæ certis & indubitatis solvuntur.* 136

CAP. VI. *Varia solvuntur argumenta Dallei adver- sus adorationem Eucharistia, petita ex variis us- bus, & piis exercitationibus Jesuitarum.* 158

CAP. VII. *Diluitur objectio Dallei contra adoratio- nem assumpta, ex eo quod veteres Christiani a sa- cro Eucharistia, non communicantes areebant;*

INDEX CAPITUM.

- hodie vero plerique non communicantes, solennis
Missarum intersint.* 163
- CAP. VIII. *Diluuntur argumenta assumpta ex pom-
pis adhibitis ad Sacramenti venerationem: cereis
accensis, suffitu, floribus, quibus altaria exornan-
tur, & iconibus Eucharistia, a Jesuitis apud Indos
fabricatis.* 170
- CAP. IX. *Diluitur obiectio assumpta ex solennitate Fe-
sti Corporis Christi, precibus ad Eucharistiam fuis,
genuflexionibus, & aliis cultus exterioris notis.* 173
- CAP. X. *Solvitur obiectio assumpta ex vituperationi-
bus & probris, quibus Gentiles afficere potuissent
Christianos, si Eucharistiam esse adorandam existi-
massent.* 180
- CAP. XI. *Diluitur argumentum Dallai, assumptum
ex objectionibus veterum Patrum, Origenis, Ta-
tiani, & Minutii Felicis, adversus Gentiles, quas
contendit videndas fuisse supervacaneas, & pror-
sus alienas a sensu communi, si adorandam esse
Eucharistiam reputassent. Ratio disputandi S. Ire-
nai, & Tertulliani, adversus Docetas & Ebionaeos,
vindicitur.* 188
- CAP. XII. *Diluuntur novae objectiones Protestantium,
assumptae ex agendi ratione Juliani Apostata ad-
versus Christianos, & ex S. Augustino, Theodoro,
& Scriptoribus quibusdam, Philosophis, Judaeis,
Mahumedanis, qui secul. XI. & XII. religionis
Christianae hostes infensissimi extiterunt.* 193
- DISQUISITIO Theologica de Praecepto di-
vino Communionis sub utraque specie. 213

F I N I S.

Errata.

*Prior numerus paginam, alter lineam
denotat.*

19	9	finde	lege	inde
19	11	t quis	l.	si quis
22	9	averteteret	l.	averteret.
46	13	Chrysomus	l.	Chrysofomus
57	2	adorandum	l.	adorandam
93	14	inclinat	l.	inclinat
136	1	theoroia	l.	theoria
142	10	hominem	l.	hominum
156	3	Principis	l.	Principes
162	2	peracta	l.	peractam
186	11	Origine	l.	Origene
188	21	exprobasse	l.	exprobrasse
196	14	exprobaverit	l.	exprobraverit
202	16	quem	l.	quam
206	9	adhæientes	l.	adhærentes
216	22	cecesse	l.	necesse
228	20	participatio	l.	participatio
229	12	Auctorum	l.	Actorum
243	21	mandaverit	l.	manducaverit

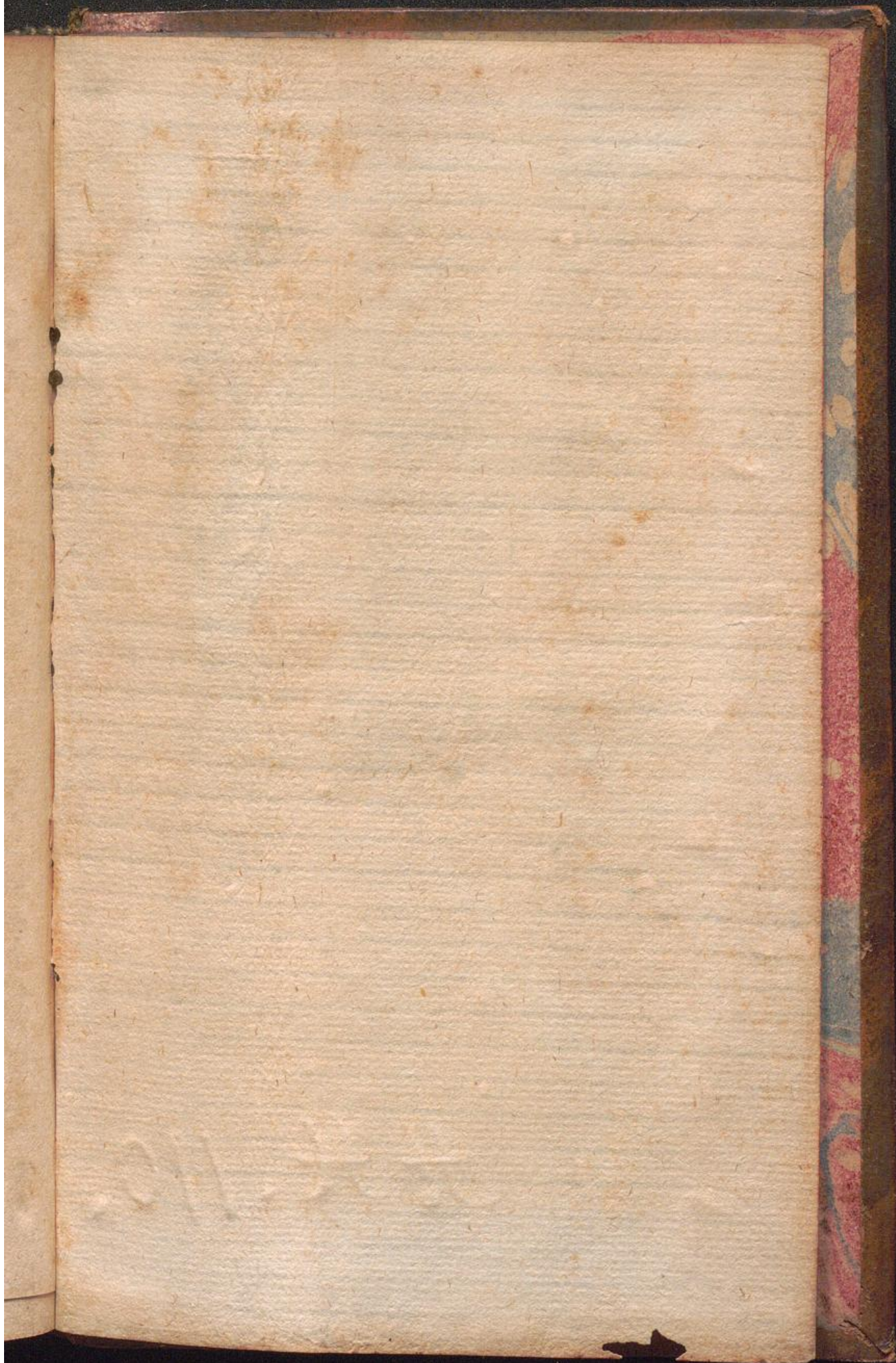
Reliqua benevolus Lector facile corriget.

TITEL

Folium numerus paginarum, aliter hinc inde

179	1	Index
179	11	de quibus
180	12	de quibus
180	13	de quibus
180	14	de quibus
180	15	de quibus
180	16	de quibus
180	17	de quibus
180	18	de quibus
180	19	de quibus
180	20	de quibus
180	21	de quibus
180	22	de quibus
180	23	de quibus
180	24	de quibus
180	25	de quibus
180	26	de quibus
180	27	de quibus
180	28	de quibus
180	29	de quibus
180	30	de quibus
180	31	de quibus
180	32	de quibus
180	33	de quibus
180	34	de quibus
180	35	de quibus
180	36	de quibus
180	37	de quibus
180	38	de quibus
180	39	de quibus
180	40	de quibus
180	41	de quibus
180	42	de quibus
180	43	de quibus
180	44	de quibus
180	45	de quibus
180	46	de quibus
180	47	de quibus
180	48	de quibus
180	49	de quibus
180	50	de quibus
180	51	de quibus
180	52	de quibus
180	53	de quibus
180	54	de quibus
180	55	de quibus
180	56	de quibus
180	57	de quibus
180	58	de quibus
180	59	de quibus
180	60	de quibus
180	61	de quibus
180	62	de quibus
180	63	de quibus
180	64	de quibus
180	65	de quibus
180	66	de quibus
180	67	de quibus
180	68	de quibus
180	69	de quibus
180	70	de quibus
180	71	de quibus
180	72	de quibus
180	73	de quibus
180	74	de quibus
180	75	de quibus
180	76	de quibus
180	77	de quibus
180	78	de quibus
180	79	de quibus
180	80	de quibus
180	81	de quibus
180	82	de quibus
180	83	de quibus
180	84	de quibus
180	85	de quibus
180	86	de quibus
180	87	de quibus
180	88	de quibus
180	89	de quibus
180	90	de quibus
180	91	de quibus
180	92	de quibus
180	93	de quibus
180	94	de quibus
180	95	de quibus
180	96	de quibus
180	97	de quibus
180	98	de quibus
180	99	de quibus
180	100	de quibus

Index hinc inde

H. H. 110.

